

ISSN 2078-1628

*Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Східноєвропейський університет
економіки і менеджменту*

***Вісник
Східноєвропейського університету
економіки і менеджменту***

Науковий журнал

***СЕРІЯ:
ЕКОНОМІКА І МЕНЕДЖМЕНТ***

Виходить 2 рази на рік

Заснований у серпні 2007 року

№ 2 (12), 2012

Черкаси 2012

ВІСНИК
Східноєвропейського університету
економіки і менеджменту

Серія: економіка і менеджмент

2 (12), 2012

Науковий журнал

*Журнал визнано ВАК України як фахове видання з економічних наук
(бюлетень ВАК України № 12, 2010 р.)*

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Почесний редактор Аблязов Р. А., д. т. н., професор, заслужений діяч науки і техніки України, академік Інженерної академії України, президент Східноєвропейського університету економіки і менеджменту.

Головний редактор д. е. н. Казарінова Н. Л.

Заступники головного редактора: д. е. н. Козловський В. В.; к. е. н. Дмитрук Б. П.

Редакційна колегія: д. е. н. Войтоловський М. В.; докт. наук з держ. упр. Гаман П. І.; д. е. н. Савченко С. О.; д. е. н. Кисель Р.; д. е. н. Медведєв В. Ф.; д. е. н. Садеков А. А.; д. т. н. Ус М. Ф.; д. е. н. Чаплигін В. Г.; к. ф. н. Бушкова В. В.

Відповідальний секретар Дешевенко Л. П.

Науковий журнал публікує статті з економічних проблем підприємств різних галузей промисловості, національного господарства, менеджменту, маркетингу, підготовлені професорсько-викладацьким складом, науковими співробітниками, аспірантами та здобувачами наукових ступенів вищих навчальних закладів, а також ученими та спеціалістами інших організацій, підприємств, установ.

Призначений для науковців, викладачів, аспірантів і студентів, спеціалістів національного господарства, державних і регіональних органів управління.

- Статті для публікації в науковому журналі відбираються на умовах конкурсу.
- Відповідальність за достовірність фактів, дат, назв, імен, прізвищ, цифрових даних, які наводяться, несуть автори статей.
- Редакція може публікувати статті в порядку обговорення, не поділяючи точки зору авторів.

ЗМІСТ

<i>Бушкова В. В.</i> Проблеми інтеграції теоретичних та прикладних аспектів мовознавства і перекладознавства	5
<i>Сушко Н. В., Сушко З. М., Бобир Ж. М.</i> Аналіз науково-дослідної роботи кафедри іноземних мов	13
<i>Скворцова Є. І., Сиборова О. Л.</i> Мовні інновації як результат впливу розвитку технічного прогресу суспільства (на прикладі англійських періодичних видань)	20
<i>Мікрюков О. О., Піддубний А. С.</i> До проблеми оптимізації міжмовної комунікації у сфері економічної діяльності	27
<i>Черкашина Т. В.</i> Самовдосконалення викладача вищої школи на засадах сумісництва	35
<i>Захарова І. В.</i> Формування і розвиток спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність» у Східноєвропейському університеті	43
<i>Гордуз М. О.</i> Еволюцію науково-дослідної роботи з правових питань у Східноєвропейському університеті економіки і менеджменту	53
<i>Оксьом І. Г., Задояний М. Т.</i> Проблеми підготовки юристів в Україні та шляхи їх вирішення	58
<i>Смаглій В. А.</i> Окремі економіко-правові питання щодо подальшого розвитку житлово-комунальних правовідносин в Україні на основі проекту Житлового кодексу України	72
<i>Заварзіна Г. О.</i> Створення саду троянд	81
<i>Бедлевич Л. П.</i> История создания кафедры «Дизайн ландшафта»	88
НАШІ АВТОРИ	103
SUMMARY	104

CONTENTS

<i>Bushkova V.</i> Problems of theoretical and applied aspects of linguistics and translation science integration.....	5
<i>Sushko N., Sushko Z., Bobyr Zh.</i> Baseline study of foreign languages department research	13
<i>Skvortsova Ye., Syborova O.</i> Linguistic innovations as a result of the influence of technological progress in society (on basis of english periodicals).....	20
<i>Mikriukov O., Pidubnyi A.</i> To the problem of interlanguage communication optimization in economic sector.....	27
<i>Cherkashyna T.</i> Self-perfection of higher educational institution faculty on principles of self-actualization	35
<i>Zakharova I.</i> Formation and development of speciality “Documentation and information processing” at East European University of Economics and Management	43
<i>Horduz M.</i> Evolution of research on legal issues in east european university of economics and management	53
<i>Oksom I., Zadoianyi M.</i> Problems of training lawyers in Ukraine and ways of their solutions	58
<i>Smahliy V.</i> Some economic and legal issues concerning further development of housing and communal services in ukraine on basis of housing code project	72
<i>Zavarzina H.</i> Creating garden of roses.....	81
<i>Bedlevych L.</i> Formation history of department “Landscape design”.....	88
OUR AUTHORS	103
SUMMARIES	104

ДОДАТОК

УДК 81'1:81'25:316.4.063.3

Бушкова В. В.¹

ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ ТЕОРЕТИЧНИХ ТА ПРИКЛАДНИХ АСПЕКТІВ МОВОЗНАВСТВА І ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА

У статті представлений аналітичний огляд наукових результатів досліджень та досягнень у галузях мовознавства і перекладознавства науковців кафедри теорії і практики перекладу Східноєвропейського університету економіки і менеджменту.

Ключові слова: мовознавство, перекладознавство, термінотворення, лінгвосоціокультурна та прагматична компетенції.

ВСТУП

Мовознавство як філологічна галузь вивчає мовні системи в різних аспектах – етимологічному, семасіологічному, структурному, функціональному та ін. У зв'язку із прикладним спрямуванням перекладознавства воно постає як міждисциплінарна галузь, оскільки переклад є не лише мовним, а й доволі складним когнітивним феноменом, який вивчає закономірності процесу перекладу з однієї мови на іншу в його різноманітних виявах, а також досліджує міжмовні відповідники різних рівнів і механізми та способи досягнення різних типів еквівалентності текстів оригіналу й перекладу.

Актуальною проблематикою досліджень сучасного перекладознавства є поняття еквівалентності, адекватності, інваріантності, релевантності оригінального тексту й перекладу, їхні типи, розробка, описування, застосування перекладацьких стратегій, засобів прагматичної адаптації перекладу, способів перекладацької компенсації, розробка методів дослідження перекладу та способів оцінки його повноти, точності, відповідності прагматичного впливу, системний аналіз перекладацьких трансформацій, збереження стилістичного ефекту.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Мета статті – визначити основні напрями наукових досліджень науковців кафедри теорії і практики перекладу, узагальнити результати та окреслити перспективи подальших наукових розвідок у галузях мовознавства та перекладознавства.

¹ Рецензент – д. е. н., доцент Савченко С. О.

Провідними методами наукових досліджень науковців кафедри є структурно-семантичний, компонентний, логіко-семантичний, описовий, ономасіологічний концептуальний, контекстуальний, лінгвопрагматичний, діахронічний, синхронічний, контрастивний аналіз, порівняння словникових дефініцій.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Актуальність дослідження сучасної англійської термінології, мовних інновацій зумовлена тим, що у терміносфері відбуваються активні процеси термінотворення. Розвиток технічного прогресу суспільства супроводжується значним зростанням кількості та варіативності найменувань, що, в свою чергу, потребує осмислення та відповідної оцінки. В. В. Бушкова, С. В. Кібкало у наукових працях розкривають сутність особливостей термінотворення, визначають місце маркетингової термінології у сучасній термінологічній системі, здійснюють всебічний аналіз маркетингових термінів з урахуванням їх структурно-семантичної характеристики, етимології, деривації та тенденцій розвитку термінологічних одиниць, виявляють взаємозв'язок та характер взаємодії об'єкту дослідження з іншими елементами терміносистеми, досліджують залежність семантики зазначених термінів від синтаксичних, морфологічних та інших характеристик. Маркетингові терміни згруповані відповідно до їх семантичних та структурних характеристик. Визначені основні тенденції розвитку термінології маркетингу, які включають утворення специфічних маркетингових термінів та запозичення термінів із суміжних галузей.

О. О. Мікрюков досліджує словосполучення як один із способів утворення комп'ютерних термінів, наводить класифікації з обґрунтуванням принципів відбору спеціальної лексики. А. С. Піддубний, О. О. Мікрюков на основі досліджень проблеми перекладу термінів та укладання термінологічних словників, зокрема в економічній, фінансовій та управлінській галузях, проведених К. Авербух, П. Адаменко, О. Герд, В. Лейчик, Г. Куришко, І. Мотченко та ін. надають структурно-семантичну характеристику скорочень в економічних терміносистемах англійської мови, зокрема абревіатур, усічень, акронімів, найбільш продуктивних для процесу комунікації, використовуючи методи морфемного, структурно-семантичного та компонентного аналізу.

О. Г. Голодов розглядає у своїх наукових працях питання полісемії та семантичної диференційованості у термінології, відтворення особливостей німецької ментальності у спеціальній лексиці, проблеми перекладу зооморфних метафор у розмовному варіанті німецької мови, негативну оцінність у спеціальній лексиці (на матеріалі розмовного варіанту німецької мови футболу), оказіональне словотворення в галузевій лексиці, узуальні та оказіональні

жаргонізми, гіперболізацію спеціальної лексики за рахунок деградації духовних, міфологічних та соціально престижних понять, мовну гру як засіб утворення комічного у спеціальній лексиці, гендерні особливості спеціальної лексики, міждетермінологічні запозичення в галузевій лексиці, типи контамінації, національно-культурну специфіку засобів утворення оцінності та гумору, проблеми співвідношення загальної та спеціальної лексики. Виявлено, що розмовний варіант мови футболу є особливим видом спеціальної лексики, поєднанням креативного і традиційного, із загальною тенденцією домінування форми над змістом, емоційного над раціональним, у зазначеній лексиці переважає субстантивний пласт так само як і в розмовно-побутовому мовленні, більшість жаргонізмів містить негативну емоційну оцінність, питома вага англійських запозичень у німецькій мові футболу складає лише 5 %, контамінація як прийом мовної гри часто використовується для досягнення комічного чи іронічного ефекту, замінюючи нейтральні номінації на емоційно-оцінні. Міждетермінологічне запозичення розглядається як один із засобів зниження статусу запозичених одиниць. Використання зооморфних метафор у розмовному варіанті мови футболу в цілому відповідає їх застосуванню в загальнорозмовній лексиці.

Є. І. Скворцова, О. Л. Сиборова проводять комплексне дослідження причин виникнення неологізмів, словотворчих моделей поповнення лексичного складу мови та механізму появи мовних інновацій. У результаті структурно-семантичного аналізу лексичних новоутворень з англійських періодичних видань автори визначають найпродуктивніші способи творення мовних інновацій – скорочення та абрєвіатури, малопродуктивні – конверсія та відокремлення значення.

В. В. Бушкова досліджує лінгво-соціокультурні особливості таких мовних феноменів, як сленг, колороніми, емотивна лексика, роль перекладу в сприйнятті образів художнього тексту через символи культури, символічні конотації колірної номінації в соціокультурному аспекті, асоціативно-культурну детермінацію семантики в компаративному аспекті, оцінний компонент та семантичні особливості номінації емоцій у фразеологічних одиницях, перекладацькі принципи збереження асоціативних конотацій американізмів та інші проблеми перекладознавчого змісту із застосуванням методів семантичних паралелей, етимологічного та контекстуального аналізу, що дозволяють розглянути походження, семантичну специфіку, функціонування «непредметної» лексики.

Перекладознавство як багатогранне і всебічне явище має дотичність з багатьма іншими науками – психологією, соціологією, економікою, суспільствознавством та ін. В аспекті аналізу екстралінгвістичних факторів впливу на формування мовленнєвих навичок і вибір комунікативних стратегій та прогнозування реалізації

їх потенціалу представлені результати досліджень В. Ф. Сисоєвої. Вона розглядала як загальні понятійні визначення мовно-комунікативного аспекту менеджменту, так і соціально-психологічні передумови формування лінгвосоціокультурної компетенції менеджера/перекладача, типологію соціокультурних помилок у студентів, що вивчають англійську мову, формування лінгвосоціокультурної компетенції перекладача, паралінгвістичні проблеми перекладу, лінгвістичні, семантичні та прагматичні аспекти перекладу. Продовжуючи міждисциплінарні розвідки, В. В. Бушкова досліджує проблеми коеволюції культурних орієнтацій у комунікативному процесі, можливості досягнення високого рівня прагматичної компетенції в процесі акультурації, комунікативні стратегії і мовні моделі в міжкультурному спілкуванні. У публікаціях Є. І. Скворцової висвітлюються питання розмежування стильових рис текстів офіційного стилю у порівнянні з неофіційним, визначаються мовні особливості таких текстів, надається лінгвістична характеристика офіційно-ділової документації, особливостей її перекладу. Культура професійного спілкування майбутніх фахівців описується в аспекті впровадження гуманізації навчального процесу.

В. М. Кикоть проводить фундаментальні дослідження щодо адекватного відтворення макрообразної структури поетичного твору в перекладі, зокрема, такої її образної складової, як підтекст віршового твору. Оцінка адекватності, образно-художньої та мовно-естетичної відповідності перекладу оригіналові має відбуватися не спонтанно, а за визначеними, теоретично обґрунтованими критеріями та методиками. Їхні засади випрацювали у своїх перекладознавчих працях М. Зеров, Р. Зорівчак, В. Коптілов, М. Новикова, М. Рильський, О. Фінкель, О. Чередниченко. Проте практика засвідчує, що переклад творів різних жанрів вимагає додаткової специфіки аналізу першотвору. І передусім це стосується творів віршових. Питання теорії та критики перекладу поетичних творів активно осмислюється в зарубіжному перекладознавстві: С. Баснет, М. Бейкер, І. Евен-Зохар, А. Лефевр та ін. Натомість в Україні школа поетичного перекладу поки що перебуває на стадії становлення. Найпродуктивніший внесок у розвиток вітчизняної теорії належить таким дослідникам, як П. Бех, М. Дудченко, Л. Коломієць, О. Лучук, А. Мішустіна, А. Содомора, О. Чередниченко.

На сучасному етапі розвитку українського перекладознавства, на жаль, не існує цілісної теорії перекладу вірша, яка б обґрунтовувала специфіку поетичного перекладу, зумовлену багатоплановою смисловою природою поезії. Сучасні дослідники по-різному розглядають переклад поетичних творів, але одностайно зауважують, що слід враховувати весь спектр компонентів, які забезпечують цілісність поезії як окремого виду художньої літератури. При цьому

вони визнають, що питання перекладу ідіолекту у віршовому творі, рамки індивідуальної свободи перекладача, межі допустимих відхилень від тексту оригіналу та аргументація цих відхилень формують коло проблем, які потребують нагального висвітлення.

Системно-контекстуальний та структурний підходи до вивчення функцій підтексту в поезії, способів його творення та засобів виявлення і відтворення в перекладі перебувають на разі в початковій стадії свого розвитку, що не сприяє швидшій розробці повноцінної макрообразної моделі поетичного твору, за допомогою якої можна було б здійснювати повноцінний аналіз останнього та забезпечувати, в свою чергу, його достовірний переклад. Однією з вагомих граней такої цілісної моделі, безсумнівно, є підтекст поетичного твору. Актуальність такого дослідження зумовлюється зростаючою увагою перекладознавців до тексту як багатогранного явища, необхідністю всебічного аналізу різних типів представленої в ньому інформації, зокрема образно-підтекстової, а також потребою дослідити окремі прийоми творення підтексту в поезії та засоби відтворення їх у перекладі.

На теперішньому етапі вже виявлено природу та сутність підтексту поетичного твору, контексту, в якому він реалізується, чинників, що впливають на процес його сприйняття, декодування та еквівалентне відтворення у перекладі. Також узагальнено розвиток теоретичних поглядів на проблему підтексту та його сутність, проаналізовано роль і значення підтексту в образній структурі поетичного твору з погляду її повноцінного відтворення у перекладі, досліджено види контексту, в якому актуалізується віршовий підтекст в оригіналі та їх вплив на адекватність перекладу поетичного твору, охарактеризовано особливості декодування поетичного підтексту реципієнтом та, зокрема, інтерпретатором віршового твору, проаналізовано окремі засоби творення поетичного підтексту як образу та способи їх відтворення в перекладі, розуміння адекватності перекладу поетичного твору поглиблено на основі розробки його підтекстового виміру з позицій перекладознавства, визначено критерії адекватності відтворення поетичного підтексту як субсемантичного образу поетичного твору, проаналізовано процес сприйняття підтекстового образу як складника поетичного макрообразу та його вплив на повноцінне відтворення останнього, розкрито фактори, що впливають на достовірність і повноту декодування субсемантичного образу та його адекватний переклад, проаналізовано прийоми творення субсемантичного образу на основі символу та їхнє відтворення у перекладі, введено поняття ідіолектної символіки, обґрунтовано важливість послідовності розміщення творів у поетичній збірці як фактору, що впливає на декодування та інтерпретацію підтекстової образності поетичних творів, введено поняття рецептивного

інтерпретаторського контексту, дано його визначення та обґрунтовано його функціональність як контексту, в межах якого реалізується та відтворюється субсемантичний образ.

Подальші дослідження макрообразної структури поетичного твору та її відтворення у перекладі передбачають вивчення генезису перекладної поезії як передумови повноправності її існування та наукового дослідження, а також поетичного перекладу в контексті розвитку перекладознавства.

Застосовуючи поєднання системного та структурного аналізу поетичного твору, опрацьовуються критерії оцінки віршового перекладу, ведуться дослідження образу як одиниці поетичного перекладу. У рамках дослідження відтворення автосемантичного та синсемантичного вимірів макрообразу в перекладі вивчається відтворення макрообразу в контексті його генезису та функціонування в мега- та мікросистемах за такими напрямками та піднапрямами: 1) поетичний твір як макрообраз: автосемантичний, синсемантичний та субсемантичний образи – взаємодіючі та взаємовідносні виміри макрообразу; мегасистемність циклу творів та ідіолекту; 2) особливості відтворення автосемантичного образу в перекладі: структура автосемантичного образу та його перекладного еквівалента; автологічний образ та його відтворення; металогічний образ та його відтворення; імплікологічний образ та його відтворення; образ автора чи ліричного героя та його відтворення; 3) особливості збереження синсемантичного образу в перекладі: ритміко-інтонаційна своєрідність поетичного твору та її відтворення: рима та переклад; фонетична семантика та її переклад; візуальнографічність та еквілінеарність при перекладі; візуальномоторність і переклад; локально-темпоральна характеристика твору та переклад; часова відповідність історичним традиціям віршування та переклад.

Подальше дослідження поетичного підтексту як субсемантичного образу триває в плані виявлення все нових способів його формування та засобів перекладу, а також у площині опрацювання його видів з позицій перекладознавства. Зокрема, досліджується субсемантичний рівень в образній ієрархії оригіналу й перекладу, принцип підтекстової типології та його вплив на переклад, та засоби творення підтексту поетичного твору і їх відтворення у перекладі, а саме: одночасна актуалізація парадигматичних потенцій лексичної одиниці, семантичні нашарування та семантичні зрушення та відтворення їх у перекладі; роль асоціації у творенні та перекладі підтекстового образу; пресупозиція та деякі стилістичні прийоми в творенні та перекладі підтексту поетичного твору (пресупозиція, алюзія, натяк, епіграф, іронія як стилістичний прийом); тропи в поетичному підтексті й перекладі; символ у творенні та відтворенні підтекстового образу; дистантний повтор як засіб творення та

перекладу субсемантичного образу поетичного твору; риторичне питання, порядок слів, підтекст і переклад. Досліджується роль заголовка у формуванні підтексту першотвору та його еквівалентне відтворення в перекладі, ім'я як підтекстоутворювальний чинник та перспективний об'єкт перекладознавства, перегукування та підтекст в оригіналі й перекладі, цитата як складова декодування та перекладу підтексту, парафраза у творенні підтексту поетичного твору, пародія, інтонація, звукопис, метр і ритм у творенні та відтворенні субсемантичного образу поетичного твору, а також звукосимволіка, яка виступає чинником творення локального підтексту, жест і міміка як джерело підтексту, інші засоби творення підтексту поетичного твору та їх переклад.

Не залишаються поза увагою дослідження і такі засоби творення поетичного підтексту, як графіка, художній фон, мовчання, конфлікт, словесно-образні обігрування, каламбур, монтаж, повтор, індукування оказіональних сем, художня деталь, суположення різних типів викладу, контраст. Розробляються такі поняття, як багатовекторний підтекст у плані його перекладу, суб'єктивний інтерпретаторський підтекст та неперекладні форми підтексту.

Розв'язуванням перекладознавчих проблем займається також А. С. Піддубний, а саме – дослідженням семантики лексичних одиниць при перекладі (семантика онімічних та фразеологічних систем різних мов, лексики з емоційним забарвленням, лексичних одиниць, які відображають культурну складову мови) у контрастивному аспекті, науковими розвідками у сфері невербальної комунікації, у галузі зарубіжної літератури. Особлива увага приділяється аналізу антропонімів у складі художніх творів різних мовних систем, лінгвопсихологічним проблемам емотивної семантики фразеологічних одиниць. Дослідження невербальної складової мови сконцентроване на контрастивному аналізі невербальних систем в англійській та українській традиціях спілкування, включаючи дискурс соціалізації, номінацію оцінної поведінки та ін..

У роботах, пов'язаних зі сферою зарубіжної літератури, зокрема англо-американської та німецької, Л. Ю. Рагузіна та А. С. Піддубний фокусують свою увагу на таких дослідницьких темах, як американський постмодернізм, концептуальні структури окремих жанрових дискурсів, актуалізація стійких елементарних мікротекстів, авторські номінації в контексті певних літературних жанрів, порівняльний аналіз вибраних елементів національних літератур. Для визначення творчих та художніх тенденцій, мотивів та образів у художніх творах, еволюції художніх систем застосовуються історико-культурний аналіз, типологічний підхід до розгляду зв'язків з традицією, принципів художнього новаторства. Наукові публікації Т. Денисової, О. Зверева, О. Кириченка, Я. Могутина, В. Шпака,

М. Рошка, Г. Стефенсона, П. Гурмана та ін. створюють підґрунтя для подальших літературознавчих досліджень – генезис, рецепція, інтерпретація постмодернізму (літературознавчий, культурологічний і методичний аспекти), мотиви філософського екзистенціалізму в поетичних творах, особливості «живописної» поетичної техніки, художньо-естетична концепція бачення світу в поезії.

В. В. Бушкова акцентує роль структурно-стилістичних, композиційних засобів художньої репрезентації змісту концептів в англійських літературних творах. У вищезазначених наукових розвідках здійснюється перекладацький аналіз: від авторських стилістичних прийомів до характеристики індивідуального авторського стилю та узагальнюючих проблем перекладу художньої літератури різних країн світу. Базовими джерелами для опрацювання та теоретичного узагальнення як з традиційних літературознавчих, лінгвістичних, психологічних та філософських позицій, так і з точки зору етнології, національного характеру художніх творів стали праці А. Брандаусової, Г. В'язовського, Н. Єремєєвої, Д. Колесник, О. Купріянової, Ю. Куроченко, Є. Мелетинського, В. Пропа та ін.

Переклад науково-технічних текстів, синхронний переклад вимагають застосування особливих методів і принципів перекладу, знання граматичних структур та відповідної спеціальної лексики, формування особливих навичок виконання такого виду перекладу. Теоретичні питання як підґрунтя для практичної професійної діяльності перекладача висвітлюються у працях О. О. Мікрюкова, зокрема про полісемію в науково-технічній літературі англійською та німецькою мовами, одиниці невідповідності в різних мовах при перекладі науково-технічної літератури та ін.

Окремо слід зазначити дидактичні студії науковців кафедри, пов'язані з інтенсифікацією процесів викладання та вивчення іноземних мов. Педагогічний доробок В. В. Бушкової, Л. Ю. Рагузіної, А. С. Піддубного, Є. І. Скворцової, О. Л. Сиборової зосереджується на питаннях дидактичного характеру. Зокрема, досліджуються засоби підвищення ефективності використання ІТ-технологій, методу проектів, презентацій, моделювання, імітації ситуацій у процесі викладання іноземних мов і пов'язані з цим проблеми розвитку дистанційної освіти. Також порушуються питання комплексного підходу у викладанні, ефективних методів навчання у рамках розвитку творчих здібностей студентів, актуальності, необхідності та шляхів формування комунікативної, соціокультурної та прагматичної компетенцій.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи результати ґрунтовних лінгвістичних досліджень структури мови на фонетичному, морфологічному, фразеологічному, синтаксичному та текстовому рівні, етимології та семантики мовних одиниць, враховуючи сучасні тенденції активного розвитку

термінологічних систем (зокрема, у сфері комп'ютерних технологій, менеджменті, маркетингу), лінгвостилістичну специфіку рекламних текстів, публічних виступів, засобів психологічної маніпуляції, інтенсивність запозичень іншомовної лексики в українську мову, головними напрямками мовознавчих та перекладознавчих досліджень кафедри теорії і практики перекладу Східноєвропейського університету економіки і менеджменту визначено:

- лінгвостилістичні та семантичні проблеми перекладу (В. В. Бушкова);
- відтворення макрообразної структури поетичного твору в перекладі (В. М. Кикоть);
- літературні процеси сучасної німецької прози в аспекті порівняння західного та східного німецького менталітету (А. С. Піддубний);
- поезія Л. Ферлінгетті в контексті творчості бітників (Л. Ю. Рагузіна);
- комунікативна прагматика текстів (О. Г. Голодов, О. Л. Сиборова);
- сучасні тенденції у викладанні іноземних мов у вищих навчальних закладах (Є. І. Скворцова).

Теоретичні узагальнення представлені з наданням практичних рекомендацій за результатами аналізу лінгвістичних особливостей та функціонування зазначених специфічних новоутворень, оказіональних семантичних та граматичних змін, потенціальної можливості переходу термінів до інших сфер використання, методів еквівалентного та адекватного перекладу текстів – художніх (прозових та поетичних творів), публіцистичних, наукових, технічних та ін., принципів застосування перекладацьких трансформацій.

Різноманітність дослідницької тематики свідчить про різноплановість наукових інтересів авторів та перспективність подальшої науково-дослідної роботи, яка інтегрує мовознавчі та перекладацькі аспекти у практичній навчальній діяльності.

Дата надходження до редакції – 15.06.2012 р.

УДК 378. 147: 811.111

Сушко З. М., Сушко Н. В., Бобир Ж. М.¹

АНАЛІЗ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ КАФЕДРИ ІНОЗЕМНИХ МОВ

У статті досліджено та проаналізовано науково-дослідну роботу викладачів кафедри іноземних мов за 20 років та науково обґрунтовано використання сучасних методів і технологій навчання

¹ Рецензент – к. ф. н., доцент Кикоть В. М.

іноземним мовам професійного спілкування, а також досліджено шляхи їх впровадження в навчальний процес.

Ключові слова: предметно-орієнтовані методи навчання, іношомовна комунікативна компетенція, комунікативно-когнітивний підхід

ВСТУП

Розвиток міжнародних відносин України з іншими державами світу на культурній та політичній аренах вимагає від майбутніх фахівців якісного підвищення рівня володіння іноземними мовами. Підготовка спеціалістів, здатних до ініціативної, самостійної діяльності та формування у них творчого мислення є основними завданнями вищої школи.

Інтенсивний процес демократизації суспільства, який відбувається у наші дні, зумовлює потреби держави у висококваліфікованих фахівцях, здатних творчо працювати, обмінюватися передовим досвідом та встановлювати контакти із зарубіжними партнерами на основі професійної компетенції.

Ось чому заснування першого приватного вищого навчального закладу у Черкасах 1992 року стало надзвичайною подією. Кафедра іноземних мов була заснована однією з перших. Вивчення іноземних мов є одним з пріоритетних напрямів підготовки майбутніх фахівців з перших днів існування нашого навчального закладу.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Актуальність аналізу наукових досліджень, проведених кафедрою іноземних мов, полягає в тому, що розвиток та удосконалення освіти у вищих навчальних закладах потребувало і потребує проведення широкого кола наукових розробок, пов'язаних із впровадженням у навчальний процес вивчення іноземних мов професійного спілкування, новітніх технологій та сучасних підходів до навчання. Інформаційні технології з новими необмеженими можливостями, особливо з поширенням Інтернету, прийшли на зміну традиційним засобам навчання. Розвиток та вдосконалення дистанційної освіти в межах СУЕМ потребували проведення наукових досліджень для забезпечення викладання дисциплін дистанційної форми навчання і використання сучасних навчально-методичних матеріалів, необхідних для досягнення високої якості освіти. В цей час виникла потреба у дослідженнях нових технологій навчання та розробці нових підходів у викладанні іноземних мов.

Об'єктом дослідження є науково-дослідна робота кафедри іноземних мов СУЕМ.

Мета роботи – дослідити та проаналізувати науково-дослідну роботу, яку провели викладачі кафедри за 20 років та науково

обґрунтувати використання сучасних методів і технологій навчання іноземним мовам професійного спілкування, а також дослідити шляхи їх впровадження в навчальний процес.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Науково-дослідна робота викладачів кафедри іноземних мов проводилася за такими напрямками:

- професійна спрямованість навчання іноземним мовам у немовному ВНЗ [3, с. 159–164];
- дослідження предметно-орієнтованих методів навчання та шляхи їх удосконалення [6, с. 147];
- проблеми викладання іноземних мов за дистанційною формою навчання та методологія контролю знань [2, с. 151–155];
- вивчення та впровадження Болонського процесу і кредитно-модульної системи навчання [1, с. 99–101];
- формування професійно-орієнтованої комунікативної компетенції у процесі викладання іноземних мов. [3, с. 159].

У результаті цієї роботи на кафедрі створена багата наукова і методична база, надруковано 153 методичні посібники за напрямками фахової підготовки студентів, опубліковано 96 статей та 207 тез доповідей.

Основна мета наукової роботи кафедри – це створити умови, необхідні для розвитку у студентів творчих здібностей, бажання до саморозвитку у подальшій професійній діяльності. Для вирішення цього завдання постійно удосконалюються вже існуючі та розробляються нові форми організації та узагальнюється передовий досвід вищих навчальних закладів України та за її межами.

Науково-дослідна робота є невід’ємною складовою навчального процесу протягом 20 років існування кафедри, що сприяє інтеграції наукової, освітньої та виробничої діяльності в підготовці фахівців, реалізуючи одну із засад Болонського процесу, а саме єдність освіти і наукових досліджень [1, с. 53].

Кафедра здійснювала наукові дослідження за комплексним науковим напрямом «Створення, шляхи розвитку та менеджмент освітніх закладів недержавної форми власності в Україні».

Наукові розробки кафедри «Дослідження комунікативної спрямованості навчального процесу» (1995/1996 н. р.), «Професійна спрямованість викладання іноземних мов у вузі немовного профілю» (1996/1997 н. р.), «Відбір граматичного матеріалу та його розподіл за темами навчання іноземній мові в ІУБ» (1998/1999 н. р.) проводилися на матеріальній базі Інституту управління бізнесом і мали чітко визначене методичне спрямування. Проаналізовані шляхи та методи вивчення іноземної мови майбутніми фахівцями різних спеціальностей, надані пропозиції щодо підвищення рівня володіння

іноземною мовою студентів різних спеціальностей. Розроблені нові навчальні та робочі плани, проведений відбір граматичного та лексичного матеріалу з урахуванням кожної спеціальності.

Британський лінгвіст D. A. Wilkins дослідив комунікативний потенціал мови та зробив висновок про необхідність формування комунікативних умінь, що і стало підґрунтям комунікативного підходу до вивчення іноземних мов. У сучасній методиці мета вивчення мови майбутніми фахівцями – це формування комунікативної компетенції [7, с. 155], яка визначається адаптацією до умов навчання принципів комунікативно-когнітивного підходу, розвитку і удосконалення когнітивної, мотиваційної, діяльнісної мовної особистості, автентичності, інтерактивності, фреймового моделювання, рівневого багатоступінчастого мовлення.

У ході дослідження «Реалізація сучасних тенденцій в навчанні усного експресивного мовлення в немовному вузі» (2000/2001 н. р.) проводився аналіз процесу та змісту навчання іноземних мов з огляду на його комунікативну спрямованість. Проаналізовані психологічні особливості навчання усного мовлення, розроблені теоретичні основи та визначені напрямки практичного експериментального дослідження даної проблеми, підготовлені та впроваджені тестові завдання для контролю знань студентів. Запорукою успіху визнано комунікативний метод навчання. В результаті цієї роботи викладачі кафедри підготували практичний довідник для студентів «Форми ділової комунікації», який складається з таких підрозділів: ділова кореспонденція; телефонні переговори; ділові зустрічі (знайомства та спілкування).

Працюючи над темою «Методологія контролю знань в умовах локального та віддаленого навчання іноземної мови» (2002 р.), був проведений аналіз методів контролю за рівнями знань студентів володіння іноземною мовою. Досліджені види, об'єкти і форми контролю мовних та мовленнєвих навичок при вивченні іноземної мови та розроблені методичні вказівки і критерії оцінювання знань студентів, експериментально впроваджено форму віддаленого навчання.

Теоретична цінність роботи «Дослідження та впровадження предметно-орієнтованих інтерактивних методів навчання іноземної мови» (2003 р.) полягає в дослідженні інноваційних технологій та інтерактивних методів навчання. Розроблені тести для контролю, методичні рекомендації щодо опрацювання навчального матеріалу, виконання контрольних завдань, рекомендації щодо роботи студентів в умовах віддаленого навчання. Представлені результати впровадження тестових завдань, структура навчального курсу, методичні рекомендації щодо опрацювання навчального матеріалу та виконання контрольних робіт.

У результаті роботи над темою «Система контролю якості знань з іноземної мови за умов дистанційної форми навчання» (2004 р.) були досліджені форми та методи організації і керування СРС в межах навчальної дисципліни «Іноземна мова професійного спрямування»; розроблені тематичні плани і робочі програми, тематика модулів, витрати навчального часу студентом на засвоєння змістового модуля. Розроблені форми і методи організації та керування СРС та впроваджена кредитно-модульна система в навчальний процес.

Необхідність перебудови і вдосконалення навчально-виховного процесу на користь форм навчання, які формують знання, уміння і навички і створюють умови для формування у студентів здатності до самостійного прийняття рішень, вирішення нестандартних і нетипових задач самостійно здобувати знання були визначені в роботі 2005 року - «Дослідження шляхів удосконалення вивчення іноземної мови щодо професійного спілкування в умовах предметно-модульної системи навчання». В результаті дослідження були розроблені заходи щодо впровадження в педагогічну діяльність моделей реалізації управління самостійною роботою студентів фахового спрямування в умовах кредитно-модульного навчання іноземним мовам, розроблені методичні вказівки, досліджена тематика та визначені форми контролю СРС студентів різних спеціальностей.

У 2007/2008 н. р. викладачі працювали над темою «Розробка методичного та дидактичного забезпечення електронного тестування іноземної мови за рівнем знань студентів». Були досліджені проблеми методологічних основ підвищення ефективності контролю знань студентів, розроблене методичне забезпечення електронного тестування, тестові завдання, які охоплюють перевірку вмінь, навичок і знань студентів, передбачених робочою програмою кожного рівня.

У науковій роботі «Комунікативно-когнітивний підхід при вивченні іноземної мови та його адаптація стосовно умов СУЕМ» були досліджені та проаналізовані сучасні підходи, методи та технології навчання іноземної мови. Розроблено дидактичне забезпечення дисципліни на основі комунікативного підходу.

У результаті дослідження викладачами кафедри був зроблений висновок, що творче мислення, індивідуальні здібності, дослідницькі навички студентів розвиваються під час науково-дослідної роботи студентів. Звідси, науково-дослідна робота студентів стала і є важливим напрямом наукової діяльності кафедри іноземних мов.

Науково-дослідна робота кафедри здійснюється за такими напрямками: науково-дослідна робота у навчальному процесі, науково-дослідна робота у позанавчальний час та участь у науково-організаційних заходах як конференціях, конкурсах, олімпіадах.

Науково-дослідна робота студентів займає провідне місце у роботі кафедри. Основна мета – це прищепити інтерес у майбутніх фахівців до наукової роботи. Під час цієї роботи студенти вчаться аналізувати наукові джерела, готувати наукові доповіді іноземною мовою, виступати перед аудиторією. Для майбутніх фахівців створюються умови для реалізації особистості майбутнього фахівця та його творчості [2, с. 11]. Разом з традиційними методами навчання використовуються інноваційні методи: дискусії та ділові ігри.

На кафедрі іноземних мов була створена програма організації науково-дослідної роботи студентів, розроблені нормативні документи, методичні рекомендації та внесені зміни у навчальні та робочі плани [3, с. 163].

Основними завданнями науково-дослідної роботи студентів є:

- 1) розширення лінгвістичного та країнознавчого кругозору;
- 2) орієнтація студентів на їх майбутню професію;
- 3) розвиток умінь і навичок усного мовлення та читання автентичної літератури іноземною мовою;
- 4) формування навичок самостійної дослідної роботи та стійкої мотивації іншомовної діяльності студентів [3, с. 162].

Для реалізації цих завдань у 2001 році при кафедрі іноземних мов створений клуб англійської мови – «Exe-Club».

Науково-дослідна робота студентів впроваджується під час самостійної роботи на першому етапі вивчення іноземної мови із застосуванням методик проектної роботи та мовного портфеля, дескрипторів та шкали різних форм і типів оцінювання рівня володіння іноземною мовою [3, с. 161]. Перші кроки до самостійної творчості студенти набувають під час опрацювання наукової літератури та формування навичок відбирати та анкетувати необхідну інформацію [4]. Далі дослідницька робота проводиться під керівництвом досвідчених викладачів кафедри, результатом якої є підготовка рефератів, доповідей, презентацій, статей.

Статистична обробка й аналіз даних показав, що, впроваджуючи в навчальний процес навіть окремі елементи моделі реалізації управління самостійною роботою студентів, значно підвищується рівень знань, зацікавленість студентів, їхня самостійність [3, с. 162].

Отже, був зроблений висновок про необхідність принципової перебудови і вдосконалення організації навчально-виховного процесу на користь методів навчання, які формують знання, уміння і навички та формують у студентів здатність до самостійного прийняття рішень, вирішення нестандартних і нетипових задач, високої професійної мобільності, яка характеризується, в першу чергу, здатністю самостійно здобувати необхідні знання [3, с. 164]

Кожного року проводяться конкурси наукових робіт студентів (рефератів, доповідей, презентацій тощо). Переможці конкурсів

представляють свої наукові роботи на міжнародних конференціях та семінарах і беруть участь в олімпіадах.

За матеріалами студентських наукових конференцій студенти у співавторстві з викладачами опублікували 30 тез доповідей у наукових збірниках СУЕМ та за його межами. У 2002 р. студент Васильєв Сергій зайняв II місце на Міжнародній студентській конференції у м. Харкові.

Щороку студенти беруть активну участь у конкурсах на кращу студентську наукову роботу. Лише у 2011–2012 навчальному році студенти представили на конкурс 96 наукових робіт. Автори 14 найкращих робіт взяли участь у студентській науково-практичній конференції «Методологічні та практичні аспекти менеджменту в параметрах національної економічної моделі». За результатами роботи грамотами СУЕМ були нагороджені:

- Назаренко Наталія («Domestic Violence – The Veil of Silence»).
Науковий керівник Сушко З. М.;
- Сорока Альона («The Problem of Improving the Standard Living of Imprisoned Women»). *Науковий керівник Весельська О. Л.*
- Данильчук Христина («Молодіжний сленг у німецькій мові»).
Науковий керівник Усенко С. М.

Студенти, які демонструють високий рівень володіння іноземною мовою, постійно беруть участь в університетських та всеукраїнських олімпіадах з іноземних мов. У 2004 р. студентка Компанієць Л. Ю. зайняла II місце на Всеукраїнській студентській олімпіаді з англійської мови, де вона виступила з доповіддю «A Glance at Ukraine's «European Dream» (Economic and Political Aspects of Ukraine's Integration into the European Union)» та отримала диплом переможця. Крім того, Компанієць Л. Ю. була нагороджена дипломом II ступеня Міністерства освіти і науки України за участь у Всеукраїнській студентській олімпіаді зі спеціальності «Англійська мова». У 2010 р. студентка Полуніна Ю. Р. нагороджена сертифікатом за участь у Всеукраїнській студентській олімпіаді з англійської мови у м. Донецьку.

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши науково-дослідну роботу кафедри, можна зробити висновок, що викладачі кафедри здійснюють дослідження в таких галузях, як філологія, психологія, теорія і методика професійної освіти, методика викладання іноземних мов, психолінгвістика, когнітивна лінгвістика. Формами реалізації наукових проектів є публікації наукових статей, участь у наукових конференціях присвячених різноманітним тематикам і напрямкам. Крім того, кафедра регулярно проводить методичні семінари, які спрямовані на розв'язання проблем, пов'язаних зі специфікою роботи кафедри. На семінарах викладачі виступають із методичними доповідями, метою

яких є інформувати колег про інноваційні методики у галузі викладання іноземних мов у немовному ВНЗ. Результати науково-дослідної роботи кафедри іноземних мов обґрунтовують використання комунікативно-когнітивного підходу до викладання іноземних мов.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Сушко З. М. Дослідження шляхів удосконалення вивчення іноземної мови щодо професійного спілкування в умовах кредитно-модульної системи навчання : держ. реєстр. номер 01050006838. – СУЕМ, 2007. – С. 99-101.
2. Сушко З. М. Система контролю якості знань з іноземної мови за умов дистанційного навчання : держ. реєстр. номер 01044008076. – СУЕМ, 2005. – С. 151-155.
3. Сушко З. М. Дослідження шляхів удосконалення вивчення іноземної мови щодо професійного спілкування: самостійна робота студентів / З. М. Сушко // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми перекладознавства в контексті міжкультурної комунікації. Сучасні технології навчання іноземних мов». – Луганськ, 2006. – С. 159-164.
4. <http://www.bstu.unibel.by>.
5. Крючков Г. Болонський процес як гармонізація європейської системи вищої освіти / Г. Крючков // Проблеми освіти. – К., 2004. – С. 4-5.
6. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (документи і матеріали 2003–2004 рр.) / [Степко М. Ф., Болюбаш Я. Я., Шинкарук В. Д. та ін.]; за ред. В. Г. Кременя. – Київ-Тернопіль : Вид. ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2004. 147 с.
7. Сушко З. М. Комунікативно-когнітивний підхід при вивченні іноземної мови майбутніми менеджерами / З. М. Сушко, Ж. М. Бобир // Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. Серія: Економіка і менеджмент. – № 1 (9). – Черкаси : СУЕМ, 2011. – С. 153-161.

Дата надходження до редакції – 11.06.2012 р.

УДК 811.111'373'43'373'46:316.442.44

Скворцова Є. І., Сиборова О. Л.¹

МОВНІ ІННОВАЦІЇ ЯК РЕЗУЛЬТАТ ВПЛИВУ РОЗВИТКУ ТЕХНІЧНОГО ПРОГРЕСУ СУСПІЛЬСТВА (НА ПРИКЛАДІ АНГЛОМОВНИХ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ)

Стаття присвячена дослідженню причин, що зумовлюють виникнення нових лексичних одиниць в сучасній англійській мові. Увага приділяється способам словотворення та визначаються найбільш продуктивні способи лексичних новоутворень на прикладі англомовних періодичних видань.

***Ключові слова:** неологія, неологізми, реалії, способи словотворення, продуктивний.*

ВСТУП

Процеси розвитку будь-якої мови частіше та яскравіше проявляються на лексичному її рівні. Поява нових слів зумовлена

¹ Рецензент – к. е. н., доцент Шірінян Л. В.

потребою відображення в мові нових понять та реалій, які постійно з'являються у результаті безперервного розвитку науки, техніки, культури та суспільних відносин [1, с. 35].

З появою величезної кількості нових слів постало питання та необхідність їх систематизації та опису, що спричинило зародження особливої галузі лексикології – неології – науки про неологізми. Проблемою утворення, походження та опису значення неологізмів займалась велика кількість науковців. Ця тема досліджувалася такими лінгвістами, як О. В. Александрова, С. М. Гуревич, В. І. Заботкіна, П. В. Царев, В. І. Шаховський та багатьма іншими, проте у зв'язку з постійною появою нових слів ця тема потребує подальшого висвітлення.

Кількість нових слів, тобто неологізмів, постійно зростає. За матеріалами видання «ДУДЕН», протягом 3–5 років лексичний склад мови поповнюється на 6 %. Серед них науковці розрізняють загальномовні та індивідуальні неологізми, зафіксовані в літературних джерелах [2, с. 158]. Для сучасної англійської мови також помітна тенденція збільшення словникового складу. Р. Берчфілд, який уклав чотири томний додаток до словника сучасної англійської мови, стверджує, що приблизно 800 неологізмів щороку поповнюють лексичний склад сучасної англійської мови.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Актуальність дослідження зумовлена інтересом сучасних лінгвістичних напрямків до комплексного дослідження виникнення неологізмів, а саме словотворчих моделей поповнення лексичного складу мови та механізму появи мовних інновацій. Метою дослідження є аналіз впливу технічного прогресу на виникнення англійських лексичних новоутворень та визначення найпродуктивніших способів творення лексичних інновацій на прикладі англійських періодичних видань.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

В епоху високоякісних та швидкісних засобів масової комунікації існує багато можливостей для створення та поширення неологізмів. Яскравим доказом цього є мова сучасної преси. Мова преси майже щоденно збагачується неологізмами. Журналісти, які роблять огляд подій, нерідко вживають неологізми, без яких висвітлення новин сьогодення було б неможливим. Треба пам'ятати, що всі мовні новоутворення є результатом появи нових реалій у сучасному суспільстві. Зміни культурних тенденцій, досягнення в галузі медицини, науки та техніки, здобутки кіно та театру, зародження нових релігійних течій – про все це ми читаємо на сторінках періодичних видань і саме звідти черпаємо нові слова.

Сучасна англomовна періодика є постійним джерелом лексичних інновацій. Новітні лексичні одиниці з'являються як результат словотворчих процесів. Одним із найбільш продуктивних способів словотворення в сучасній англійській мові є афіксація. В останні десятиліття в англійській мові утворилася суттєва частка неологізмів саме шляхом афіксації.

Афіксація – це спосіб утворення нових слів шляхом додавання до основи слова словотворчих афіксів. Афікси, за допомогою яких в певний період утворюється відносно багато нових слів, називаються продуктивними. Афікси поділяються на суфікси та префікси [3, с. 167].

Найчисельнішими серед афіксів є префікси та напівпрефікси. До продуктивних префіксів відносять: *eco-*, *muso-*, *hyper-*, *pre-*, *re-*, *anti-*, *de-*, *sub-*, *tele-*, *super-*, *co-*, *pre-*, *post-*, *mega-*, *anti-*, *aero-*, *extra-* та інші. Наприклад:

ecoanxiety – тривога за те, що певні дії можуть зашкодити природі;

muso-diesel – дизельне паливо, вироблене з грибів;

precycling – продукти, найбільш придатні для переробки;

superwar – війна з використанням атомної зброї;

sub-pop – жанр популярної музики, який ніколи не був домінуючим.

В американському варіанті надзвичайно популярним є префікс *mega-*:

megagree – цілковита згода із співрозмовником;

megagamer – людина, залежна від віртуальних ігор.

Megalopolis означає конгломерацію багатьох великих міст, межі між якими настільки нечіткі, що вони мають однакове промислове і культурне обличчя та впливають на життя решти країни. Наприклад:

The American East Coast Megalopolis which includes: Boston, New York City, Philadelphia, Baltimore, Washington D.C.

Суфікси в англійській мові поступаються за чисельністю префіксам, але вони частіше вживаються у розмовній мові. Продуктивними в сучасній англійській мові є: *-ing*, *-y*, *-ee*, *-ist*, *-er*, *-ette*, *-ed*, *-ability*, *-ac*, *-acy*, *-ish*, *-ance*, *-ee*, *-ism*, *-ist*, *-er*, *-or*, *-ie* та інші:

environmentalist – борець проти забруднення навколишнього середовища;

city – красуня;

kitchenette – малагабаритна кухня.

Як було зазначено вище, суфікси широко використовуються в розмовній мові. В останні роки надзвичайно продуктивним є суфікс *-ie*. Суфікс *-ie* в останні десятиріччя набув двох значень. Фактично, мова може йти про два омонімічних суфікси. Перше значення – великий аматор, ентузіаст чого-небудь, яке широко використовується для утворення слів в розмовній мові. Моделлю для таких неологізмів

стало слово *groupie*, яке спочатку мало значення *підліток, amator рок-музики, фанат певної рок-групи*, а зараз має більш загальне значення – *фанат, палкий прихильник* [4, с. 84]. Друге значення широко використовується наприкінці акронімів, тобто ініціальних скорочень, які набули статусу слів. Ці акроніми означають певні соціальні групи, категорії людей, а суфікс *-ie (y)* надає значення «член певної групи»: *woopie, zipru, uiprie*.

Можна навести декілька речень, взятих із газет, що містять у собі афіксальні новоутворення.

A rookie finds his stride. – *Новачок досягає успіхів.*

He is still defensive about his first campaign blooper. – *Він досі намагається виправдати помилки своєї першої виборчої кампанії.*

Афіксація в англomовній періодиці є одним із основних джерел мовних інновацій, про що свідчить велика кількість саме афіксальних неологізмів.

Деякі лінгвісти вважають складання основ найпродуктивнішим словотвором у сучасній англійській мові. В результаті основоскладання утворюються складні слова. Іноді одне й те саме слово може писатися разом, роздільно і через дефіс: *laid back = aid-back = laidback* – *спокійний, розслаблений, упевнений*.

Складні слова утворюються з різних частин мови. Найбільш продуктивними є наступні моделі: іменник + іменник, іменник + прикметник, прикметник + іменник, прислівник + дієслово, іменник + дієприкметник.

Досить багато неологізмів, створених складанням основ, можна знайти в сучасній англomовній періодиці. За останні роки кількість таких новоутворень значно зросла. Наприклад:

media-shy – *людина, яка відчуває страх перед камерою;*

head-to-head – *боротися в рукопашну;*

snail-mail – *звичайний лист у конверті;*

hatchet-man – *політичний підлабузник);*

pig-like – *людина, яка схожа на свиню або погано поводиться.*

Для кращої ілюстрації цього виду словотворення доцільно буде навести декілька речень із сучасної періодици.

In diplo-speak, that's an invitation to deal. – *В дипломатичній промові це звучить як заклик до дії.*

Mine-sniffing dogs have produced a fivefold increase in speed. – *Собаки-сапери збільшили швидкість у п'ять разів.*

У сучасній англomовній періодиці основоскладання є досить продуктивним і активно використовується журналістами для позначення нових соціальних, політичних та економічних явищ.

Конверсія – єдиний спосіб словотворення, за якого нове слово утворюється без кількісної зміни основної форми початкового слова і

без застосування яких-небудь лінійних словотворчих засобів [5, с. 187]. У конверсійних відносинах можуть знаходитися слова будь-якої частини мови. Найбільш продуктивною моделлю є іменник – дієслово. Проаналізувавши англійські газети, можна стверджувати, що конверсія дещо поступається за продуктивністю іншим способам творення. Наприклад:

to bankrupt – довести кого-небудь до банкрутства;

to dog – іти по н'ятах;

to leaflet – випускати листівки;

to tail – помістити у кінці, тягтися позаду, забезпечити хвостом.

Хоча конверсія і не найпродуктивніший спосіб словотворення, але її досить часто можна зустріти на сторінках газет та журналів. Наприклад:

And he is now trying to be first to clone a human. – І зараз він намагається бути першим, хто клонує людину.

If that alone was not enough to spook the markets. – Якщо цього було недостатньо, щоб сколихнути ринок.

В англійській періодиці журналісти, з метою описати нові реалії, нерідко вдаються до конверсії, хоча вона і поступається іншим способам словотворення за кількісними показниками.

Скорочення – це такий спосіб словотвору, суть якого полягає у відсіканні частини основи, що або збігається зі словом, або являє собою словосполучення, об'єднане загальним значенням. В останні роки надзвичайно продуктивними є скорочення. Така популярність скорочень пов'язана з явищем мовної економії в англійській мові. Існує чотири види скорочень – аббревіатури, акроніми, усічення, злиття. З усіх видів скорочення переважає усічення [6, с. 183].

Найчастіше зустрічаються кінцеві усічення типу *exam*, (від *examination*). Усічення типу *phone* (*telephone*) називаються початковими, а приклади *frig* або *flu* (від *refrigerator*, *influenza*) ілюструють так звані кінцево-початкові усічення. Значна частина отриманого в результаті слова залишається незмінною, хоча стилістична приналежність змінюється у бік зниження [7, с. 251].

Дуже часто в періодиці можна зустріти аббревіатури та акроніми, які використовуються з метою економії місця на сторінках періодичного видання та щоб не повторювати дуже громіздкі та незручні назви. Іноді аббревіатури називають акронімами, але головна різниця акронімів і аббревіатур полягає в тому, що акроніми читаються і вимовляються як єдині слова, а не як послідовність окремих букв [8, с. 193]. Серед акронімів часто вживаються такі новоутворення:

Dinky (*double income no kids yet*) – один з членів сім'ї без дітей, в якій обидва працюють;

WAY (*world Assembly of Youth*) – міжнародна асамблея молоді;

Glam (graying leisured, affluent and married) – людина середніх років з хорошим прибутком;

Nilky (no income lots of kids) – людина без роботи з великою сім'єю;

PINC (property income certificate) – документ, що підтверджує володіння частиною компанії.

Абревіатури:

ARC (AIDS related condition) – недуги, від яких страждають хворі на СНІД;

REM (rapid eye movement) – рух очей під час фази швидкого сну;

ATV (all-terrain vehicle) – усядихід;

CTC (city technology college) – школа, що забезпечує наукову освіту.

Одним із виявлень закону мовної економії вважається злиття або телескопія. Такі новоутворення складають суттєву частку в лексичних інноваціях сучасної англійської мови та спостерігається тенденція до збільшення їх кількості [7, с. 122].

Телескопізми – лексичні одиниці, створені шляхом зрощення усічених елементів двох або декількох лексичних одиниць, або ж злиття редукованої частини одного з повною формою другого слова [9, с. 46]. Наприклад:

camcord (camera + record) – знімати за допомогою портативної відеокамери;

deskfast (desk + breakfast) – сніданок за робочим столом в офісі;

biopreneur (biotechnology + entrepreneur) – біопренер;

computon (computation + photon) – компутон;

intermercial (internet + commercial) – комерційна мережа;

torol (mobile police) – мобільна поліція.

Скорочення є надзвичайно продуктивним способом словотворення в сучасній англійській мові. Цей вид поповнення словникового складу дуже широко вживається в англійськомовних виданнях, оскільки він надзвичайно зручний та дозволяє зекономити місце на сторінці та не повторювати громіздкі назви.

Словниковий склад англійської мови як єдине ціле постійно поповнюється новими мовними одиницями. Запозичення, як процес поповнення словникового складу мови, є одним із продуктивних способів його збагачення. В сучасній англійській мові, порівняно з іншими, найчисельнішими є французькі запозичення. Також джерелами запозичень є іспанська, італійська, німецька, російська, грецька, португальська та інші мови. Основними сферами запозичень залишаються політика, культура, спорт, кулінарія і релігія [10, с. 134]. Наприклад:

auteur – кінорежисер;

fatwa – закон Корану;
ryokan – рюкан (готель в традиційному японському стилі);
glitch – збій;
gonro – дикий;
petit dejeuner – невеликий сніданок;
zopen – медитації, які практикуються в дзен-буддизмі;
yenta – пліткарка.

Запозичення в англійській мові є продуктивним джерелом поповнення словникового складу. Вони дають назву реаліям або явищам з інших країн, які проникли в культури англомовних країн.

Фонологічні неологізми — це поєднання окремих звуків або своєрідних конфігурацій звуків. Інколи такі слова називають штучно створеними. До групи фонологічних неологізмів відносяться також і слова-вигуки. Наприклад:

Zizz – короткий сон;
to buzz – дзвонити по телефону;
to zap – стріляти, вдарити в зуб;
cruncha cruncha cruncha – вираз офісного працівника, в якого завис комп'ютер;
uech або *uisk* – вигуки, що виражають сильну відразу.

У фонологічних неологізмах відчувається дуже високий рівень новизни. Їх новизна полягає в незвичайності їх форми. Цілком можливо, що такі новоутворення посядуть важливе місце в поповненні лексичного складу англійської мови.

ВИСНОВКИ

Сучасна англомовна періодика висвітлює будь-які зміни, здобутки та досягнення в суспільній, економічній та політичній сферах і є постійним джерелом лексичних інновацій. Лексичні інновації можуть залишатися лише інноваціями, а можуть набути статусу неологізмів та з часом увійти у постійний вжиток. У результаті структурно-семантичного аналізу вибраних лексичних новоутворень із опрацьованих англомовних періодичних видань ми дійшли висновків, що найбільш продуктивними способами творення мовних інновацій є скорочення та аббревіатури, яким трохи поступаються складання основ і запозичення. Малопродуктивними способами творення неологізмів є конверсія та відокремлення значення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Будагов Р. А. Что такое развитие и совершенствование языка / Будагов Р. А. – М. : Наука, 1977. – 264 с.
2. Кияк Т. Р. Теорія і практика перекладу (німецька мова) / Т. Р. Кияк, А. М. Науменко, О. Д. Огуй. – Вінниця : Нова книга, 2006. – 592 с.
3. Земская Е. А. Словообразование как деятельность / Е. А. Земская. – М. : Высшая школа, 1992. – 220 с.
4. Заботкина В. И. Новая лексика современного английского языка : [учеб. пособие для филол. фак. ун-тов] / В. И. Заботкина. – М. : Высшая школа, 1989. – 124 с.
5. Znamenskaya M. A. Stylistics of the English Language /

- Znamenskaya M. A. – M. : Высшая школа, 2003. – 263 с. 6. Волошин Е. П. Аббревиатуры в лексической системе английского языка : дис. канд. филол. наук: 15.04.01 / Евгений Павлович Волошин. – М. : Просвещение, 2005. – 279 с. 7. Борисов В. В. Аббревиация и акронимия. Военные и научно-технические сокращения в иностранных языках / В. В. Борисов. – М. : Высшая школа, 2004. – 320 с. 8. Шпак В. К. Скорочення в епоху масової комунікації / В. К. Шпак // Гуманітарний вісник. Серія: Іноземна філологія. – Черкаси : ЧДТУ, 2008. – № 12. – С. 193–195. 9. Енікеева С. М. Телескопія як основа утворення нових дериваційних засобів англійської мови / С. М. Енікеева // Вісник Запорізького державного університету. Серія: Філологічні науки. – Запоріжжя, 1998. № 1. – С. 46–48. 10. Arnold I. V. The English word / Arnold I. V. – М. : Высшая школа, 1993. – 248 с.

Дата надходження до редакції – 25.05.2012 р.

УДК 81'276.6'367.334'37:339.9

Мікрюков О. О., Піддубний А. С.¹

ДО ПРОБЛЕМИ ОПТИМІЗАЦІЇ МІЖМОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У СФЕРІ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглядається структурно-семантичний аналіз скорочень в економічних терміносистемах англійської мови. Наведений аналіз дозволяє характеризувати скорочення як один зі шляхів оптимізації мовної комунікації в сфері міжнародної економіки.

***Ключові слова:** скорочення, англійська мова, комунікація в економіці.*

ВСТУП

Зважаючи на поглиблення світової економічної співпраці, глобалізацію бізнесу, його інтеграцію в життя суспільства, мова економіки заслуговує на пильну увагу з боку дослідників (А. М. Єрогова, І. С. Астафурова, К. В. Томашевська та ін.). Однією з найактуальніших проблем філології та перекладознавства останніх десятиріч, якою займалися К. Я. Авербух, П. О. Адаменко, С. В. Гриньов, О. С. Герд, В. М. Лейчік, залишається проблема перекладу термінів та укладання термінологічних словників, зокрема в економічній, фінансовій та управлінській галузях. Це питання тісно пов'язане з безперервним процесом виникнення та розвитку окремих лексичних систем економічних термінів, які являють собою цікаві об'єкти дослідження для сучасних вчених-лінгвістів (Г. Ф. Куришко, І. В. Мотченко) не тільки у розрізі перекладу з англійської мови – загальноприйнятої мови спілкування в економіці, а й в аспекті оптимізації міжмовної комунікації. Така цікавість не є випадковою,

¹ Рецензент – к. е. н., доцент Філяр С. В.

адже саме лексичний склад економічних текстів, особливо його термінологічний прошарок, перебуває на даний момент у стадії найінтенсивнішої еволюції. У зв'язку з цим в останній час лінгвісти збільшують свою увагу щодо проблем реального функціонування лексем у контексті мовної комунікації. Такий підхід можна вважати перспективним, беручи до уваги теорію дискурсу, соціальну роль та комунікативну функцію лінгвістичних знаків, дослідження в галузі прагматики комунікації, якими займалися В. О. Кох, Н. Д. Арутюнова, К. В. Томашевська, Ю. Н. Марчук, Дж. Н. Ліч.

Функціонування економічних термінів в сучасному діловому спілкуванні характеризується низкою екстралінгвістичних факторів, першим серед яких є тенденція до економії зусиль, часу і простору. Це, а також тенденція англійської мови до моносилабізму обумовлюють зростаючу популярність – поряд із традиційними засобами словотворення – такого засобу поповнення словникового складу, як аббревіація. Появу скорочених лексичних одиниць, які є проявом принципу парадигматичної економії у мові [1, с. 191], можна вважати одним з найпродуктивніших шляхів оптимізації комунікації, зокрема у мові економіки.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

У нашому дослідженні метою є структурно-семантична характеристика існуючих видів скорочень в економічних терміносистемах англійської мови, зокрема аббревіатур, усічень, акронімів та ін. та виявлення серед них найбільш продуктивних для процесу комунікації, використовуючи методи морфемного, структурно-семантичного та компонентного аналізу.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Деякі лінгвісти (А. М. Кузнєцов, В. І. Заботкіна) стверджують, що скорочення – процес, в результаті якого з'являються вивідні одиниці, що утворені за певними моделями, структурно-семантичними схемами, тобто скорочення слів є продуктивним засобом одержання нових лексичних одиниць [2; 3].

Класифікація скорочень – одна з проблем сучасної лінгвістики, оскільки вчені не можуть дійти єдиної думки щодо цього питання.

Н. М. Раєвська, наприклад, розділяє скорочення на два типи [4, с. 48]:

1. Усічення (*clipping*):

а) скорочення останнього звука і складу слова – апокопа (*apocope*): *war* – *warrant* (гарантія, свідоцтво, купон), *val* – *value* (ціна, цінність, величина), *spec* – *specification* (специфікація);

б) скорочення першого звуку або складу – еферизис (*aphaeresis*): *хер* – *excerpt* (за виключенням, крім).

2. Зрошення (*blend words*) – злиття двох слів з певними скороченнями: *blading* – *bill* + *lading* (коносамент, транспортна накладна), *actval* – *actual* + *value* (фактична вартість).

Т. І. Арбекова виділяє також два типи скорочень [5, с. 46–47]:

1. Аббревіатури (*abbreviations*):

а) прості: *vol* – *volume* (об'єм), *vou* – *voucher* (ваучер, розписка);

б) складні: *SWIFT* – *Society for World Interbank Financial Telecommunications* (Міжнародна банківська організація по валютних і фінансових розрахунках по телексу);

2. Акроніми (*acronyms*): *SB* – *saving bank* (ощадний банк), *UCC* – *uniform commercial code* (уніфікований торгівельно-комерційний код)

І. В. Арнольд визначає такі типи [6, с. 135]:

1. Аббревіатури та акроніми: *TS* – *top secret* (абсолютно таємно), *SA* – *savings account* (терміновий рахунок), *QA* – *quality assurance* (гарантія якості);

2. Усічення:

а) усічення початкової частини слова (*front clipping*);

б) усічення середини слова (*middle clipping*): *yday* – *yesterday* (вчора), *rte* – *route* (шлях, маршрут);

в) усічення кінця слова (*backclipping*): *thou* – *thousand* (тисяча), *rec* – *record* (запис, звіт, протокол);

3. Злиття (*blending*): *actval* – *actual+value* (фактична вартість).

Зважаючи на частотність типів скорочень в попередніх класифікаціях, доцільним буде проаналізувати скорочення економічних термінів за такими структурними типами:

– усічення (*clipping*);

– буквені/ініціальні аббревіатури (*alphabetic/initial abbreviations and acronyms*).

Н. М. Раєвська, А. М. Кузнецов та деякі інші лінгвісти підкреслюють, що процес усічення слів почався вже давно, йде досить інтенсивно в наш час і характеризується високою продуктивністю [2; 4]. У нашому дослідженні це особливо спостерігається в економічних терміносистемах.

Вищезазначені дослідники-лінгвісти, а також І. В. Арнольд, О. Д. Мешков, Є. Н. Бортничук, В. І. Заботкіна класифікують **усічення** за чотирма групами [2; 3; 4; 6; 7; 8]. Цієї класифікації ми будемо дотримуватись в корпусі матеріалу, що досліджується в роботі:

1) слова з усіченим кінцем (апокопи);

2) слова з усіченою початковою частиною (еферизис);

3) слова з усіченою серединою (синкопи);

4) слова, усічені з обох кінців.

Слова з усіченим кінцем (*final clipping; аросоре*) є найбільш поширеним продуктивним видом усічень. Особливо багато апокоп

вживається у діловій кореспонденції. Наприклад, це усічені назви місяців: *Jan. – January, Feb. – February, Sept. – September, Nov. – November, Aug. – August, Oct. – October, Dec. – December*. Сюди ж відносяться скорочення назв штатів США: *Ala. – Alabama; Ca. – California; Ariz. – Arizona*. Багато слів з усіченим кінцем зустрічається серед комерційних термінів: *auct – auction, app – approximately, act wt – actual weight, biz – business, end – endorsed, emb – embargo, ind – index*.

Основна кількість нових усічень утворюється у рамках однієї частини мови. Серед апокоп іменники складають до 80 % серед знайдених нами усічень:

addr – address (адреса)
ans – answer (відповідь)
auct – auction (аукціон)
cert – certificate (сертифікат, свідоцтво)
coll – collection (інкасація)
co – company (компанія)
cur – currency (валюта, гроші)
inq – inquiry (запит)
mo – month (місяць)

Усічені дієслова складають тільки 3 % серед зареєстрованих нами усічень:

rec – record (записувати)
rep – repeat (повторювати)
coll – collect (збирати)

Усічених прикметників дуже мало. У нашій вибірці вони складають не більше 1 %:

resp – respective (відповідний)
min – minimum (мінімальний)

Зустрічаються також усічені прислівники:

oft – often (часто)
inc – including (включно, в тому часі)

Усічення початку слова, або еферизис, трапляється не в багатьох лексичних одиницях англійської мови, наприклад, серед назв міст: *Betvill – Albertvill* (Альбертвіль).

Терміни з усіченою серединою (синкопи) зустрічаються також відносно рідко. Це, як правило, усічення ненаголошеного складу у середині слова, наприклад: *yday – yesterday* (вчора), *urs – yours* (ваш).

Тип усічення з двох кінців, коли зберігається тільки середня частина слова, серед апелятивів у кількісному відношенні незначний: *fridge – refrigerator* (холодильник). Дещо більше таких усічень у назвах американських та англійських міст: *Frisco – San Francisco* (Сан-Франциско), *Cin – Cincinnati* (Цинциннаті), *Cester – Worcestershire* (Вустершир). Усічення в основному створюються в усній формі і найчастіше у розмовному варіанті тієї чи іншої професійної або

соціальної групи, звідки вони проникають у літературну мову, зберігаючи емоційно-експресивне забарвлення. Як правило, у мові зберігаються обидві форми слова.

Буквені **абревіатури** (ініціальний тип складноскорочених слів, акроніми) – це слова, утворені шляхом складання початкових букв слова [6, с. 90].

Абревіатури з літер (буквені абревіатури) складають значний відсоток серед одиниць економічних терміносистем. Сучасні словники, довідники економістів і бізнесменів, інші англійські посібники фіксують значну кількість нових лексичних одиниць такого типу.

Скорочення назв міжнародних організацій, угод, державних установ вживаються частіше ніж повні назви. Наприклад: *ADB* – *Asian Development Bank* (Азійський банк розвитку), *AMEX* – *American Stock Exchange* (Американська фондова біржа), *BOC* – *Bank of China* (Китайський банк), *EC* – *European Community* (Європейське співтовариство (ЄС)), *IDA* – *International Development Association* (Міжнародна асоціація розвитку, МАП), *GATT* – *General Agreement on Tariffs and Trade* – (Генеральна угода з тарифів і торгівлі, ГАТТ).

На даний момент і в усній, і в письмовій формах вживаються тільки подібні абревіатури. В сучасній англійській мові помітна тенденція не вживати крапки після кожної літери в абревіатурах назв організацій, угод, економічних та технічних термінів. Але деякі з них вживаються і з крапками, і без них: *AID* / *A.I.D.* – *Agency for International Development* (Агентство з міжнародного розвитку), *EMF* / *E.M.F.* – *European Monetary Fund* (Європейський валютний фонд), *IBRD* / *I.B.R.D.* – *International Bank for Reconstruction and Development* (Міжнародний банк реконструкції і розвитку, МБРР).

Окремо треба виділити графічні абревіатури, тобто абревіатури, які використовуються тільки у письмовій формі. Це не повнозначні слова, а тільки знаки або символи слів:

agd – *agreed* (погоджено);

bd – *bond* (облігація, бона, закладна);

cfm – *confirmed* (підтверджено);

fwd – *forward* (майбутній, направляти).

В. І. Заботкіна розділяє абревіатури за способом читання на дві групи [3, с. 37]:

– алфавітизми (абетизми);

– акроніми.

Алфавітизми – буквені абревіатури, що читаються і вимовляються за принципом назв букв у абетці: *CBD* [*si:bi:di:*] – *cash before delivery* (сплата грошей до поставки), *BB* [*bi:bi:*] – *bail bond* (поручництво), *CPI* [*si:pi:ai*] – *consumer price index* (індекс цін на

товари широкого вжитку), *PC* [pi:si] – *personal computer* (персональний комп'ютер).

Серед абетизмів представлені букви, що можуть являти як повні слова, так і елементи чи частини складного слова: *EFT* – *estimated time of flight* (розрахунковий час польоту), *CRC* – *cost-reimbursement contract* (контракт з відшкодуванням витрат), *IDB* – *Inter-American Development Bank* (Міжамериканський банк розвитку).

Ще з початку ХХ сторіччя в англійській мові існують такі лексичні принципи, в яких перший компонент представлений початковою буквою, а другий – повним символом:

T-mark – *trade mark* (торгівельний знак);

R-estate – *real estate* (нерухомість);

M-card – *Master Card* (Мастер Кард – видається в Америці як кредитна картка, якщо дохід не менше 15 тис. доларів на рік).

Окрему групу абетизмів складають одиниці, що виникли в результаті ініціального скорочення сурядних словосполучень: *R&D* – *Research and Development* (дослідження і розробки), *P&L* – *profit and loss* (прибутки і збитки), *R&H* – *railways and harbor* (залізниця і гавань).

Акроніми – буквені абревіатури, які читаються як слова. Більшість акронімів, як і абетизмів, пишуться великими літерами, але дуже рідко ці букви відокремлюються крапками:

ABECOR – *Associated Banks of Europe* (банківське угруповання Європи);

AID – *Agency for International Development* (агентство з міжнародного розвитку);

AMEX – *American Stock Exchange* (Американська фондова біржа);

CARE – *Cooperative for American Relief Everywhere* (Товариство з надання допомоги (США));

IMO – *International Maritime Organization* (Міжнародна морська організація).

Іноді акроніми стають загальноновживаними, загальновідомими. Тоді вони пишуться з малої букви: *radar* – *radio directing and raging* (радіолокаційна установка), *laser* – *light amplification by stimulated emission of radiation* (квантовий підсилювач, лазер).

За останні двадцять років в англійській мові, як в найбільш поширеному засобі комунікації в сфері світової економіки, виникла велика кількість абревіатур, акронімів, скорочень і усічень. До них вдаються як до інструмента оптимізації спілкування під час переговорів на всіх рівнях, у діловій кореспонденції між партнерами різних країн. У реальному спілкуванні ці термінологічні одиниці несуть велике семантичне навантаження, сконцентроване у порівнянні з повними лексемами в малому об'ємі, що є запорукою поліпшення спілкування, особливо у часовому аспекті. Семантика абревіатур та

інших скорочень різноманітна, а семантична класифікація значною мірою відрізняється від структурних, які були розглянуті вище. Користуючись дослідженнями Ю. А. Жлуктенка, можна запропонувати наступну семантичну класифікацію абrevіатур [9, с. 101]:

1. Назви міжнародних організацій, наприклад:

COCOM – *The Coordinating Committee of the East-West Trade Policy* (КОКОМ – координаційний комітет торговельної політики «Схід-Захід»);

EMF – *European Monetary Fund* (Європейський валютний фонд);

IAEA – *International Atomic Energy Agency* (Міжнародне агентство атомної енергії, МАГАТЕ);

IFC – *International Finance Corporation* (Міжнародна фінансова корпорація).

2. Назви міжнародних угод, наприклад:

AIRT – *Agreement on Through International Railway* (угода про пряме міжнародне залізничне сполучення);

COTIF – *Convention Concerning International Carriage by Rail* (угода про міжнародні перевезення залізницею);

ISIC – *International Standard Industrial Classification* (міжнародна стандартна галузева класифікація).

3. Банківські терміни, наприклад:

AAR – *against all risks* (проти усіх ризиків);

ACC/ACC – *account/account* (з рахунку на рахунок);

BA – *Bankruptcy Act* (закон про банкрутство);

VAT – *value added tax* (податок на додану вартість, ПДВ).

4. Назви фірм, компаній, наприклад:

P&G – *Procter and Gamble* (Проктер енд Гембл);

BCCo – *British Central Company* (Компанія з торгівлі Великобританії з країнами центральної Європи).

5. Економічні терміни, що вживаються при перевезенні товарів, наприклад:

ABC – *advanced booking charter* (чартерний рейс);

AP – *airport* (аеропорт);

CP – *carriage paid* (за перевезення сплачено);

PM – *past month* (минулий місяць).

6. Економічні терміни, що вживаються у діловій кореспонденції, наприклад:

esp – *especially* (особливо);

inq – *inquiry* (запит);

p.w. – *per week* (за тиждень).

7. Географічні назви, наприклад:

UK – *United Kingdom* (об'єднане королівство Великобританії);

CIS – *Commonwealth of Independent States* (СНД).

8. Посади, наприклад:

GS – *General Manager* (генеральний директор);

S.M. – *Shop Manager* (начальник цеху).

Серед скорочень часто зустрічаються омонімічні, значення яких можна визначити тільки контекстуально. Наприклад: *OPM* – *other people's money* (чужі гроші) та *OPM* – *options pricing model* (модель опціонного ціноутворення); *dr.* означає 1) дебет, 2) дебетовий запис, 3) боржник, 4) драхма, водночас *Dr.* має значення «доктор» (вчений ступінь). Іноді досить легко визначити значення скорочень у документах, але значно важче це зробити при усній комунікації. Наприклад: *D.M.* [*di:em*] – *decision-maker* (людина, що приймає рішення), але те ж саме скорочення, написане маленькими літерами – *dm* хоча і вимовляється як і попереднє скорочення, але має зовсім інше значення «дециметр».

Деякі акроніми виступають омофонами широко вживаних слів, наприклад: *LIP* [*lip*] (*life insurance policy*) «поліс страхування життя», *lip* [*lip*] «губа»; *LASH* [*læʃ*] (*lighter aboard ship*) «судно-баржевіз», *lash* [*læʃ*] «батіг»; *ad* [*æd*] (*advertisement*) «реклама», *add* [*æd*] «додавати». Іноді одне і те ж скорочення має різні значення: *in* – *income* (прибуток), *in* – *interest* (майнові права, відсотки); *L/A* – *letter of authority* (доручення), *l.a.* – *letter of advice* (авізо, повідомлення), *LA* – *local authority* (місцева влада), *L.A.* – *Los Angeles*. Значення таких скорочень, як і попередніх пар однакового звучання, розпізнається тільки з контексту.

ВИСНОВКИ

У текстах ділових листів, контрактів, угод, інших ділових паперах зустрічається близько 8 тисяч скорочень, понад усе це відноситься до комерційних термінів. У результаті структурно-семантичного аналізу вибраних скорочень із опрацьованих джерел ми дійшли висновків, що найбільша їх кількість спостерігається серед іменників, серед усічень найбільш продуктивними є апокопи (лексичні одиниці з усіченим кінцем), аббревіатури і акроніми – найбільш поширений тип усічень, особливо у назвах міжнародних організацій, міжнародних угод, банківських термінах. Це переконливо свідчить про те, що відбуваються інтенсивні зміни економічних терміносистем англійської мови, особливо за рахунок аббревіацій, які є проявом тенденції до економії зусиль, простору, часу, проявом підвищення ефективності спілкування та одним зі шляхів оптимізації міжмовної комунікації. Розвиток сфери економічного життя країни, спрямований на поглиблення міжнародної співпраці в господарчій галузі, потребує знань і правильного використання неологізмів, створених шляхом різного виду скорочень, що відіграють значну роль у забезпеченні правильної мовної комунікації в бізнесі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Мартине А. Основы общей лингвистики / Мартине А. [пер. с фр.]. – М. : URSS, 2004. – 224 с.
2. Кузнецов А. М. От компонентного анализа к компонентному синтезу / Кузнецов А. М. – М. : Наука, 1986. – 126 с.
3. Заботкина В. И. Новая лексика современного английского языка / Заботкина В. И. – М. : Высшая школа, 1989. – 126 с.
4. Rayevska N. M. Modern English Grammar / Rayevska N. M. – К. : Вища школа, 1976. – 304 с.
5. Арбекова Т. И. Лексикология английского языка / Арбекова Т. И. – М. : Высшая школа, 2002. – 239 с.
6. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка / Арнольд И. В. – М. : Высшая школа, 1986. – 295 с.
7. Мешков О. Д. Словообразование современного английского языка / Мешков О. Д. – М. : Наука, 1976. – 312 с.
8. Бортничук Е. Н. Словообразование в современном английском языке / Бортничук Е. Н., Василенко И. В., Пастушенко Л. П. – К. : Вища школа, 1988. – 261 с.
9. Жлуктенко Ю. А. Английские неологизмы / Ю. А. Жлуктенко, В. А. Березинский. – К. : Наукова думка, 1983. – 154 с.

Дата надходження до редакції – 28.05.2012 р.

УДК – 378:177 (075.8)

Черкашина Т. В.¹

САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ НА ЗАСАДАХ САМОПІЗНАННЯ

Самопізнання як спосіб свідомого існування в умовах сучасності створює доцільний за змістом та сумірний за силами формат продуктивного життя, в частині самовдосконалення дієвих сил, зокрема в докладанні педагогічних зусиль в університетському середовищі.

Ключові слова: самопізнання, самовдосконалення, ментальний імунітет.

ВСТУП

Людина розумномисляча – це ідеальний образ сучасної людини епохи Співстраждання. Характерні ознаки розумно-мислячого суб'єкта суспільних відносин співвідносяться з певним переліком знань та вмінь у докладанні до ментально-чуттєвої сфери. Умовно їх можна структурувати за наступною схемою:

- самостійно приймати рішення в непростих ситуаціях (максимально враховуючи умови, обставини та логічні взаємозв'язки між ними);
- нести особисту відповідальність за прийняті рішення (реалізовані чи нереалізовані, у співставленні індивідуалізованих сил з масштабом проектних завдань);

¹ Рецензент – д. п. н., професор Євтух М. Б.

- проводити всебічний аналіз невиконаної частини плану дій (з встановленням причин невіршених завдань, досліджуючи правильність постановки цілей);
- вносити своєчасну корекцію в нереалізований план дій (опираючись на законодавчу базу, особистий досвід почуттів та знань з усвідомлення подій, що відбуваються);
- досліджувати невдалий досвід з реалізації усвідомлених завдань (продовжити здійснення чи змінити своє ставлення на основі обґрунтування доцільності їх подальшого вирішення);
- проводити самооцінку особистої участі у події, що відбулася (на основі конструктивної самокритики, з використанням ментально-часових характеристик «після», «під час», «до» взаємодій, що сталися);
- розробити альтернативний план дій з урахуванням проведеного самоаналізу (враховуючи механізми контролю та самоконтролю з реалізації запланованого).

Наведена структура поетапного плану дій є достатньо відомою на рівні: *зрозуміти, прийняти, вмістити, оволодіти* [4] ресурсом знань з усвідомлення проектних завдань, але може представляти певну складність в їх безпосередній реалізації: *застосувати, проаналізувати, скоректувати* [4].

В дослідженнях Ш. А. Амонашвілі, І. Д. Бега, М. Б. Євтуха, Г. П. Шевченко, Є. В. Шорохової, І. І. Чеснокової розглядаються концептуальні проблеми самовиховання, самопізнання, самовдосконалення як джерела внутрішньої культури людини, її ментального розвитку. В контексті розгляду проблеми є актуальною філософська праця Е. А. Пінковської «Хто ти» [4]. В праці подано уніфіковану систему самопізнання, що дозволяє проводити унікальну самодіагностику на рівні думок, почуттів та спонук, сприяє оволодінню системними підходами з самокерування ресурсом індивідуалізованих сил.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Акцент на логіці індивідуалізованої здатності в прийнятті і вирішенні усвідомлених завдань відповідає викликам сучасності і вказує на необхідність застосування програми здорового глузду на рівні ментально-чуттєвих асоціацій, в докладанні до культури слова і дій.

Виходячи з окресленої проблеми, можна визначити предмет та мету поточного дослідження стосовно освітнього середовища, зокрема вищої школи. Предметом дослідження є викладач вищої школи в параметрах самовдосконалення: індивідуалізованих якостей, професійних здібностей, педагогічної майстерності. Звідси, природним чином, виокремлюється мета – пізнання особистісного ресурсу сил та вдосконалення його у напрямку якості думок, почуттів і спонук, тобто зміцнення ментального імунітету.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Ментальний труд, як досягнення людини розумної, потребує значних зусиль з подолання самого себе, своєї недосконалості щодо духовного невігластва та лінощів. Формуючи здатність до міркувань, аналізу особистих неповноцінних якостей, індивід набуває досвіду дієвої практики у відповідності до законів формальної логіки, дотримуючись принципу тотожності у думках, словах і вчинках.

Характерною рисою викладача, який застосовує в своїй педагогічній діяльності логіку тотожних понять, буде персональна відповідальність за прийняття та якість реалізації рішень: його слово відповідає ділу. Навпаки, викладач, який не в повній мірі оволодів основами законів формальної логіки, буде проявляти певну невідповідність між вимовленими словами і виконаними діями, більш того, його думки, зазвичай, будуть мати інший зміст, суттєво вирізняться від заявлених обіцянок та зроблених вчинків. Такого роду розбіжності (в думках, словах, вчинках) надзвичайно ускладнюють міжособистісні комунікативні взаємодії, порушують ієрархічну підлеглість, перешкоджають якісному виконанню професійних обов'язків.

Мобілізація сил в пізнанні особистісних можливостей з гармонізації думок, почуттів і дій дозволить знизити ступінь власного марнославства та проаналізувати наслідки від порушення цілісності взаємозв'язку принципів «хочу», «можу», «потрібно».

Суб'єкт, який вміє системно мислити, уміщуючи логіку ієрархічної взаємодії власних тонко-матеріальних структур (бажань, емоцій, думок) буде діяти за правилом: «хочу тільки те, що можу, можу тільки те, що необхідно». Проявлена здатність до використання матеріальних благ, сил, знань, часу за формулою «не більше, чим необхідно, але не менше чим потрібно», засвідчить розвинуте почуття міри щодо усвідомлення принципів доцільності і сумірності у докладанні дієвих зусиль у педагогічній практиці. В умовах навчального процесу вищої школи це буде виглядати як доцільний обсяг педагогічного навантаження на викладача, у відповідності до його статусу, стажу роботи, сумірний з його особистим внеском у якість підготовки фахівців. В такому розумінні підвищення якісних показників розглядається як першочергова керівна дія у справі навчання і виховання студентів.

В контексті розгляду, проблема зміцнення ментального імунітету, як прояв якості педагогічної праці, набуває свого вирішення за виконання суттєвих умов:

- розвитку інтелекту (на рівні системного оволодіння багатоцільовими спеціальними знаннями);

- формування добродійних якостей (на рівні уніфікованого керування емоційно-вольовим ресурсом сил);
- удосконалення здатності до роздумів (на рівні універсального самоаналізу ментально-чуттєвої сфери).

Реалізація означеної програми потребує від викладача свідомої законослухняності, стійкої моралі, позитивного мислення в будь-якій, особливо нестандартній ситуації. В педагогічній практиці такі настанови відповідатимуть впровадженню результатів реальних наукових досліджень у практику педагогічних дій (замість наслідування усталеним догмам та сумнівним авторитетам), дотриманню правового регламенту, що забезпечує норму взаємин в освітньому середовищі (замість виконання безпідставних наказів в ієрархії посадового підпорядкування).

Викладач, який не достатньо володіє практикою застосування законодавчих основ у повсякденній праці, виявляє безвідповідальність в прийнятті рішень, нетерпимість в міжособистісному спілкуванні, неповагу до праці колег, нерозуміння цілей, поставлених перед ним завдань. Знання законів, прав, обов'язків, своєчасне і якісне виконання їх створюють стійку резистентність до правопорушень, прецедентів, конфліктів, а носій таких якостей стає більш добродійним.

Емоційно-вольовий ресурс індивіда може бути ідентифікований з моральним компонентом за умови дотримання ним не лише законів громадянських, але й законів загальнолюдської моралі, адаптованих до менталітету народонаселення в умовах сучасності. Мова йде не тільки про системний процес примноження добродійних якостей, але й про розвинену здатність до самокерування психічними станами в сфері бажань, емоцій, спонук, почуттів та думок. Посилення дієвих сил, завдячуючи розвитку моральних якостей та вмінню спрямовувати зусилля до внутрішніх подолань, сприяє творчій самореалізації викладача в середовищі активних професійних комунікацій.

Повертаючись до проблеми самокерування в сфері ментально-чуттєвих можливостей, слід розглянути взаємозв'язок трьох взаємообумовлених, рівнозначних за впливом складових психічної енергії: добродійності, пристрасті, невігластва. Формування добродійних якостей (миролюбності, правдивості, відповідальності, вдячності) у поєднанні з дієвою силою (потяг до знань, до пізнання, до застосування їх у досвід дій) трансформує свідомість працездатного, але лінивого ментального невіглаха в активного працівника, здатного до творчих досягнень. У педагогічній практиці прояви ментальної активності (і викладача, і студента) на засадах загальнолюдської моралі сприяють підвищенню результативності спільної праці у вигляді показників якості та успішності, що значно перевищують норму. Отже, накопичення добродійних якостей в структурі

психічного ресурсу особистості сприяє змістовним якісним перетворенням в її дієвій практиці.

Рівні з самокерування внутрішніми силами, у відповідності до розвитку індивідуалізованих здібностей з самоконтролю і самоаналізу, можуть бути представлені як низький, середній та високий. Якісні показники рівневих характеристик людини розумномислячої, у відповідності до таблиці «Леонардо» [2] можна структурувати так (табл. 1).

Таблиця 1

Якісні показники рівневих характеристик*

Рівні самокерування	Показники			
	Ментально-часова характеристика	Пізнавальна активність	Ментальна працездатність	Окремі добродійні якості
Низький	Самоаналіз після події, що відбулася	Упорядкованість знань	Здатність до розміркувань (ментальна працелюбність)	Миролюбність, правдивість, вдячність відповідальність
Середній	Самоаналіз під час події, що відбулася	Систематизація знань	Здатність до роздумів (самостійність в прийнятті рішення)	Терпіння відвертість визнання дисциплінованість
Високий	Самоаналіз до можливої події	Уніфікація знань	Здатність до усвідомлення (самодостатність у вирішенні завдань)	Розуміння щирість повага ретельність

*Джерело: Власна розробка

Досліджуючи логічні взаємозв'язки в представленій таблиці, можна виокремити характерні особливості переходу з низького в середній і високий рівень самосвідомості. Дієвою силою в досліджуваних етапах є ментальна праця, здатна перетворити спеціалізований інформаційний ресурс в якість знань, на засадах універсальних підходів з їх використання в реальних умовах навчального процесу вищої школи.

Аналіз особистісних досягнень з накопичення добродійних якостей дозволяє або попередити небажаний хід подій з реалізації самостійно прийнятих рішень, або змінити до них своє ставлення, усвідомлюючи власні помилки та невдачі. Здатність до подолання труднощів дозволяє учаснику педагогічного процесу зміцнитися на позиціях миротворця, активно діяти заради просвітницької справи.

Ментально-часова характеристика рівнів свідчить про можливість проведення самоаналізу не тільки після події, що сталася і яка призвела до нестійкого емоційно-вольового стану, але й

вирішувати проблемні завдання в процесі міжособистісного спілкування, зберігаючи стабільною (у позитивному сенсі) сферу почуттів.

Особливої висоти мислення досягає викладач, який володіє діалектичними підходами щодо усвідомлення причино-наслідкових зв'язків з попередження будь-яких негативних проявів в системі професійних взаємодій, включаючи міжособистісний компонент. Безконфліктне вирішення проблем, як показник морального зросту, відкриває інші перспективи для подальшого самовдосконалення на будь-якому рівні педагогічної праці: соціально-правовому, економічному, науковому, культурному, філософському. В цьому сенсі основоположним залишається принцип «краще – ворог гарного», завдяки чому стає можливим перехід на новий ступінь розвитку індивідуалізованих творчих можливостей.

Стосовно ознак перехідних процесів від нижнього, середнього та високого способу усвідомлення себе як людини розумномислячої, можна отримати відомості, досліджуючи власні якості у відповідності до таблиці «Леонардо», в частині її функціонального поля, обмеженого п'ятою горизонталлю четвертого рівня та четвертою горизонталлю п'ятого рівня [2]. Означена зона індивідуалізованих можливостей умовно структурується на відповідні рівні:

- Людина розумномисляча у формуванні розуму (законослухняності);
- Людина розумномисляча у формуванні моральних якостей (набуття сили волі);
- Людина розумномисляча у формуванні ментального імунітету (вміння протистояти негативним ментальним проявам).

Нижньою межею першого рівня в представленій структурі виступають терпіння, відкритості, визнання, дисциплінованості, які уміщують недостатньо цінні за змістом властивості з нижчих рівнів (другого та третього рівня) означених якостей. Присутність неповноцінних якостей в емоційно-вольовому ресурсі сил зумовлена неповноцінними знаннями та неповноцінним вмінням вбачити особистісні помилки після події, що сталася. Наповнюваність недостатньо цінними властивостями компенсується за рахунок ментальної працелюбності з трансформування неповноцінної активності (без почуття міри) та неповноцінної бадьорості (без самовладання) у зосередженість на досягненні мети.

Верхня межа першого рівня, яка одночасно слугує нижньою межею другого рівня, характеризується рішучістю, скромністю, вмінням програвати, надавати всебічний аналіз власної недосконалості під час події, що відбувається, самостійністю в прийнятті рішень та одноосібною відповідальністю щодо нереалізованих завдань і свідчить

про невдоволеність власними досягненнями в сфері особистісних ментально-чуттєвих комунікацій.

Стійке прагнення до самовдосконалення створює необхідні умови до подальшого розвитку душевно-духовних якостей та причетності до третього рівня у зміцненні ментального імунітету.

Розуміння, щирість, повага, сумління спрямовують до нових звершень ментального гатунку, формують вміння передбачати неадекватні причинно-наслідкові зв'язки до імовірної події. Специфічною ознакою третього рівня буде розвинута здатність до конструктивної самокритики та прощення будь-кого, з ким поєднують міжособистісні, професійні, суспільні стосунки.

Системне мислення, логіка в прийнятті рішень, моральні основи дій, наукове обґрунтування результатів педагогічних досліджень складають образ самодостатнього професіонала-викладача, готового до сумлінного служіння освітянській справі.

Поступове трансформування образу мислення, згідно до наведеної рівневої структури (низький, середній, високий рівень усвідомлення себе), буде модифікуватися за формою: «я + вони», «вони і я», «вони + я». Якісний зв'язок в системі «вони → я» встановлює пріоритет суспільних вимог над особистими потребами, показує динаміку свідомості у подоланні марнославства в досягненні мети. Як наслідок, образ мислення в форматі «вони + я» буде сприяти подальшому зростанню професійної майстерності викладача, не заспокоєного власними досягненнями в зміцненні ментального імунітету.

Поняття «ментальний імунітет» у контексті досліджуваної проблеми віддзеркалює багатоаспектний творчий процес, зокрема, досягнення результатів із набуття таких рис:

- миролюбності як основи безконфліктного співіснування викладача та студента;
- правдивості як способу пізнання власних внутрішніх можливостей;
- відповідальності як ставлення до суспільно корисної праці;
- вдячності як рівня толерантної взаємодії з учасниками педагогічного процесу.

Інший аспект означеного процесу відтворює здатність викладача приймати безкомпромісні рішення, що свідчить про непохитність внутрішніх переконань і наявність віри у власні сили. Поступливість, неупередженість, справедливість, чесність як ознаки гуманізації навчально-виховного процесу сприятимуть формуванню у викладача такту й самовладання, і як проекція його досвіду – становленню цих якостей у студента. Свідоме оволодіння знаннями, відповідальне ставлення до результатів спільної праці свідчить про досягнення принципово нового рівня взаємодії між викладачами і студентами на засадах самопізнання [2].

Оволодіння основами самопізнання сприяє зміцненню моральних позицій: стосовно системи цілеспрямованої передачі знань, спрямованої на оволодіння фаховими знаннями; стосовно розвитку громадської відповідальності в дотриманні домінування права над всюдозволеністю; стосовно свідомого формування культури дій, культури вчинків, культури бажань, культури мислення.

Не потребує доведення той факт, що оволодіння культурою мислення створює необмежені можливості для розвитку інтелекту, сили волі і, як наслідок, підвищує рівень професійної майстерності викладача. Завдяки вмінню викладача позитивно мислити формуються найкращі риси майбутніх фахівців – людей незаангажованих, відкритих, безкорисних, спрямованих до пізнання істини, до самовдосконалення.

Саме тому протягом усієї історії розвитку людства простежується невпинне прагнення людини до самопізнання і самовдосконалення, що висвітлено в працях видатних учених минулих епох і сучасності.

Актуальною відповіддю на сучасну вимогу відродження духовності може стати впровадження на рівні Міністерства освіти і науки, молоді і спорту України у навчально-виховний процес вищих навчальних закладів дисципліни «Культура взаємин» [2], мета якої полягає в усвідомленні категорій «добро» і «зло», пізнанні особистісних можливостей і реалізації їх через розвиток здібностей, самостійному опануванні емоційно-вольовим ресурсом сил та свідомому керуванні ним на засадах самопізнання. Східноєвропейський університет економіки і менеджменту м. Черкаси став одним із перших університетів країни, що започаткував реалізацію такої ідеї, внаслідок чого дисципліна «Культура взаємин» стала затребуваною серед студентства та викладачів університету.

Отже, незалежно від історичної епохи, віросповідання, національних ознак, соціального положення ідея самопізнання спрямовує передову прогресивну думку до еволюційних перетворень, сприяє саморозвитку особистості, формує потяг до самовдосконалення, створює умови до безконфліктного існування в сучасному освітньому просторі.

Наслідуючи формулу «немає меж досконалості», натхненний ідеєю самопізнання, викладач зможе відкрити в собі нові можливості для внутрішніх подолань, гармонізуючи бажання, почуття, думки в єдиному ритмі закономірної необхідності – якості педагогічної праці.

ВИСНОВКИ

Самопізнання як спосіб свідомого існування в умовах сучасності створює доцільний за змістом і сумірний за силами формат продуктивного життя індивіда, зокрема в докладанні зусиль в освітянському середовищі.

Вищій школі, за визначенням, надано право сформулювати особливий перелік вимог морально-етичного та ментально-чуттєвого змісту до суб'єкту педагогічного процесу у вигляді норм, правил, настанов, які діють в системі самопізнання. Поступовий процес оволодіння принципами пізнання себе відкриває перед викладачем специфічні можливості з самокерування внутрішніми силами: бажаннями, почуттями, думками, сприяє зміцненню ментального імунітету.

Накопичувальний ресурс позитивних якостей: миролюбності, правдивості, відповідальності, вдячності дозволяє соціалізувати світосприйняття на рівні «вони і я», підвищити норму професійних взаємодій до рівня культури, піднести педагогічну працю до рівня майстерності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Амонашвили Ш. А. Личностно-гуманная основа педагогического процесса / Ш. А. Амонашвили. – Минск : Университетское, 1990. – 560 с.
2. Евтух Н. Б. Культура взаимоотношений :учебник в трех частях / Н. Б. Евтух, Т. В. Черкашина. – Черкассы : Издатель Чабаненко Ю. А., 2010. – 340 с.
3. Педагогічний словник. / За ред. Ярмаченка М. Д. – К. : Педагогічна думка, 2001. – 516 с.
4. Пиньковская Э. А. Серия книг «Спаси и сохрани», Том 1. «Кто ты?» / Э. А. Пиньковская. – Черкассы : Издатель Чабаненко Ю. А., 2011. – 814 с.
5. Основы педагогической мастерности / За ред. І. А. Зязюна. – К. : Вища школа, 1998. – 301 с.

Дата надходження до редакції – 02.04.2012 р.

УДК 930.22

Захарова І. В.¹

ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТОК СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО ТА ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ» У СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Розглядаються основні положення концепції підготовки фахівців з документознавства та інформаційної діяльності в Східноєвропейському університеті економіки і менеджменту (м. Черкаси). Визначені основні напрями, функції, види професійної діяльності, сфери застосування фахівців інформаційної галузі.

ВСТУП

Розвиток інформаційної інфраструктури суспільства став чинником розвитку, поповнення та урізноманітнення сфер діяльності фахівців інформаційного профілю і, як наслідок, професіоналізації інформаційної сфери суспільства.

¹ Рецензент – д. т. н., професор Ус М. Ф.

Кардинальні зміни в соціально-економічній сфері України, Черкаського регіону, активізація суспільно-політичного життя, розширення інформаційної інфраструктури, що включає інформаційні, інформаційно-аналітичні служби, служби документаційного забезпечення, архівні установи, книговидавничі, книготорговельні підприємства, інформаційно-рекламні агентства, центри НТІ, патентні структури, кадрові служби, PR-служби тощо, призвели до зростання потреби у висококваліфікованих фахівцях сфери функціонування документно-інформаційних комунікацій, які володіють сучасними інформаційними технологіями, методами інформаційної діяльності.

Крім того, в умовах соціально-політичної та економічної стабілізації в Україні виникає об'єктивна потреба в розвитку інформаційно-аналітичних служб та інформаційних центрів різних типів. Цілком очевидно, що для роботи в них необхідні високопрофесійні фахівці інформаційної діяльності, зокрема, аналітики, консультанти, експерти, здатні здійснювати науковий аналіз, оцінку, синтез інформації поряд із функціями її збирання, обробки, збереження та пошуку в умовах використання комп'ютерних систем та телекомунікаційних мереж.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

З позицій формування і подальшого розвитку інформаційного суспільства трансформується і освіта в Україні, відбувається її орієнтація на зарубіжні освітні стандарти, розширюється спектр спеціальностей, орієнтованих на підготовку кадрів для інформаційної сфери, сфери документально-інформаційних комунікацій. Вищезгадані процеси зумовили появу в освітньому просторі вищої школи України спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність», популярність якої постійно зростає, що призводить до її відкриття у багатьох ВНЗ України.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Виходячи з важливості перебудови сфери інформаційної діяльності, спрямованої, в першу чергу, на задоволення інформаційних потреб громадян та суспільства, Східноєвропейський університет економіки і менеджменту одним з перших в Україні у 1992 році відкрив нову спеціальність «Документознавство та інформаційна діяльність», в основу концепції якої було покладено принцип підготовки спеціалістів, що відповідали б вимогам сучасного інформаційного суспільства, на високому професійному рівні здійснювали документальне, інформаційно-аналітичне, організаційне супроводження діяльності підприємств, установ, організацій будь-якого рівня управління, будь-якої галузі і форми власності. На початковому етапі, в умовах відсутності державного стандарту,

кафедра документознавства та інформаційної діяльності СУЕМ випрацювала свій підхід до розуміння змісту підготовки фахівця з документознавства та інформаційної діяльності, який володіє професійними вміннями щодо керування документацією та інформацією та всіма видами інформаційної діяльності в сучасному суспільстві.

Проблематика визначення змістовності складових спеціальності та розробки моделі фахівця інформаційної галузі порушена у цілій низці публікацій вчених, провідних фахівців України, які здійснюють підготовку фахівців або працюють у сфері документно-інформаційних комунікацій [1-10].

Усі автори висвітлюють дану спеціальність у контексті закладених у її змісті двох рівноправних змістовних складових освіти – документної (документознавство) та інформаційної (інформаційна діяльність), спрямованої на підготовку кадрів для документно-інформаційної (документно-комунікаційної) галузі суспільства.

На думку В. В. Бездрабко [8, с. 6], нерозробленість стрункої концепції підготовки бакалавра, спеціаліста з документознавства та інформаційної діяльності, глибокого аналізу соціальних потреб, запиту суспільства щодо фахівця певних обсягу і змісту знань, практичних вмінь і навичок, побудова нормативної навчально-методичної бази спеціальності за ґрунті емпіричних проб і первинних теоретичних спостережень, без урахування стратегічної визначеності, тактичної вираженості розвитку вищої освіти в умовах модерного розвитку інформаційного суспільства, свідчили про складність установчого періоду розвитку навчальної спеціальності.

Гостроактуальні потреби розвитку навчальної спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність» на державному рівні спробувало розв'язати у 2003–2004 роках Міністерство освіти і науки України, утворивши робочу групу розробників державного стандарту, до складу якої увійшли відомі науковці, досвідчені педагоги М. С. Слободяник, Н. М. Кушнаренко, С. Г. Кулешов, Т. В. Нікітіна і т. д. Результатом співпраці документознавців-теоретиків і практиків організації й забезпечення навчального процесу стало затвердження Державного стандарту вищої освіти України зі спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність» (2004), який унормував у державному масштабі підготовку фахівців з аналізованої спеціальності [8, с. 7]. Зазначимо, що до розробки галузевих стандартів освіти зі спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність» був залучений також науково-педагогічний колектив кафедри документознавства та інформаційної діяльності СУЕМ.

Суттєва модернізація навчальних планів підготовки фахівців із документознавства та інформаційної діяльності спостерігається від

2004 року, коли в нормативних документах чітко засвідчення набувають два потужні дисциплінарні блоки – документознавчий (разом із суміжними та спорідненими дисциплінами) та інформаційний. До першого слід зарахувати курси з документознавства, управлінського документознавства, документно-інформаційних комунікацій, діловодства, лінгвістичних основ документознавства (у т. ч. стилістика та редагування), архівознавства, аналітико-синтетичної переробки документної інформації, документаційного забезпечення діяльності установ (за фаховим спрямуванням), патентознавства, а другого – інформаційно-аналітичної діяльності, інформатики та комп'ютерної техніки, інтернет-технологій і ресурсів, комп'ютерних мереж і телекомунікацій, систем управління базами даних, електронного документообігу, системного аналізу інформаційних процесів, організації діяльності інформаційних установ, маркетингу інформаційних продуктів і послуг, інформаційного менеджменту, теорії і практики референтської діяльності, захисту інформації і т. д. Непомітний, на перший погляд, як заявляє В. В. Бездрабко, сполучник *та* підкреслює установку засновників у ставленні до документознавства й інформаційної діяльності, пріоритетність у якому належить першій його складовій [8, с. 8].

На сьогодні у Східноєвропейському університеті економіки і менеджменту навчальний процес з підготовки фахівців з документознавства та інформаційної діяльності ґрунтується на вихованні висококваліфікованих фахівців, здатних ефективно працювати в умовах ринкової економіки, на підприємствах усіх форм власності, які здійснюватимуть такі види діяльності, як документаційно-інформаційне супроводження процесів професійної діяльності; управління документно-інформаційними ресурсами у сфері бізнесу, культури, освіти та ін.; аналітико-синтетична переробка інформації; створення і ведення баз даних та інші.

Номенклатура обійманих посад випускниками з фаху «Документознавство та інформаційна діяльність» свідчить про зростання потреби у документознавцях, інформаційних працівниках, а саме: випускники працюють документознавцями, менеджерами інформації, керівниками і спеціалістами служб діловодства, референтами, адміністративними працівниками, менеджерами з персоналу, архівістами, спеціалістами служб НТІ, офіс-менеджерами та ін.

Спеціальність «Документознавство та інформаційна діяльність» (ОКР «бакалавр», спеціаліст», «магістр») в університеті забезпечена нормативними документами, які відповідають вимогам МОНУ. Це дозволяє здійснювати підготовку фахівців у відповідності до чинних

документів для даних освітньо-кваліфікаційних рівнів, а також задовольняти потреби ринку праці та особистості.

Розуміння важливості прикладної реалізації випускниками спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність» спонукала до варіацій – уточнень профілізації змісту вищої освіти. Зокрема, в умовах значної соціальної динаміки та швидких соціальних та інформаційно-технологічних змін постає проблема професіоналізму фахівців з інформаційного забезпечення державного управління як державних службовців. Одержуючи відповідну фахову освіту (спрямовану, перш за все, на документознавчий, інформаційний аспекти навчання), працюючи за фахом в органах державної влади і управління, випускники займають посади державних службовців, що вимагає від них необхідних якостей, ціннісних установок та відповідної професіоналізації у цій сфері діяльності. Спеціалістами з документознавства та інформаційної діяльності можуть бути забезпечені органи місцевої влади. Зокрема, вони можуть займати посади керівників, спеціалістів загальних відділів, організаційних відділів, відділів звернень, з організаційно-кадрової роботи, інформаційно-аналітичних відділів, відділів контролю тощо у складі місцевих державних адміністрацій, міських та районних рад та управлінь (ПФУ, праці і соціального захисту населення та ін.).

Сучасні парадигми соціально-інформаційної взаємодії презентують якісно нові підходи до посилення ролі інформаційних ресурсів у державному управлінні. Як наслідок, відбувається професіоналізація інформаційного забезпечення сфери державного управління, що викликає суперечність між вимогами, які висувуються сферою державного управління до фахівців інформаційного забезпечення та існуючою практикою їх підготовки. Одним із спеціально визначених напрямів підготовки фахівців з інформаційного забезпечення для сфери державного управління є підготовка фахівців інформаційного профілю з функціональною спеціалізацією «Документно-інформаційне забезпечення органів управління», здійснювана за спеціальністю «Документознавство та інформаційна діяльність».

З урахуванням зростання попиту фахівців з даної спеціальності в державних структурах та підвищення вимог до освітнього цензу державних службовців в СУЕМ було розроблено нову освітньо-професійну характеристику та освітньо-професійну програму підготовки спеціаліста з документознавства та інформаційної діяльності, на основі яких складено новий навчальний план, орієнтований на спеціалізацію «Документно-інформаційне забезпечення органів управління». Реалізація підготовки за даним навчальним планом дає змогу забезпечити кваліфікованими фахівцями

органи державної влади і управління та їх структурні підрозділи і служби. Студенти мають можливість ознайомитися з діяльністю державних органів та їх структурних підрозділів під час проходження наскрізної практики, при цьому найбільш успішні та ініціативні отримують запрошення на роботу. Наскрізне збагачення планів управлінськими дисциплінами виразно засвідчує чітке дотримання педагогами, задіяними у підготовці студентів напряму «Документознавство та інформаційна діяльність», магістральної лінії розвитку спеціальності, зміст якої полягає у слідуванні основним засадам класичного документознавства, що «працює» передусім на управлінську сферу.

У зв'язку з цим, на нашу думку, перспективним напрямом розвитку даної спеціальності в університеті є реалізація моделі освітньо-професійної підготовки документознавця, фахівця з інформаційної діяльності для сфери управління в університеті, що має передбачати:

- засвоєння дисциплін інформаційно-документознавчої підготовки;
- поглиблення знань і навичок з використання засобів і інструментів автоматизованої обробки інформації і документів, в управлінні інформаційними ресурсами, організації захисту інформації (створення гіпертекстових документів, інформаційна безпека та організаційно-технічний захист інформації в органах державного управління);
- засвоєння дисциплін організаційно-управлінського спрямування (управління персоналом, основи управлінського консультування, корпоративне управління, організація проведення презентацій, теорія соціального управління);
- управлінсько-документознавчу підготовку, що стосується сфери державного управління (основи державного управління, історія державних установ України, державна політика у соціальній сфері);
- комунікативну підготовку (професійна іноземна мова, зв'язки з громадськістю в органах управління).

Вектор підготовки в СУЕМ фахівців інформаційно-документаційного профілю зумовлюється такими основними напрямками їхньої майбутньої професіоналізації:

- галузевим (відповідно до структури національної економіки а також структурою наукового знання): управління, наука, освіта, виробництво, культура, економіка;
- функціональним (у зв'язку з розподілом роботи в інформаційно-документній сфері): аналітико-синтетична обробка документів; інформаційно-пошукові системи; інформаційне обслуговування й ін.

Розвиток і освоєння технологічного підходу, який має практичне спрямування, націлює майбутніх документознавців на забезпечення

виробництва інформаційних продуктів і надання інформаційних послуг, формування інформаційних ресурсів, сприяє розв'язанню змістових завдань документаційно-інформаційної діяльності (наприклад, розробка і впровадження технологічного процесу документування та роботи з документами і документною інформацією).

Документознавство – одна з перспективних професій, що забезпечує діяльність систем документно-інформаційних комунікацій в усіх галузях і функціонування сфери управління ними [2, с. 1]. Разом з тим, потреба у висококваліфікованих фахівцях в галузі інформаційної діяльності, перш за все, аналітиків, спроможних здійснювати науковий аналіз, оцінку, синтез інформації поряд із функціями збору, обробки, збереження та пошуку інформації, зумовлена важливістю реалізації основних напрямків Національної програми інформатизації України та розвитку системи науково-технічної інформації, створення системи інформаційно-аналітичного забезпечення в органах управління, що актуалізувало необхідність підготовки фахівців з документознавства та інформаційної діяльності найвищого – четвертого освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр».

При відкритті магістратури з даної спеціальності у 2004 році університет виходив, насамперед, з того, що магістр з даного фаху повинен виконувати професійні обов'язки на усіх функціональних ділянках роботи інформаційної служби – з аналітико-синтетичної переробки документів і інформації, організації і використання інформаційно-пошукових систем, інформаційного обслуговування і забезпечення в різноманітних його режимах та ін.

У зв'язку з відсутністю державних стандартів щодо підготовки магістрів з зазначеного фаху, в університеті було самостійно розроблено освітньо-професійну програму (ОПП), освітньо-кваліфікаційну характеристику (ОКХ), навчальний план, спрямовані на підготовку магістрів-фахівців, підготовлених для аналітико-синтетичної, інформаційно-пошукової діяльності, сервісного обслуговування в сфері задоволення інформаційних потреб користувачів різних рівнів з присвоєнням кваліфікації «документознавець-аналітик інформаційних ресурсів».

З урахуванням сучасних тенденцій розвитку професійної діяльності документознавця-аналітика інформаційних ресурсів та світового досвіду використання інформаційно-аналітичних можливостей мережі Інтернет, концепцію підготовки магістрів з даного фаху можна «вбудувати» в такі основні напрямки: 1) ресурсний напрямок – уміння майбутнього фахівця орієнтуватися в Інтернет-ресурсах, здійснювати пошук, збирати і обробляти за визначеними параметрами необхідну інформацію за запитом користувачів;

2) комунікаційний напрямок – набуття навичок зі створення електронних публікацій, їх розміщення і передачі, цілеспрямованого використання існуючого арсеналу послуг, поширюваних в глобальній мережі; 3) технологічний напрямок – засвоєння сучасних інструментальних засобів перетворення, аналізу і оперування інформацією, у т. ч. моніторингу і ситуаційного аналізу, підготовки на цій основі інформаційно-аналітичних продуктів різних форм і видів, що дозволяє оптимізувати традиційні інформаційно-аналітичні методики, у т. ч. з урахуванням можливостей Інтернет-середовища [9].

Узагальнимо основні концепти, які визначають цілі, зміст, форми і методи навчально-виховного процесу при підготовці фахівців інформаційного профілю, до яких відносяться фахівці з документознавства та інформаційної діяльності, і які були свого часу сформульовані Матвієнко О. В. [4]:

- соціальна інформація, її роль у суспільному розвитку;
- документ як соціальний, історико-культурний феномен;
- інформаційні системи як засіб створення автоматизованої інформаційної інфраструктури суспільства;
- інформаційна культура як складова світоглядних і морально-естетичних ідей, якими необхідно оволодіти фахівцю;
- теорія управління, її функціональний підхід до об'єктів управління.

Отже, інтегровано, функції фахівця з документознавства та інформаційної діяльності можна представити таким чином:

- технологічна;
- функція планування;
- аналітична та прогнозування;
- адміністративно-управлінська;
- контрольнo-діагностична;
- організаційна;
- проектна;
- навчальна;
- дослідницька.

Складові моделі фахівця в узагальненому вигляді наведені у табл. 1 [10].

Таблиця 1

Складові моделі підготовки фахівця з документознавства та інформаційної діяльності [10]

Основні об'єкти професійної діяльності	<ul style="list-style-type: none"> • технологічні процеси документування, переробки та зберігання інформації; переробки та створення інформаційних продуктів, надання послуг інформаційно-аналітичного характеру; • документно-інформаційні ресурси суспільства • різноманітні групи споживачів інформації
Основні види професійної діяльності	<ul style="list-style-type: none"> • документаційно-інформаційне супроводження процесів професійної діяльності

	<ul style="list-style-type: none">• управління документно-інформаційними ресурсами у сфері бізнесу, культури, освіти та ін.• аналітико-синтетична переробка інформації• створення і ведення баз даних• інформаційне моделювання і аналіз об'єктів
Основні напрями професійної діяльності	<i>Рівень "бакалавр":</i> <ul style="list-style-type: none">• діловодна• кадрова• організаційно-управлінська• архівна• референтська• інформаційно-аналітична• консультативна <i>Рівень "магістр":</i> <ul style="list-style-type: none">• організаційно-управлінська• інформаційно-аналітична• науково-педагогічна• дослідницька• експертно-консультативна• методична
Основні галузі застосування фахівця	<ul style="list-style-type: none">• інформаційні центри (територіальні, галузеві та окремих підприємств та установ);• служби діловодства, документаційного забезпечення управління, секретаріати, канцелярії, управління справами;• інформаційно-аналітичні відділи (органів державного управління, банківських, податкових установ, органів статистики тощо);• відділи науково-технічної інформації, патентні відділи підприємств, організацій;• навчальні заклади (викладання дисциплін документознавчо-інформаційного циклу);• фірми та агентства інформаційно-аналітичного спрямування;• відділи маркетингу підприємств та організацій;• кадрові служби та інше.

ВИСНОВКИ

Таким чином, підготовка фахівців з документознавства та інформаційної діяльності у Східноєвропейському університеті економіки і менеджменту враховує сучасні проблеми формування нової генерації кадрів у галузі документно-інформаційних комунікацій, управління документно-інформаційними ресурсами, створення інформаційних продуктів, надання інформаційних послуг та покликана підтримувати розвиток інформаційного суспільства взагалі, інформаційну інфраструктуру Черкаської області, зокрема.

Зваживши на відсутність в українській науці єдиної концепції документознавства, необхідно погодитись, що сучасний розвиток напрямку підготовки фахівців «Документознавство та інформаційна діяльність» є сполученням розмаїтих підходів до змісту і форми навчання та визначення спеціалізації студента-випускника.

Зокрема, практична реалізація стандарту з підготовки магістрів з документознавства та інформаційної діяльності, розробленого в

Східноєвропейському університеті економіки і менеджменту, потребувала створення відповідної системи його впровадження, а з часом – уточнення і доповнення. Нові вимоги до змісту і технології підготовки магістрів з документознавства та інформаційної діяльності поки що не знаходять належного забезпечення навчальними документами для викладачів та студентів вищих закладів освіти України. Отже, у зв'язку з цим актуалізується й завдання формування нормативного навчально-методичного комплексу для ВНЗ, орієнтованого на забезпечення мотиваційної, розвиваючої, прогностичної, інноваційної та креативної функцій. Актуальним залишається створення профільних (професійно-орієнтованих) підручників з базових дисциплін спеціальності. У цьому контексті вагомим внеском у розвиток спеціальності є підготовка оригінального за змістом навчального посібника «Основи інформаційно-аналітичної діяльності», який став витвором співпраці науковців СУЕМ та Харківської державної академії культури.

Погоджуємося з багатьма резонними міркуваннями О. В. Матвієнко, яка, вивчаючи проблеми і перспективи розвитку документознавчої професіології в Україні, вказала на ряд суттєвих завдань, що мають бути розв'язані науковцями-педагогами, причетними до підготовки фахівці за напрямом, у першу чергу. Це: 1) проблема синтезу теоретичного вивчення феномену професії та практики професійної діяльності фахівця; 2) прогнозування змісту професійного навчання документознавців, обумовленого залежністю його етапів – мета навчання ↔ зміст навчання ↔ освітня кваліфікаційна характеристика, навчальний план, навчальні програми ↔ добір, систематизація і класифікація навчально-методичного матеріалу ↔ оперативне корегування навчальної документації; 3) самоідентифікація документознавця на соціально-професійному рівні у контексті управлінських функцій; 4) соціалізація фахівця, прийняття документознавцем норм і цінностей сфери державного управління [6].

Вирішення даних завдань сприятиме уточненню моделі підготовки сучасних фахівців документно-інформаційної сфери. Розв'язання більшості названих проблем – суть діяльності передусім професіологів, котрі, послуговуючись конкретним навчально-методичним забезпеченням надання освітніх послуг, з урахуванням діагностичних обстежень інфраструктур базових сфер діяльності суспільства, що розглядаються потенційним місцем можливого працевлаштування випускника навчального закладу, й вибудовують пропозиції стосовно корегування змісту професійної підготовки [8].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Власова Г. В. Проблеми і перспективи підготовки фахівців з документознавства та інформаційної діяльності // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2004. – № 1. – С. 13-15.
2. Гайсинюк Н. А. Педагогічні засади підготовки

документознавців в умовах інформатизації суспільства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 07.00.08 «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство» / Гайсинюк Наталія Анатоліївна; Київський Нац. ун-т культури і мистецтв. – К., 2003. – 24 с. 3. Кушнарєнко Н. М. Складові змісту спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність»: питання методології // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2004. – № 1. – С. 15-21. 4. Матвієнко О. В. Дидактичне прогнозування професійної підготовки менеджерів інформаційних систем // Проблеми освіти. – 2003. – Вип. 31. – С. 125-138. 5. Матвієнко О. В. Інформаційна освіта: інноваційні аспекти. – К. : КНУКіМ, 2003. – 126 с. 6. Матвієнко О. Документознавча професіологія: проблеми і перспективи // Вісн. Кн. палати. – 2007. – № 5. – С. 30-32. 7. Філіпова Л. Інформаційна діяльність як фахова навчальна дисципліна: змістовний аналіз // Вісник Книжкової палати. – 2005. – № 2. – С. 29-30. 8. Бездрабко В. В. Документознавча освіта в Україні: становлення, сучасний стан і перспективи / Бездрабко В. В. // Гілея: науковий вісник : Збірник наукових праць. – 2009. – № 20. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2009_20/Gileya20/I17.pdf. 9. Захарова І. В. Напрями і зміст підготовки магістрів з документознавства та інформаційної діяльності / Захарова І. В. // Наукові записки. Серія «Культура і соціальні комунікації». – Вип. 1. – Острог, 2009. – С. 262-269; Так само. – Режим доступу : http://www.oa.edu.ua/download/PIM_Vur_1.pdf. 10 Захарова І. В. Формування моделі фахівця інформаційної галузі / І. В. Захарова, Н. М. Поліщук // Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки. – Вип. 120. – ЧНУ, 2008. – С. 19-24.

Дата надходження до редакції – 16.06.2012 р.

УДК: 340.11

Гордуз М. О.¹

ЕВОЛЮЦІЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ З ПРАВОВИХ ПИТАНЬ У СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ

У статті досліджено науково-дослідну роботу з правових питань, висвітлено сучасні напрями науково-дослідної діяльності науково-педагогічних працівників кафедри правознавства. Доведено необхідність визначення пріоритетів науково-дослідної роботи в умовах впливу глобалізації на систему права України.

Ключові слова: *юрист, правова робота, наукова робота, наукова школа, студентське наукове товариство, конференція, круглий стіл, правничка клініка, навчально-науково-виробничий центр.*

ВСТУП

Науково-дослідна робота з правових питань включає в себе систему напрямів, принципів підготовки і здійснення фундаментальних і теоретико-прикладних наукових досліджень.

¹ Рецензент – д. ю. н., професор Глушков В. О.

У планах розвитку наукової діяльності задекларовані сучасні погляди фахівців з правознавства щодо науково-дослідної роботи, креативні інноваційні підходи, які покликані забезпечити підвищення рівня правових наукових досліджень, ефективність підготовки науково-педагогічних кадрів, втілення результатів наукових розробок в юридичну практику.

ПОСТАНОВА ЗАВДАННЯ

Метою статті є дослідження етапів становлення в університеті юридичного напрямку підготовки спеціалістів професорсько-викладацького складу та студентів Інституту державного управління та права з 1993 року по теперішній час.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Наукова діяльність з правових питань проводиться з метою вивчення і використання видатних наукових досягнень, розвитку наукового потенціалу юридичних кафедр, встановлення взаємозв'язку науки і освіти, а також науки і практики в умовах розбудови правової демократичної держави.

Наукова діяльність є інтелектуальною цілеспрямованою творчою роботою, що здійснюється у формі фундаментальних і прикладних наукових досліджень та спрямовується на одержання і використання нових знань у сфері права. Нормативно-правовою основою наукової діяльності є Конституція України, Закони України «Про наукову та науково-технічну діяльність», «Про вищу освіту», інші нормативно-правові акти з питань науково-дослідної і науково-освітньої діяльності, захисту авторських і суміжних прав тощо.

Із самого початку відкриття спеціальності «Правознавство» професорсько-викладацький склад кафедр активно включився в науково-дослідну роботу, впроваджував у навчальний процес свої наукові досягнення. В період з 1993–1996 рр. був дефіцит правової літератури. Переважна більшість підручників була російського видавництва, за яким не можна було здійснювати навчання студентів. Тому викладачі кафедр розробили і поповнили бібліотеку навчальними посібниками та курсами лекцій з «Теорії держави і права», «Цивільного права», «Кримінального права», «Адміністративного права», «Земельного права», «Трудового права» тощо.

Становлення нового навчального закладу викликало потребу в наукових дослідженнях, що стали б в нагоді для його розвитку. Однією із перших ґрунтовних в цьому напрямку була науково-дослідна робота «Організаційно-правові основи діяльності вищих навчальних закладів недержавної форми власності» під керівництвом к. ю. н., професора Красноокого О. А. У 2008 році було зареєстровано дві наукові школи: «Кримінологічні та кримінально-правові проблеми боротьби зі

злочинністю» (державний реєстраційний номер 0108U002148) керівником якої є к. ю. н. Гордуз М. О. В її складі працюють: к. ю. н., доцент Князев В. О., к. ю. н. Яценко С. Л., здобувач, ст. викладач Загуляєв В. І. Другу школу очолює д. ю. н., професор Стеценко С. Г. Її науковий напрям – «Теоретико-правові та практичні аспекти регулювання цивільних, трудових та адміністративних правовідносин у сфері прав особи на сучасному етапі розвитку» (державний реєстраційний номер 0108U009328). Активними членами цієї школи є: к. ю. н., доцент Оксьом І. Г., к. і. н., доцент Товстопят Л. М., здобувач, ст. викладач Маринич Л. В.

Результати наукових досліджень цих наукових напрямків активно впроваджуються в навчальний процес. До наукової роботи залучаються студенти старших курсів та магістри, серед яких варто відзначити Безкровного Г. М., Христославенко С. В., Воропая В. М., Крижню Н. А., Наєнко Р. Ю., Підгорного Р. І. та інших.

Професорсько-викладацький склад юридичних кафедр активно бере участь у науково-практичних конференціях як в межах університету, так і за його межами. Викладачі презентують свої дослідження на інтернет-конференціях. Провідними науковцями з правових питань підготовлено та надруковано три монографії, чотири навчальних посібника з грифом МОНМС.

З метою апробації наукових розробок у практичну діяльність запроваджуються такі форми роботи, як науково-практичні семінари, круглі столи, колоквиуми тощо.

У цих заходах беруть участь викладачі кафедр, студенти-магістри університету, провідні фахівці-юристи з практичних органів, наукові співробітники та спеціалісти державних органів. У рамках спеціальності два рази на рік проводяться наукові кафедральні семінари, один раз на квартал – круглі столи.

В 1994 році за ініціативи к. ю. н., професора Красноокого О. А. була організована перша студентська науково-практична конференція на тему «Соціально-правова поведінка». З 1996 року розпочав свою роботу студентський науковий гурток з проблем цивільного права під керівництвом досвідченого викладача Коваленка В. І. Його учасниками були студенти першого набору спеціальності «Правознавство»: В. Гаврилюк, Р. Іванов, В. Король, Л. Кузнецова, М. Щербаков. Наукові дослідження студентів апробовуються на студентських конференціях та впроваджуються в дипломні роботи. Збільшення контингенту студентів викликало потребу в створенні студентського наукового товариства. Нині функціонує два наукових товариства: з проблем цивільного та сімейного права «Феміда» та з проблем адміністративного права «Егіда». Кожне товариство налічує понад 15 студентів, які щороку активно беруть участь у науково-практичних

конференціях, публікують тези доповідей у збірниках, готують наукові роботи для участі в конкурсах.

Стало доброю традицією залучати до участі в роботі круглих столів студентську молодь, яка виступає не тільки активним слухачем та співдоповідачем, а й доповідачем з найактуальніших проблем юридичної науки. Професорсько-викладацьким складом юридичних кафедр було організовано та проведено дев'ять міжнародних та міжвузівські науково-практичні конференції із найактуальніших проблем національного та міжнародного права. У роботі цих конференцій взяли участь і виступили на пленарних засіданнях із доповідями відомі вчені: д. ю. н., професор Тихиня В. Г. (республіка Білорусь), д. ю. н., професор Стеценко С. Г., д. ю. н., професор Заросило В. О., к. ю. н., професор Біленчук П. Д., д. ю. н., професор Марцеляк О. В., д. ю. н., професор Глушков В. О.

У 1996 році за ініціативи доктора юридичних наук, професора Прокопенка В. І. було відкрито аспірантуру зі спеціальності 12.00.05 «Трудове право; право соціального забезпечення». Першими аспірантами стали викладачі кафедр спеціальності «Правознавство» Дробот Ж. А. та Кульбашна О. А.; у 1999 році за ініціативи кандидата юридичних наук Гордуза М. О. було відкрито аспірантуру зі спеціальності 12.00.08: «Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право», першими аспірантами якої стали кращі випускники навчального закладу, а саме: Гальченко О. П., Якубовська О. С., Загуляєв В. І., Гуменюк Д. В.

Із стрімким розвитком навчального закладу формувалася професорсько-викладацький склад: викладачі ставали старшими викладачами, найбільш досвідченим викладачам закладу присвоювалися вчені звання професорів та доцентів, серед перших такі звання отримали: Красноокий О. А. (звання професора), Гордуз М. О. (звання професора), Українець І. А. (звання доцента), Ромащенко А. А. (звання доцента).

За двадцятирічне існування закладу за спеціальністю «Правознавство» було захищено одну дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук (Обрусна С. Ю.) та дві дисертації на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук (Ластовський В. В., Пилипенко О. Є.), також захищено дві дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (Мошняга Л. В., Дробот Ж. М.).

У даний час активно працюють над дисертаційними дослідженнями Гордуз М. О. на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук та Загуляєв В. І. і Маринич Л. В. на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук.

З часу відкриття спеціальності «Правознавство» викладачі юридичних кафедр тісно співпрацюють із науковцями та своїми

колегами провідних навчальних закладів України та країн СНД, зокрема Національним університетом ім. Т. Шевченка, Національним університетом «Юридична академія України ім. Я. Мудрого», Національною академією внутрішніх справ, Національним університетом державної податкової служби України, Класичним приватним університетом (м. Мінськ, республіка Білорусь) тощо.

Науково-дослідна робота юридичних кафедр тісно пов'язана із практичною діяльністю, адже видатні наукові досягнення професорсько-викладацького складу потребують впровадження як в навчальний процес, так і в практичну діяльність. Так, за ініціативи студентів у 2001 році була створена правнича клініка, основна мета якої – застосувати на практиці набуті студентами знання та надати первинну правову допомогу пенсіонерам та соціально незахищеним верствам населення. Пізніше, в 2007 році, правнича клініка була офіційно зареєстрована як структура одиниця, яку очолив ст. викладач Смаглій В. А. – юрист-практик більш ніж з 30-річним досвідом роботи в галузі права. Основною метою діяльності правничої клініки стало надання правової допомоги пенсіонерам та соціально незахищеним верствам населення.

У 2012 році на базі правничої клініки було організовано Навчально-науково-виробничий центр, керівником якого став к. ю. н., доцент Оксбом І. Г. Даний центр являє собою учбову лабораторію. Метою центру стало надання студентам практичних навичок роботи з реальними правовими проблемами людей; допомога соціально незахищеним громадянам у відстоюванні своїх прав, вирішення власних проблем, отримання консультацій як особисто, так і в телефонному режимі. До навчально-науково-виробничого центру залучаються найкращі студенти, серед яких: Роман Підгорний, Роман Саєнко, Володимир Басараб, Володимир Ткаченко, Руслан Житомирський, Євген Кириченко, Андрій Чередніченко, Вадим Слонім, Олександр Кисленко.

ВИСНОВКИ

Науково-дослідна робота кафедри спрямована на дослідження та розробку пропозицій щодо фундаментальних правових проблем, які є актуальними для сьогодення, і Конституційного тлумачення суперечливих подій, що відбуваються в країні та світі.

Професорсько-викладацький склад юридичних кафедр постійно шукає та впроваджує різноманітні форми аудиторних та позааудиторних робіт. Щороку викладачами кафедри видаються методичні посібники, методичні рекомендації та інша методична документація. Результати наукових досліджень викладачів кафедри висвітлені в навчальних посібниках, наукових статтях, тезах доповідей на наукових конференціях різних рівнів.

Двадцятирічний ювілей навчального закладу викладачі та студенти спеціальності «Правознавство» зустрічають з хорошими здобутками за всіма напрямками освітньої діяльності. Професорсько-викладацький склад з оптимізмом дивиться у майбутнє, готовий до вирішення всіх проблем на шляху підготовки кваліфікованих спеціалістів з правознавства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гурвич Г. Д. Юридический опыт и плюралистическая философия права // Г. Д. Гурвич. Философия и социология права. Избранные сочинения. – СПб., 2004.
2. Матвієнко О. В. Розвиток професіології інформаційної сфери соціально-педагогічна вимога інформатизації суспільства // Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики» (Київ, 16–18 травня 2006 р.). – К., 2006. – С. 164–166.
3. Матвієнко О. Теоретико-методологічні підходи до розроблення концептуальних основ інформаційної освіти // Вісн. Кн. палати. – 2004. – № 7.

Дата надходження до редакції – 12.06.2012 р.

УДК: 378

Оксьом І. Г., Задояний М. Т.¹

ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ЮРИСТІВ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

У статті проаналізовано проблеми підготовки юристів в Україні та запропоновано шляхи їх вирішення. Модернізація ВЮН в Україні – це складна, комплексна проблема суспільства і держави, вирішення якої залежить не тільки від соціально-економічного стану України, а й від становлення і розвитку в нашій країні сучасного, цивілізованого стану державності та праворозуміння, визнання і забезпечення в ній свободи людини, верховенства права, незалежності суду, демократичності функціонування всіх державних інститутів, органів та установ.

***Ключові слова:** система вищої юридичної освіти, правове регулювання вищої освіти, стандартизація юридичної професії, організаційно-правові засади діяльності вищих навчальних закладів, система оцінювання знань.*

ВСТУП

Сьогодні триває розбудова України як правової демократичної держави, в якій народний суверенітет є найвищою соціальною цінністю. Визначальною для всіх історичних етапів була і залишається роль права в суспільному житті, необхідність і можливість правового

¹ Рецензент – д. ю. н., професор Стеценко С. Г.

регулювання суспільних відносин. Розвиток демократичного суспільства в Україні значною мірою залежить від духу справедливості, яким пронизана правова свідомість кожного індивіда і суспільства в цілому.

Правова свідомість високого рівня в змозі забезпечити людям можливість активно впливати на владу правовими методами, у тому числі і шляхом цивілізованого тиску. Відповідний цивілізований тиск має здійснювати також і держава для підтримання правопорядку і режиму законності. Звичайно, у суспільстві потрібен механізм забезпечення дії законів. Ефективність дії юридичних норм необхідно постійно підтримувати. У правовій, демократичній державі втілення в життя правових приписів здійснюють юристи, тобто ті суб'єкти суспільних відносин, які мають відповідну правову свідомість. Місія юристів – служіння громадянському суспільству, забезпечення правопорядку, захист прав і законних інтересів особи, підтримка злагодності в суспільстві шляхом регулювання відносин між різними соціальними групами. Юридична діяльність націлена на виконання соціальних завдань і функцій та задоволення тим самим загальносоціальних та індивідуальних потреб та інтересів. В умовах побудови правової держави, коли переважають складні економічні і соціальні відносини, юристи вирішують не тільки суто правові питання, але і виховні, правоосвітні. При відсутності сталих демократичних і політичних традицій у нашій державі саме юристи своєю повсякденною діяльністю формують позитивну правосвідомість і правову культуру, яка суттєво впливає на загальну культуру індивідів і суспільства в цілому. Робота юристів перетворюється в загальносоціальну місію, коли на основі правових принципів, традицій, вироблених людською цивілізацією, встановлюються правові відносини. Своєю чергою місце і роль юриста у громадянському суспільстві, завдання, які він має виконувати, зміст юридичної діяльності, її види формують систему вимог до його правової культури, правосвідомості і, найголовніше, визначають концептуальні засади розвитку вищої юридичної освіти.

Аналіз процесу становлення ВЮО в Україні свідчить про те, що виділившись на початку 90-х років від радянської загальносоюзної системи освіти і науки, в умовах суттєвих трансформацій політичних, соціально-економічних, ідеологічних та інших пріоритетів за двадцять років державної незалежності, вона сформувалась як самостійна система, до складу якої входить більше ніж 200 вищих навчальних закладів, які здійснюють підготовку юристів. В аналізованому періоді істотно змінились форми власності навчальних закладів, які здійснюють підготовку фахівців за напрямом «Правознавство», що забезпечило право вибору студентам навчального закладу, форми

навчання, викладачам – право вибору місця працевлаштування. Помітними стали зміни не тільки у кількості навчальних закладів, але і кількості осіб, які стали дипломованими фахівцями у галузі права.

Не заперечуючи зазначених та інших позитивних результатів, доводиться констатувати, що українська система вищої юридичної освіти, на жаль, не набула тих бажаних якісних характеристик, які дозволили б поставити її в один ряд з аналогічними системами більшості країн світу, зайняти належне місце у форматі міжнародної співпраці та конкуренції у сфері освітянських правових послуг.

Вітчизняна вища юридична освіта значною мірою залишається у вузьких рамках сформованої в умовах попереднього тоталітарного режиму теорії юридичного позитивізму, не забезпечує на належному рівні виконання суспільних завдань щодо підготовки якісно нового корпусу правників, здатних істотно покращити загальнодержавні показники рівня захисту прав і свобод громадян, законних інтересів суб'єктів економічної та інших сфер суспільного життя, спроможних на необхідному сучасному рівні захистити національні інтереси як в рамках вітчизняної правової системи, так і на міжнародному рівні, забезпечувати режим законності, утверджувати в усіх суспільних складових елементи самоврядності і верховенства права, долати прояви корупції, зловживання владою і службовим становищем, надмірного адміністрування в сфері державного та місцевого управління.

Крім зазначеного, необхідно також констатувати, що за часів державної незалежності українська ВЮО сформувала цілий ряд нових «перекосів», зокрема, надмірно комерціалізувалась, не поставила дієвих перешкод нігілізму та підвищеній контраверсійності правових позицій, що викладаються, допустила інформаційну перевантаженість та неупорядкованість правової інформації навчального характеру, допустила поширення практики замовного виготовлення та формального заліку контрольних, курсових, дипломних, магістерських та інших самостійних студентських робіт, нерідко формального ставлення до іспитів.

Українська система ВЮО традиційно залишилась бути зорієнтованою на підготовку фахівців переважно для правоохоронних та інших органів, а не на правозахисну функцію, що відповідно позначилося на змісті юридичної освіти – навчальних планах, програмах, тощо. Кадровий науково-педагогічний потенціал системи вищих навчальних закладів у своїй більшості залишається на позиціях юридичного коментування чинного законодавства з ознаками конформізму та не продукує той якісний рівень правової думки, який об'єктивно очікує суспільство в умовах системного реформування, не забезпечує належні темпи відродження національної ідеології державотворення та правотворення як основи правового виховання.

Реально існує потреба і в посиленні вимог до кадрового, навчально-методичного забезпечення навчального процесу, удосконалення організації практик та змісту їх професійного наповнення, а також щодо державної підсумкової атестації.

Як свідчить аналіз, нормативно-правова база ВЮО не адекватна запитам суспільства, юридичної системи та Болонським принципам організації і підготовки юристів, а процес її оновлення і удосконалення не виправдано затягнувся. На жаль, прийняті на державному рівні такі нормативні акти, як Комплексний план заходів з розвитку освіти в Україні на період до 2011 року, концепція Державної програми розвитку освіти на 2006–2010 роки, план дій щодо забезпечення якості вищої освіти України та її інтеграції в європейське та світове освітнє співтовариство на період до 2010 року не дали суттєвих змін у сфері освітянських послуг.

Авторами статті виявлено досить широкий спектр досліджень щодо проблем розвитку системи вищої юридичної освіти. Важливою теоретичною базою для дослідження та розробки концепції модернізації юридичної освіти в Україні стали наукові праці вітчизняних вчених В. Авер'янова, О. Бандурка, Ю. Битяка, І. Голосніченка, Є. Додіна, О. Кузьменко, Р. Калюжного, В. Колпакова, А. Комзюка, В. Копейчикова, Н. Нижник, В. Петкова, С. Стеценка, В. Шамрая, Ю. Шемшученка та ін.

ПОСТАНОВА ЗАВДАННЯ

Основною метою дослідження є виявлення проблемних питань у розвитку системи вищої юридичної освіти в Україні та розробка пріоритетних напрямів її модернізації.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Проведений аналіз становлення та розвитку вищої юридичної освіти в Україні дає підстави стверджувати, що для підвищення її ефективності необхідна широкомасштабна модернізація. Остання повинна бути спрямована на формування всебічно розвинутого працівника, готового до виконання складного комплексу практичних завдань із захисту інтересів свого клієнта, прав і свобод людини та цінностей демократичного суспільства.

Основною метою підготовки сучасних правників в Україні має стати не стільки формування фахових знавців існуючих нормативно-правових актів, скільки підготовка професіоналів, які сповідують принцип верховенства права, мають активну громадянську позицію, готові відстоювати права і свободи громадян у різних сферах соціального буття, непримиренні до випадків беззаконня, корупції, порушення громадянських свобод, які б стали опорою української держави у прагненні до демократії, побудови правової держави.

На шляху досягнення зазначеної мети, перспективних якісних змін в системі вищої юридичної освіти доцільним є:

- удосконалити організаційно-правові основи організації та діяльності вищих юридичних навчальних закладів, включаючи засади їх автономності, самоврядності, питання кафедрального структурування, статусу викладачів (доцентів, професорів) тощо;
- значно прискорити темпи ціннісної переорієнтації загальнотеоретичних курсів, які формують основи праворозуміння та усвідомлення державотворчих процесів, на національні та загальноєвропейські правові здобутки;
- здійснювати розробку курсів та викладання правових дисциплін з обов'язковою опорою на національну історію виникнення та розвитку правових норм, інститутів, галузей та принципів права;
- забезпечити посилене та всебічне вивчення сучасного європейського права;
- виходити із необхідності побудови вищої юридичної освіти за єдиним базовим стандартом для всіх правових напрямків, за умов викладання його на ліберальній основі лише у цивільних закладах;
- розбудовувати вищу юридичну освіту як єдиний комплекс вищих навчальних закладів, юридичної науки, професійних асоціацій та практикуючих інституцій, що спільними зусиллями мають виконувати завдання з виховання та підготовки правників, оцінювання їх знань та здібностей;
- з опорою на національному методологію праворозуміння і правозастосування, зміст вітчизняних принципів права посилити у навчальному процесі роботу щодо засвоєння студентами практичних професійних навичок з підготовки правових документів, участі у «юридичних процедурах», уміння ефективно врегульовувати правові конфлікти;
- забезпечити опанування майбутніми правниками на більш глибокому рівні основ конфліктології та навичок розв'язання соціальних конфліктів альтернативними методами відновлювального характеру;
- з опорою на національні та європейські традиції забезпечити у майбутніх правників формування стійких навичок щодо здійснення самоврядності як в межах юридичної професії, так і на інших соціальних рівнях;
- на основі співпраці вищих навчальних закладів з юридичною наукою, державними органами та установами, практикуючими інституціями та професійними асоціаціями має бути сформовано постійно діюче експертне середовище висококваліфікованих фахівців, яке поряд з експертуванням чинного законодавства, законопроектів та підготовкою правових висновків з практичних

питань мають узгоджувати методологію викладання юридичних дисциплін та упорядковувати правову навчальну інформацію.

Таким чином, виходячи із реальної ситуації, що сформувалась в сфері вищої юридичної освіти в Україні, на нашу думку, пріоритетними напрямками її модернізації повинні стати:

- посилення вивчення різних складових європейського права;
- досягнення демілітаризації вищої юридичної освіти;
- забезпечення єдності вищої юридичної освіти та юридичної практики;
- посилення у вищій юридичній освіті морально-етичної складової та патріотичної спрямованості (тобто ідеології національного державотворення та правотворення);
- спрямування реформи вищої юридичної освіти на потреби реформування систем правосуддя, кримінальної юстиції, прокуратури, адвокатури, надання правової допомоги населенню тощо;
- реформування системи стандартизації юридичної професії та сфери її публічного сприйняття.

До речі, про запровадження в Україні нової Концепції розвитку вищої юридичної освіти проінформував заступник Міністра Юстиції України В. Богатирь на зустрічі із фахівцями Американської асоціації юристів, що відбулась у поточному році. На зустрічі було наголошено, що підняття юридичної освіти в Україні на якісно новий рівень є важливим з огляду на роль юриста у становленні незалежності української держави, формування громадянського суспільства, побудови правової, демократичної країни.

У цьому контексті вважаємо за доцільне висловити свої думки щодо вирішення окремих проблемних питань.

1. Модернізація системи стандартизації юридичної професії.

Удосконалення стандартів ВЮО пов'язане із цілим комплексом загальнодержавних проблем і, перш за все, проведенням правових та судових реформ, зміни публічного ставлення у суспільстві до кримінальної юстиції і до професії юриста, покращенням правової культури і свідомості людей та багато іншими. Процес реформування повинен забезпечити:

- розробку та затвердження державних стандартів «бакалавр», «спеціаліст», «магістр» права;
- практичну спрямованість підготовки студентів шляхом запровадження розгляду реальних фактів (випадків, ситуацій) правозастосування, провадження студентських дебатів, активного поширення імітації судових засідань та юридичних процедур регулятивного спрямування (отримання дозволів, реєстрація нерухомості, компаній, акцій тощо), активного стимулювання

- роботи юридичних клінік, обміну досвідом між студентами та визнаними фахівцями в галузі права;
- вивчення загальнотеоретичних курсів теорії держави і права, філософії права, предметніше поєднувати зі змістом інших соціально-гуманітарних дисциплін та забезпечити формування у студентів знань про роль права та юриста в суспільному житті держави;
 - підвищення значення аксіологічних (морально-ціннісних) засад ВЮО шляхом розширення змісту і збільшення обсягу часу на вивчення юридичної деонтології, розроблення навчальних програм із галузевих юридичних дисциплін з урахуванням реальних суспільних зв'язків та специфічної активної ролі у них юристів;
 - вивчення процедур альтернативного вирішення спорів, законодавчої та юридичної техніки, тактики ведення окремих юридичних процесів – укладання договорів, претензійної та рекламаційної роботи, тактики переговорів тощо;
 - формування взаємоповаги у студентському середовищі, нетерпимості до будь-якої дискримінації, всебічного заохочення прояву індивідуальної, наукової та практичної активності, а також забезпечення підтримки громадських організацій студентів та випускників;
 - своєчасне корегувати переліку спеціальностей за якими здійснюється підготовка фахівців – юристів, передбачивши, зокрема, розподіл підготовки фахівців з юриспруденції і суміжних видів діяльності – державних реєстраторів, правоохоронців, криміналістів, митників, податківців, прикордонників тощо.

Безперечно, зазначені аспекти модернізації не є вичерпаними. На нашу думку, важливо, щоб частково сформовані та запроваджені в нашій країні правила поведінки суддів, прокурорів, адвокатів, юристів органів виконавчої влади та місцевого самоврядування модернізувалися з врахуванням основних принципів ООН щодо суспільної ролі і місця юриста у суспільстві, рекомендацій Ради Європи щодо свободи здійснення юридичної професії. Для цього, виходячи із особливостей і специфіки правової системи України, необхідно розробити і затвердити відповідні стандарти на основі власної історії держави і права. Проект таких стандартів, виходячи із високого статусу професії юриста у суспільстві, має пройти широке обговорення та громадську і професійну експертизу.

2. Модернізація сфери публічного сприйняття юридичної професії.

В сучасному українському суспільстві сформувалось стабільне, але специфічне ставлення до юридичної професії як однієї із найбільш поважних. Проте така цілком позитивна думка ґрунтується не стільки

на особливій ролі фахівця-юриста в нашій державі, скільки на сформованих у суспільстві враженнях про прибутковість такої діяльності на певній суспільній інерції, інших негативних фактах, що перешкоджає процесу формування особистості майбутнього фахівця з високими моральними, професійними якостями, юриста за переконанням та знанням права.

Змінити стереотип сприйняття юриста в суспільстві можливо шляхом:

- поглибленого інтегрування ВЮО із загальноосвітньою середньою школою, шляхом систематичного відвідування учнями шкіл університетів, інститутів, академій, викладання ознайомлювальних курсів правознавства (в т. ч. факультативних), проведення спільних навчально-освітніх заходів, пропаганди правових знань і поваги до Конституції та законодавства України викладачами вищих юридичних шкіл та практикуючими юристами як основи для професійного самовизначення учнів, що уможливить формування основ професійної свідомості абітурієнтів, а також сприятиме покращенню іміджу юридичної професії та ролі юриста у суспільстві;
- формуванням в суспільстві чіткої уяви про те, що високий рівень опанування навчальних дисциплін загальноосвітньої школи створює належні підвалини для майбутнього засвоєння правничої професії, а це в першу чергу – історія, українська мова і література, основи правознавства, а також алгебра (формує уміння логічно мислити), основи економіки (зв'язок між правом і економікою є безперечним), біологія, хімія (широко застосовуються у криміналістиці, судовій експертизі);
- визначення в державних стандартах вищої освіти, професійно-посадових класифікаторах, спеціальному законодавстві (Закони «Про державну службу», «Про нотаріат», «Про прокуратуру», «Про судоустрій і статус суддів», «Про адвокатуру» та інших) професійних прав бакалаврів, у тому числі шляхом передбачення певних кваліфікаційних вимог до визначених посад як однієї з передумов формування позитивного ставлення до бакалаврів – сформованих фахівців у галузі права;
- зближення ринку праці щодо правових професій із навчальним середовищем – широке заохочення днів правничої кар'єри, розширення та удосконалення інституту стажування у приватних компаніях та державних установах й організаціях (можливе введення інституту інтернатури для правників з деяких професій та посад), факультативних курсів із практичним випробуванням (участь у судовому засіданні під керівництвом партнера юридичних компаній), що дасть можливість забезпечити безперешкодне

працевлаштування випускників згідно з їх можливостями, бажаннями та формування конкурентоздатних фахівців;

- розширення співпраці вищих навчальних закладів різних форм власності, які готують юридичні кадри, з питань проведення спільних наукових досліджень з актуальних проблем правознавства, нормопроектної роботи, розвитку програм співробітництва вищих навчальних закладів України із зарубіжними закладами, міжнародними науковими, громадськими й іншими неурядовими організаціями.

У процесі вирішення зазначених та інших питань суттєвою проблемою для нашої країни є ліквідація диспропорції щодо якості юридичної освіти між державними та приватними юридичними школами, профільними і непрофільними навчальними закладами. В суспільстві потрібно зламати стереотип щодо надання переваг при працевлаштуванні випускникам лише кількох загальнонаціональних навчальних закладів.

3. *Модернізація організаційно-адміністративних засад діяльності вищих навчальних закладів (далі ВНЗ).*

Модернізація системи ВЮО в Україні ускладнена в значній мірі через розпорошеність ВНЗ за підпорядкованістю, що є серйозною перешкодою підвищення ефективності управління в даній системі.

Процес удосконалення управління повинен не тільки поліпшити якість освіти, а забезпечити її інтеграцію в єдиний європейський освітній простір, а для цього необхідно:

- створити єдину систему адміністративного та методологічного управління ВЮО шляхом підпорядкування всіх державних вищих навчальних закладів МОНС України, активізувати роботу науково-методичної комісії з права як галузевого науково-методичного об'єднання; посилення впливу зазначеної комісії на питання визначення змісту ВЮО і вимог до її якості, а також поглиблення міжуніверситетської співпраці з питань реалізації стандартів ВЮО, формування вибіркового навчального дисциплін, організації практики і працевлаштування випускників, а також навчально-методичного забезпечення навчального процесу і впровадження новітніх інформаційних технологій;
- розробити державні стандарти вищої освіти за напрямом «Право» для всіх кваліфікаційних рівнів. При розробці державних стандартів треба виходити з того, що стандарт:
 - а) має відобразити теперішні та перспективні вимоги до особи суспільства;
 - б) має містити мінімальні вимоги до випускника як сформованого та готового до практичної діяльності фахівця, а не до самого навчального процесу;

в) має передбачати більшу академічну свободу (альтернативність навчальних дисциплін), поєднану з посиленням змістових вимог до студентів;

- удосконалити внутрішній контроль за якістю навчання шляхом запровадження модульно-рейтингової системи контролю під час екзаменаційних сесій, забезпечити об'єктивність і відкритість проведення перевірок методичними службами навчальних закладів, інформування науково-педагогічної громадкості та студентів про результати контролю та кореляцію управлінських рішень з урахуванням результатів внутрішнього і зовнішнього контролю, у тому числі за участю громадських правничо-освітніх організацій;
- заохочувати громадський контроль та відкритість навчального процесу шляхом проведення публічних лекцій, у т. ч. оглядових організацій за участю студентів та викладачів громадським слухань та семінарів у спеціалізованих та популярних виданнях;
- ширше застосовувати системи заходів впливу для гарантування якості освіти, зокрема здійснювати постійний нагляд за навчальним процесом, а, в разі необхідності, практикувати тимчасове або постійне усунення керівників навчальних закладів, а також позбавлення ліцензії на право впровадження освітньої діяльності.

Крім зазначеного, дуже важливими в системі управління ВНЗ є питання акредитації підготовки юридичних вузів та їх ліцензування. Аналіз навчального процесу ВЮО в Україні свідчить, що він, на жаль, залишається сформованим на застарілих поглядах на роль юриста в суспільстві, переобтяжений нормативно-теоретичним навчанням, не повністю стимулює індивідуальну навчальну активність студентів.

З метою його модернізації необхідно:

- збалансувати співвідношення загальноправових дисциплін та юридичної казуїстики як у межах бакалаврських, так і магістерських курсів, а також обсяги наявних форм навчального процесу – аудиторної, позааудиторної та самостійної роботи, співвідношення яких має змінюватися в бік збільшення годин на практичні заняття в залежності від року навчання;
- заохотити студентів щодо самостійного аналізу нормативно-правових актів, судової та адміністративної практики, спеціальної літератури та наступного обговорення виявлених проблем під керівництвом викладача, шляхом відповідного «кредитування» у модульній системі навчання;
- ввести якомога ширше коло курсів імітаційних (ігрових) судових засідань, адміністративно-правових процедур із запровадженням у якості арбітрів практикуючих юристів;
- суттєво підвищити значення клінічної освіти у навчальному процесі, а саме:

- залучити студентів до юридичних клінік як виду навчальної практики на усіх курсах навчання, у клініках атмосфери студентських братств;
- покращити матеріальне та професійне кадрове забезпечення клінік (залучення на договірних засадах викладачів та практикуючих юристів до керівництва, кураторства та консультування діяльності клінік);
- створити умови для активної реалізації членів юридичних клінік (режиму найбільшого сприяння у органах влади та самоврядування, залучення до правових експертиз та оцінювання суспільних процесів, проведення семінарів, нарад із компетентними органами);
- розширити спільні програми юридичних клінік і неурядових організацій правозахисного спрямування;
- оцінювати роботу студентів юридичних клінік, зокрема, у формі особистої звітності та врахування цих результатів при нарахуванні навчальних кредитів;
- адаптувати навчальні програми до потреб формування основ професійної активності юриспруденції у студентів або винесення цих питань в окремий навчальний курс, що охоплює тактику та стратегію прийняття правових рішень, розробку та написання юридичних документів, елементів юридичної психології, етики та діяльності по представництву інтересів громадян та компаній в судах та органах державної влади;
- скорегувати програми бакалаврського курсу та навчальні плани бакалаврату з метою пропорційного перерозподілу нормативно-теоретичних дисциплін та практико-прикладних курсів, що зумовить активний академічний пошук студента та значно вищу професійну придатність випускників бакалаврату, уникнення дублювання дисциплін;
- запровадити дисципліну «Юридичне та ділове письмо» для студентів першого курсу;
- збільшити обсяг практичної підготовки. Зокрема, передбачити окремі курси із ведення переговорів, медіації та договірної роботи, складання юридичних документів підвищеної складності (касаційних скарг, меморандумів, матеріалів юридичної оцінки, юридичних висновків, технік та методик юридичного аудиту, тощо), альтернативних способів вирішення спорів, тактики ведення справ у судах вищих інстанцій, міжнародному комерційному арбітражі, стратегії і тактики ведення переговорів. Під час викладання зазначених курсів має віддаватися перевага практичним заняттям та рольовим іграм;
- ввести в програму підготовки магістрів загальнообов'язкові курси юридичної конфліктології та юридичної техніки;

- розширити систему спеціалізованих факультативних курсів із комбінованим академічно-практичним складом викладачів та випробування у вигляді участі у вирішенні реальних правових конфліктів (спорів, справ, ведення переговорів) під керівництвом куратора (як правило, висококваліфікованого юриста-практика) із наступним заохоченням учасників таких програм;
- реформувати систему виробничої практики та стажування шляхом широкого залучення за договорами про співробітництво не тільки державних установ, але і приватних компаній, юридичних фірм, адвокатських та нотаріальних контор у якості бази практики; стимулювати студентів до самостійного пошуку місця для проходження практики і лише за виняткових обставин спрямовувати їх до державних інституцій (адміністрацій, інспекцій, загальних судів) за направленням навчального закладу. Створити систему жорсткого контролю за проходженням практики виконання її цілей і завдань;
- при реформуванні системи виробничої практики слід також передбачити розробку або доопрацювання відповідних програм такої практики із зазначенням обов'язкових видів діяльності, до яких має залучатися студент при проходженні такої практики;
- розробити та використовувати в навчальному процесі навчальні посібники, які дадуть можливість студенту навчатися:
 - а) методиці написання доповіді на занятті та у судовому процесі;
 - б) методиці написання юридичних висновків (меморандумів, тощо);
 - в) методиці прийняття правових рішень по конкретним випадкам;
- розробити та застосувати в навчальному процесі письмові вправи по окремим галузям права, в т. ч. складним, таким чином, щоб студенти виконували їх в заданих погодинних інтервалах в домашніх умовах та під час контрольних робіт, користуючись лише текстом законів. Це є не тільки засобом отримання нових знань, а й способом підготовки юриста до роботи з інформацією, прийняттю рішень.

4. Модернізація системи оцінювання знань студента.

Діюча змішана система оцінювання знань та професійних навичок студентів, в зв'язку із входженням України до європейського освітнього простору, забезпечення конвертованості сертифікатів (дипломів) про освіту, потребує розробки та переходу на нові критерії оцінювання. Для модернізації системи оцінювання необхідно:

- визначити на загальнодержавному рівні критерії оцінювання якості здобутих студентами знань:

- у відповідності до стандартів освіти; з врахуванням того, що система залікових кредитів має свідчити як про загальний рівень успішності студента, так і про його спеціалізацію у таких чи і в інших дисциплінах або про його наукові уподобання;
- викласти відповідні критерії у методиці нарахування залікових кредитів як за окремими дисциплінами, так і загалом;
- у складі загальної системи розподілу балів (в межах навчальних планів за кваліфікаційним рівнем) має бути передбачена додаткова підсистема врахування роботи студента за власної ініціативою, а саме: відвідування факультативних курсів, участь у конференціях, наявність публікацій; така робота не є обов'язковою, однак її наявність надає переваги при кваліфікаційному відборі претендентів для проходження навчання на наступних освітніх рівнях;
- у стандартах освіти за напрямком підготовки «Право» модель визначення якості знань студента чи випускника, яка зводиться до простого відтворення інформації, отриманої під час аудиторних занять, має бути замінена на більш широкі критерії професійної придатності (застосування отриманих знань, професійна етика та моральність, тактика поведінки тощо);
- замінити систему випускних випробувань студентів з усного іспиту на письмове тестування, що враховує не лише спеціальні, але й загальноправові питання;
- реформувати систему кваліфікаційного атестування студентів, що навчаються за програмою ОКР «бакалавр»: для осіб, які мають більше 90 % можливих залікових кредитів, за їх бажанням, дозволити виконання та захист бакалаврської роботи, інші студенти складатимуть письмове тестування. Виконання та належний захист бакалаврської роботи може надавати певні преференції при зарахуванні для продовження навчання на вищих освітніх рівнях (спеціаліст, магістр).

Система залікових кредитів, хоча і не є на сьогодні остаточно сформованою, але має багато позитивних переваг. Важливо, щоб методикою її застосування досконало оволоділи як викладачі, так і студенти, а для цього необхідні відповідні розробки, рекомендації, курси тощо.

Реалізація вищезазначених та інших заходів модернізації має відбуватися публічно, із залученням до обговорення моделей розвитку ВЮО професійних об'єднань та громадськості, професорсько-викладацького складу, наукових співробітників, студентів та аспірантів, практикуючих юристів та об'єднань роботодавців. Увесь цей процес має супроводжуватися широкою інформаційною підтримкою, постійним моніторингом змін у системі вищої юридичної освіти та висвітленням у засобах масової інформації.

ВИСНОВКИ

Аналіз європейських вимог, підходів щодо підготовки фахівців з вищою освітою, принципів Болонського процесу із цих питань свідчить, що державні вимоги, на підставі яких вищі навчальні заклади організовують їх підготовку, навчально-виховний процес, є досить жорсткими. Вони максимально враховують потреби і інтерес як регіонів, так і навчальних закладів. Якість освіти, крім іншого, забезпечується саме виконанням державних вимог до кадрового, навчально-методичного, матеріально-технічного забезпечення навчального процесу, до організації практик, професійної підготовленості, підсумкової державної атестації тощо.

Виходячи із реальної ситуації, що сформувалась в сфері вищої юридичної освіти в Україні, пріоритетними аспектами її модернізації повинні стати:

- активне вивчення різних складових європейського права;
- досягнення демілітаризації вищої юридичної освіти;
- забезпечення єдності вищої юридичної освіти та юридичної практики;
- посилення у вищій юридичній освіті морально-етичної складової та патріотичної спрямованості (тобто ідеології національного державотворення та правотворення) та багато інших.

Суспільство, як ніколи раніше, починає не тільки розуміти, але і вимагати кваліфікованої правової допомоги, юридичного супроводження багатьох процесів, що проходять в ньому.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Концепція державної програми розвитку освіти на 2006-2010 роки [http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KR060396.html].
2. План дій щодо забезпечення якості вищої освіти України та її інтеграції в європейське та світове освітнє співтовариство на період до 2010 року [http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MUS10637.html].
3. Комплексний план заходів з розвитку освіти в Україні на період до 2011 року [http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ed_2010_09_30/U926_10.html].
4. Костенко О. М. Проблеми № 1 сучасної цивілізації (в Українському контексті) : монографія. – Черкаси, 2008.
5. Стеценко С. Г., Васечко Л. О. Глобалізація та право: національний вимір. – К. : Атіка, 2011.
6. Дацюк С. Місце України в майбутньому світі [Електронний ресурс] / С. Дацюк, К. Матвієнко. – Режим доступу [<http://www.uid.kiev.ua>].
7. Ахтирська Н. Європейський досвід підготовки суддів // Вісник Державної судової адміністрації України. – 2009. – № 4.
8. Семерак О. С. Судові, правоохоронні та правозахисні організації України. – К. : Знання, 2008.
9. Селіванов А. О. Конституція. Суд. Професійні та суспільні погляди. – К. : УАІД «Рада», 2009.
10. Навроцький, В. Колізія. Держслужба не потребує кваліфікованих юристів: в Україні спостерігається загальне незадоволення якістю підготовки фахівців, зокрема й юристів / В. Навроцький // Дзеркало тижня. – 2011. – № 33. – 17-23 вересня. – С. 6.
11. Костенко О. М. Культура і закон // Правова держава. – Вип. 9. – К., 1998.

Дата надходження до редакції – 10.04.2012 р.

УДК 349

Смаглій В. А.¹

ОКРЕМІ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ПИТАННЯ ЩОДО ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ ЖИТЛОВО- КОМУНАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН В УКРАЇНІ НА ОСНОВІ ЖИТЛОВОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

У даній статті автор спробував дослідити та провести аналіз окремих новел, пов'язаних з подальшим розвитком і забезпеченням житлових прав громадян та управлінням житлово-комунальним господарством на основі проекту Житлового кодексу України у тому стані, в якому він пропонується Верховній Раді України для прийняття на черговій сесії у другому читанні.

Ключові слова: житлово-комунальні послуги, об'єднання співвласників багатоквартирного будинку (ОСББ), житлово-будівельний кооператив (ЖБК), пеня, придбання житла у власність.

ВСТУП

Економіко-правові аспекти, пов'язані з незадовільним вирішенням житлової проблеми в Україні, вже давно мають характер невиліковної хронічної хвороби з цілим рядом побічних ефектів, таких як низька народжуваність, поширення цивільних шлюбів, високий відсоток розлучень молодих сімей, руйнування будівельної індустрії, скорочення робочих місць, низькі заробітні плати тощо. Впродовж 20 років кожна нова влада обіцяє хоча б частково вирішити цю проблему.

Не виключенням є і діюча владна вертикаль, яка має на меті протягом наступних 10 років побудувати 1 млн квартир для молоді, працівників бюджетної сфери, громадян з обмеженими фізичними можливостями. Для забезпечення житлом молодих спеціалістів, працюючих на великих підприємствах – флагманах економічної індустрії, держава планує фінансові гарантії на загальну суму 1 млрд гривень.

Працівникам бюджетної сфери у випадку укладення трудового договору на термін не менше 20 років орендоване житло передбачається передавати у приватну власність безкоштовно.

Тому проект Житлового Кодексу України, який, на погляд законодавців, має вирішити цілу низку проблем у житловій сфері, викликав хвилю публікацій у ЗМІ, обговорень серед фахівців та спеціалістів, не залишає він байдужим і велику кількість сімей, що перебувають на квартирному обліку та проживають у багатоквартирних будинках.

¹ Рецензент – к. ю. н. Оксџом І. Г.

На сьогодні в Україні в цілому, та її регіонах, містах, інших населених пунктах члени територіальних громад, громадські організації, правозахисники, юристи, пересічні громадяни переймаються питаннями щодо можливості утворення ОСББ, порядку формування тарифів, якості наданих послуг тощо.

Дискусії на ці та інші теми однозначно підкреслюють, що заплановані перетворення у сфері житлово-комунального господарства завуальовано переслідують, як правило, одну і ту ж ціль, а саме – беззаперечну можливість стягнення коштів зі споживачів з метою задоволення постійно зростаючих потреб суб'єктів, які надають житлово-комунальні послуги, залишаючи на другому плані їх якість, обґрунтованість, реальну об'єктивність та інше.

Проект Житлового Кодексу сьогодні, мабуть, є найбільш дискусійним після прийняття податкового та пенсійного законодавства, адже він зачіпає права усіх власників житла.

Про те, що чинний Житловий Кодекс Української РСР вкрай застарів, знає кожний студент-першокурсник юридичного навчального закладу. Його приймали у 1983 р. виходячи із принципу домінуючої державної власності на житло та головного положення про те, що кожний громадянин може мати тільки одне місце проживання та прописки. У Радянському Союзі Житловий Кодекс необхідний був лише для того, щоб закріпити за людиною виключно одне помешкання. Якщо хтось отримував спадщину у житловому приватному секторі або пай у житловому будівельному кооперативі (далі ЖБК), то був зобов'язаний протягом року провести відчуження спадкової житлової нерухомості або здати державну квартиру у відповідний житловий фонд для подальшої передачі її іншому громадянину згідно квартирної обліку та черги.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою даної статті є спроба здійснити певний моніторинг окремих новел Проекту Житлового Кодексу України, пов'язаних із створенням у обов'язковому порядку об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ).

Цікаво також дослідити, як впровадження ОСББ в реальному житті вплине на оплату житлово-комунальних послуг, їх розмір та якість.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У минулому році наша держава відзначила 20 років незалежності. За цей період кардинально змінилися форми та методи законотворення державного управління, власності, господарювання, внутрішня та зовнішня політика, настрої та пріоритети суспільства, економічна, бюджетна, податкова, пенсійна, соціальна, житлова політика та багато іншого.

Поряд з цими реальними явищами у нашому суспільстві на фоні різкого розшарування населення, доходів громадян, та їх можливостей щодо поліпшення житлових умов запропоновані новели проекту Житлового Кодексу чомусь не влаштовують власників квартир у багатоквартирних будинках.

Перша хвиля протестних настроїв українців піднялася через бажання влади запровадити практику нарахування пені за прострочені платежі за комунальні послуги та спрощення процедури виселення із власних квартир боржників.

Перш ніж «карати» громадян за несвоєчасну оплату комунальних та інших квартирних платежів, держава повинна створити умови для своєчасного отримання ними достойної заробітної плати, стипендії, пенсії, допомог, субсидій тощо.

У Верховній Раді зареєстровано законопроект про введення мораторію на стягнення з громадян пені за несвоєчасну оплату житлово-комунальних послуг. У ньому передбачена заборона на стягнення пені із громадян, які невчасно отримують зарплату, стипендії, пенсії, а також із вкладників, яким банки, кредитні спілки інші фінансові установи не повертають кошти. Не повинні платити штрафи також ті громадяни, у чиїх квартирах не встановлені за рахунок держави прилади обліку газу, води, теплової енергії [1].

Окрім цих пропозицій, законопроект зобов'язує Кабінет Міністрів України провести перевірку обґрунтованості розцінок і тарифів на житлово-комунальні послуги, що встановлюються комунальними підприємствами без достатнього вивчення та економічного обґрунтування.

Стаття 47 Конституції України закріплює право на житло за кожною людиною. А держава має створювати умови, за яких кожний громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду. Громадянам, які потребують соціального захисту, житло надається державою та органами місцевого самоврядування безоплатно або за доступну для них оплату відповідно до закону [2].

Конституційна норма чітко визначає наступні форми реалізації права громадян на житло.

По-перше, це будівництво житла. Така форма має два варіанти: будівництво приватного житлового будинку та необхідних для його обслуговування господарських приміщень чи будівель або вступ до житлово-будівельного кооперативу.

По-друге, це придбання житла у власність на підставі відповідних цивільно-правових угод (договір купівлі-продажу, дарування, міни, довічного утримання).

По-третє, це приватизація державного житла громадянами України, які користуються державним житловим фондом на умовах

найму і які можуть приватизувати займане ними житло лише один раз безкоштовно.

По-четверте, це оренда житла на підставі відповідних угод та договорів.

По-п'яте, це надання соціального житла безкоштовно або за доступну ціну для малозахищених громадян.

Як ці конституційні норми, що закріплюють право громадян на житло, виконуються в Україні, пересічним громадянам добре відомо.

За останні роки прийнято низку законів, які мають поліпшити житлові умови у першу чергу 1 200 000 громадян, що перебувають на квартирному обміні. Це закони про об'єднання співвласників багатоквартирних будинків, про комунальні послуги, про соціальне житло, про приватизацію гуртожитків та інші, але всі вони не працюють на практиці, бо є формальними. Тому спроби прийняти Верховною Радою України у лютому 2011 році новий Житловий Кодекс України, який ніби то вирішить всі житлові проблеми громадян, через ряд його непопулярних норм не увінчалися успіхом. Після такого негативного результату влада вирішила ще раз обговорити проект Житлового кодексу з громадськістю, щоб виявити та виправити сумнівні норми. А таких виявилось не мало. Основні з них розглянемо нижче.

Які ж новації має принести з собою у реальне життя новий Житловий Кодекс?

- Між власником житла і комунальними підприємствами, що надають відповідні послуги, з'явиться новий посередник – управлінська компанія.
- Управлінські компанії-посередники визначатиме виключно Кабінет Міністрів України, а це прямиий шлях, на мій погляд, до нових корупційних схем.
- Управлінські компанії розпоряджатимуться коштами членів ОСББ, ЖБК, а це дуже великі гроші, і є ризик їх нецільового використання.
- Притягнути до відповідальності управлінські компанії за неякісно надані послуги, а також старі ЖЕКи, РЕУ, СУБи надзвичайно складно.
- Приватизувати прибудинкові території, дитячі та спортивні майданчики буде вкрай проблематично.
- За несвоєчасну оплату послуг притягнути до відповідальності винних боржників стане ще простіше.
- За наявність боргів мешканців можна виселити просто на вулицю.
- Повертається сплата пені за борги по комунальним послугам.
- Діюча квартирна черга буде переглядатись, оновлюватись та створюватись нова, що не дає гарантії залишитись у ній тим

громадянам, які перебували до цього на квартирному обліку тривалий час [3].

Виникає питання: кому потрібен такий Житловий кодекс України?

Різні автори, що беруть участь у активному обговоренні законопроекту (О. Тимошук, Т. Монтян, О. Ляшко, О. Кондратьєва, М. Глозов та інші), свідчать про те, що такий документ потрібно було приймати років 15-20 тому. Любування його зараз нашою думкою, що це комусь вигідно.

Аналіз свідчить, що в Україні діє понад 12 тисяч ОСББ, що складає 17 % багатопверхового житлового фонду. У Києві функціонує 560 ОСББ та 986 ЖБК, у яких мешкає 20 % киян. У Черкасах створено 118 об'єднань, що становить близько 10 % міського житлового фонду. Загальнодержавною програмою реформування ЖКГ України передбачено, що до 2014 р. зазначені об'єднання мають управляти 70 % житлового фонду країни [4].

Представники ОСББ та ЖБК м. Києва вважають, що новий ЖКУ істотно звужує права власників житла на управління своїм майном та не містить гарантії на приватизацію прибудинкових територій [5].

З'явиться посередник (управлінська компанія) між власниками квартир, які є членами ОСББ, ЖБК та підприємствами, що надають комунальні послуги. Будинки будуть обслуговувати лише ті компанії, що відповідають спеціальним кваліфікаційним вимогам, які буде затверджувати Кабінет Міністрів України.

Колишній міністр з питань ЖКГ Олексій Кучеренко так коментує цю новелу: «...за такими компаніями майбутнє, однак їх поки що немає на ринку. І тут «зарита» головна проблема. Тому що я знаю, хто та для чого хоче створити ці керуючі компанії», – наголошує він.

Це не що інше, як черговий бізнес-проект влади. Власникам квартир у добровільно-примусовому порядку запропонують управлінську компанію, вона диктуватиме тарифи, через неї здійснюватимуть державне фінансування на капітальні ремонти багатоквартирних будинків. Це буде новий приватний монополіст. Адже законопроект передбачає, що для прийняття рішення про вибір управлінської компанії достатньо згоди однієї третини мешканців будинку.

Керівництво управлінської фірми зможе домовитись з необхідним відсотком власників квартир, а решті доведеться змиритися з їх рішенням [6].

За свідченнями експертів, мешканцям також можуть нав'язати оплату послуг управлінської компанії навіть без письмового оформлення відповідних договорів, просто опублікувавши пропозиції у ЗМІ.

У новозбудованих будинках на вибір управлінської компанії має право впливати навіть забудовник, за заздальгідь відпрацьованою схемою [7]. Ця схема має приблизно такий вигляд: забудовник на етапі завершення будівництва перш за все оформляє право власності на квартири, що належать йому та працівникам його компанії. Таким чином, створюється ситуація, за якої декілька фізичних чи юридичних осіб на певну дату можуть скласти навіть 100 % власників квартир з відповідними свідоцтвами на руках. Ця мало чисельна, але підконтрольна забудовнику група створює ОСББ, що приймає рішення про передачу будинку на обслуговування приватній управлінській компанії, яка може бути заснована при участі забудовника. Вимога законодавства про присутність на установчих зборах ОСББ понад 50 % власників формально виконується. Установчі збори проходять у цілковитій таємності, і про існування ОСББ у своєму будинку мешканці можуть не знати роками. Для того щоб обмежити вступ інших власників квартир, які з легкістю могли більшістю голосів поміняти керівництво об'єднання, «кишенькове» ОСББ запроваджує вступний внесок, наприклад, у розмірі 10 чи 20 тис. грн. Зрозуміло, що розпрощатися з такою сумою коштів бажаючих не знаходиться, і забудовник закріплює за собою на довгі роки будинок разом з його мешканцями, які забезпечують йому безперебійні фінансові надходження. В окремих випадках за наявності комунальних та інших боргів власники квартир можуть залишитися без них шляхом наказового судового провадження.

Щоб не стати заручниками такої ситуації, громадянам, які планують купувати житло, особливо у новому будинку, необхідно звертати увагу на існуючу форму його обслуговування та перевіряти цей факт перед юридичним оформленням квартири, звернувшись до Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України. Якщо існує у будинку ОСББ не є втаємниченим та перебуває на обліку в ЄДРПОУ України, тоді слід ретельно ознайомитися з його установчими та іншими документами.

Управління та обслуговування багатоквартирних будинків повинно здійснюватися виключно його мешканцями, адже вони можуть самі обирати собі найдешевшого та найякіснішого двірника, сантехніка чи слюсаря. Єдине, що непідконтрольне ОСББ, так це тарифи на електроенергію та газ, оскільки вони встановлюються монополістом в обличчі НКРЕ. Ми не знайдемо сьогодні хоча б одну людину, яка визнала, що нещодавне підвищення цін на комунальні послуги на 50 % – цілком справедливе та виправдане. На жаль, ціноутворення на газ, електроенергію чи воду є «таємною» справою, адже ніхто навіть у профільному міністерстві не бачив точних та прозорих розрахунків. Лише тоді, коли більшість мешканців України

створять ОСББ і масово почнуть вимагати від влади відкриття та прозорості «такої бухгалтерії», можливим стане звітування монополістів перед народом з приводу встановлення зазначених тарифів [8].

Поки цього не існує, влада, яка складається здебільшого із нафтових та газових магнатів, запланувала запровадити пеню на борг за комунальні послуги задля підвищення платіжної дисципліни населення. Водночас десятки тисяч наших громадян вчасно не отримують зарплату або ж роками не можуть забрати з банків свої депозити. За офіційною статистикою, безробітних у країні більш ніж півмільйона, або 1,9 % від працездатного населення, хоча реальна цифра значно більша. Незважаючи на це, тепер усі, хто не зміг розрахуватися зі своїми комунальними боргами, змушені виплачувати ще й пеню, що також передбачено новим проектом Житлового кодексу [9].

Свою думку щодо приватизації прибудинкових територій має голова громадської організації «Союз співвласників житла м. Києва» Сергій Дедов, яку я теж підтримую: «... сьогодні у будинках ОСББ і ЖБК проживає кожний п'ятий киянин. Але близько півтори тисячі об'єднань і кооперативів не мають можливості отримати акти на володіння прибудинковими територіями, хоча таке право передбачене відповідними нормами Земельного кодексу України. Попри це, чиновники з КМДА не бажають надавати земельні ділянки в користування власникам житлових багатоповерхових будинків. Єдине, що вони можуть запропонувати, так це надати невеликі земельні ділянки у короткострокову оренду на 5-7 років, що не влаштовує членів ОСББ та ЖБК. Така ситуація характерна для багатьох населених пунктів України [10].

На мій погляд, необхідно однозначно виписати цю норму у проекті Житлового кодексу України, зобов'язавши надавати прибудинкові території за згодою мешканців у довгострокову оренду, що перешкоджатиме подальшим маніпуляціям чиновників із земельними ресурсами.

Вважаю також за доцільне, як один із варіантів, запропонувати законодавцям наступну ідею з метою усунення інших прогалин у законопроекті ЖКУ. Власник житла, отримавши разом з офіційними документами на квартиру також і документ на частку будинку та частку прибудинкової земельної ділянки навколо нього, почне дбати не лише про власну квартиру, але й про двір навколо будинку, дах, підвал, під'їзд та ін. [11].

На думку багатьох експертів, автори законопроекту мають хибне уявлення про організацію роботи об'єднань співвласників багатоповерхових будинків. Свідченням цього є норма, яка «нав'язує» членам ОСББ та ЖБК управлінські компанії, які акумулюватимуть на своїх рахунках кошти і при цьому ні за що не відповідатимуть. Таким

чином, зібрані жителями багатоквартирних будинків гроші на капітальний ремонт виявляються поза контролем громадськості. За таких умов, невідомо, що виявиться кращим: застаріла система обслуговування ЖКГ чи нова, під керівництвом управлінських компаній? Адаже останні розпоряджатимуться не державними коштами, як це роблять ЖЕКи, РЕУ а власними коштами членів ОСББ та ЖКБ.

Крім того, є певна стурбованість у зв'язку з нормою Податкового кодексу, яка передбачає солідарну відповідальність членів ОСББ і ЖБК за грошовими зобов'язаннями або податковою заборгованістю. Це дозволяє за наявності будь-якої заборгованості ініціювати ліквідацію цих об'єднань і пред'являти вимоги до будь-якого члена, в основному до голови правління, щодо сплати всієї суми заборгованості.

Не врегульованим також залишається питання вступу власників житла до ОСББ, яке, згідно із Законом «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку», відбувається добровільно. В житті можеспостерігатися така ситуація, коли 20 – 30% від усіх мешканців багатопверхівки не бажають стати членами такого об'єднання власників квартир, тому не беруть участь у покращенні житлових умов – виділенні коштів на ремонт під'їздів, ліфтів, даху, благоустрої прибудинкових територій тощо. Логічним для вирішення цієї ситуації є внесення змін до чинного закону про ОСББ, якими б передбачалося автоматичне зарахування власників квартир чи квартиронаймачів до такого типу об'єднання співвласників.

Проектом ЖКУ також передбачено відміну так названих «соціальних» статей для пільгових категорій громадян. Тому всі громадяни, які перебувають у відповідних чергах (загальна, першочергова, позачергова) для поліпшення житлових умов повинні будуть знову пройти процедуру перереєстрації після якої планується укласти нові списки квартирної черги. Але це не гарантує права тим, хто на законних підставах перебував у «старих» житлових чергах тривалий час, що вони будуть автоматично перенесені у нову чергу із збереженням порядку та черговості обліку.

Проектом також передбачено практично без великих проблем згідно рішень відповідних органів місцевого самоврядування позбавляти людей даху над головою під приводом переводу будівлі із житлового фонду у нежилый.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження окремих норм проекту Житлового Кодексу України свідчить про наступне.

Більшість статей проекту узгоджує ті відносини що вже врегульовано ЦКУ, Законами України, «Про житловий фонд соціального призначення», «Про житлово-комунальні послуги», «Про

об'єднання співвласників багатоквартирних будинків» та іншими нормативними актами. Загальний відсоток узгоджених норм складає майже 90%. Нічого принципово нового у проекті не виявлено за виключенням обов'язкового утворення посередників у вигляді управлінських компаній, які мають відповідати спеціальним кваліфікаційним вимогам, які буде затверджувати Кабінет Міністрів України. Ці компанії мають ознаки монополіста і як наслідок зможуть встановлювати свої «монопольні тарифи» на відповідні послуги, не будуть нести відповідальність за якість цих послуг, а контролювати їх діяльність з боку громадськості на практиці буде «ймовірно», вкрай проблематично.

Складається враження, що законодавчий орган під впливом певних обставин а можливо переслідуючи далекоглядні цілі, готує правове поле для перерозподілу у майбутньому наявного житлового фонду багатоквартирних будинків. У першу чергу у новозбудованих будинках та тих, які ще планується збудувати.

За таких умов генеральні забудовники, які можуть бути і засновниками управляючих компаній створять відповідний монопольно обмежений ринок послуг і за рахунок цього планують мати значні та систематичні фінансові надходження протягом багатьох років, їх діяльності.

Чи виграють від такого Житлового кодексу громадяни, що перебувають на житловій черзі, є власниками квартир у багатоповерхових будинках – покаже час?!

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 1 січ. 2011 р. – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2011. – 56с.
2. Житловий кодекс Української РСР.: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 10 січ. 2012р. – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2012. – 68с.
3. Про житлово-комунальні послуги: Закон України від 24.06.2004 р.
4. Про об'єднання співвласників багатоквартирних будинків: Закон України від 29.11.2001 р.
5. Про приватизацію державного житлового фонду: Закон України від 19.06.1992 р.
6. Про житловий фонд соціального призначення: Закон України від 12.01.2006 р.
7. Кондратьєва О. Чому власників квартир не влаштовує Житловий Кодекс: ЮВУ №3(811) 15-21 січня 2011р. – ст. 11.
8. Бриль М. А вот вами жилищный беспредел! – Вечерние вести (Електронний ресурс).
9. Тимошук О. Політика здирицтва ЮВУ №7 (885) 12-18 лютого 2011. – ст. 11.
10. Монтян Т. Житловий кодекс перетворить українців на рабів. – ЮВУ №25(833) 18-24 червня 2011. – ст. 12.
11. Глотов М. Система ніпель або як не втратити сеанс на реформування сфери утримання багатоквартирних будинків та прибудинкових територій. – ЮВУ №46(854) 19-25 листопада 2011. – ст. 13

Дата надходження до редакції – 29.02.2012 р.

УДК 633.811..635.92

Заварзіна Г. О.¹

СТВОРЕННЯ САДУ ТРОЯНД

Стаття містить дані про історію та міфологію, про систематичну приналежність та екологічні особливості даної культури. Даються архітектурно-планувальні правила створення саду однієї культури. Пропонується асортимент сортів із різних груп культури. Вказується приблизний баланс території розарію.

Ключові слова: монокультурний сад, розарій, родина Розоцвітних, окулірування, щеплення, живці, штамбові троянди, кореневласні та привиті троянди.

ВСТУП

Метою статті є теоретичне обґрунтування значення культури троянд для організації місць відпочинку у міському середовищі та розробка концепції проекту саду троянд.

Завдання дослідження полягає у з'ясуванні теоретичних підходів до підбору найбільш стійких декоративних троянд серед різноманіття сортів з урахуванням їх біологічних та екологічних особливостей для території лісостепу України.

В Україні культуру троянд досліджували наступні автори: Ткачук О. А., Ткачук О. О., Клименко З. К., Рубцова О. Л., Соколов Н. І. та ін. Ці дослідження створили теоретичні та практичні основи для використання численних сортів троянд для озеленення садово-паркових об'єктів України.

В «Энциклопедии русской усадьбы» (написана під редагуванням кандидата архітектури, професора Н. П. Титової) автор О. М. Авадяєва пише про те, що останнім часом у світі троянд відбулося багато важливих подій – з'явилися троянди патіо та ґрунтопокрівні троянди; забарвлення троянд варіює від бузкового до майже коричневого; є сорти зі строкатими та пістрявими пелюстками; сорти, в яких цінуються не квітки, а гарна кора і незвичайні колючки; сорти з декоративними плодами, з блискучим та матовим листям. Історія цих рослин не стоїть на місці, попереду ще більш цікаві винаходи у світі троянд [1].

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

У наш швидкоплинний час необхідно встигати відпочивати. Відпочивати для подальшої плідної праці, споглядаючи неповторні миті природи.

¹ Рецензент – к. мистецтвознавства, доцент Борисов Ю. Б.

Тому для естетичного та духовного відпочинку працівників університету пропонується створення розарію на території закладу.

Подаються рекомендації зі створення розарію, а саме: терміни посадки, правила посадки, правила догляду та пропонуються найбільш стійкі в наших кліматичних умовах сорти троянд.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Троянда – королева квітів. Це завжди бажаний подарунок. Основні переваги троянди – її аромат, різноманітність форм квітки, різнобарвність пелюсток, тривалість цвітіння. Троянда займає одне з перших місць у виробництві квіткової продукції.

Троянди вирощували з давнини. Найвищого рівня культура троянди досягла у Давній Греції. Цю квітку присвячували богині кохання й краси Афродиті і богу любові Еросу. Троянди в ті часи були необхідною прикрасою всіх урочистостей. Про чудову квітку складено чимало казок та легенд [8].

Стародавні римляни пов'язували білі троянди з культом богині Венери (грец. Афродита). Коли богиня виходила з моря на берег, з її тіла падала морська піна, і там зростали білі троянди. А коли богиня Флора з Давньої Греції наступила ногою на білу троянду та покололася об шипи, крапля крові потрапила на квітку, і тоді з'явилася червона троянда.

Цікава мусульманська легенда про жовту троянду. Коли Магомет йшов на війну, взяв з дружини клятву вірності. Але вона зрадила йому з молодим персом. Повернувшись, Магомет наказав дружині опустити червону троянду в палацове джерело. Вважалося, якщо квітка не змінить колір, то жінка невинна, але троянда стала жовтою. З тих часів жовту троянду вважають символом брехні, зради та ніби то жовтий колір віщує щось недобре. Але у культурі Японії букет жовтих троянд ніби випромінює сонячне тепло. Крім того, жовті троянди дуже привабливі в сучасному інтер'єрі [4].

У Європі центром культури троянд стала Франція. Національну гордість держави складає відомий у всьому світі розарій – сад троянд, розташований у парку Багатель (24,5 га) у Парижі [6]. Тут проводять міжнародні конкурси троянд.

В Україні велика колекція троянд є в Нікитському ботанічному саду поблизу м. Ялти – 1600 сортів. Поширеною практикою в Україні та світі є створення розаріїв у ботанічних садах при університетах [7].

Багато дослідників вивчають як естетичний, так і фізіологічний вплив троянд на людину. Так, за допомогою аромату троянд німецькі вчені зробили відкриття щодо впливу запахів на розумову діяльність людини. В журналі «Science» у 2007 році опублікована стаття про підвищення рівня засвоєння інформації під впливом аромату троянди при навчанні та під час сну [9].

Троянда – окремий вид родини розоцвітих. Поділяється на чотири підроди і об'єднує дикорослі види шипшини та культурні форми троянди. Троянди – результат роботи вчених-селекціонерів. Нині відомо понад 25 тисяч сортів троянд. Кількість їх безперервно збільшується. В основу поділу сучасних троянд за групами покладено біологічні особливості, декоративні та господарські якості. Вчені з'єднали сорти троянд в наступні садові групи: ремонтантні, чайні, чайно-гібридні, поліантові, флорібунда, грандіфлора, виткі, паркові.

При виборі ділянки для троянд враховують те, що троянди – багаторічні рослини і у відкритому ґрунті на одному місці можуть рости протягом 15 і більше років. Це світло- і теплолюбні рослини, які не стійкі до сильних вітрів і спеки, полюбляють достатню кількість вологи у ґрунті. Їм необхідні поживні речовини, пухкі, водо- і повітропроникні ґрунти. Більше придатні для троянд слабкокислі або нейтральні суглинкові, чи небагаті на гумус (2-4 %) чорноземи. Кращі попередники для троянд – бобові рослини. Ділянка має бути рівною. Бажано, щоб ґрунтові води залягали глибоко, не менше 1,5 м [3].

Найбільш поширений спосіб розмноження троянд – вегетативний, який виконують окуліруванням, щепленням живцями та ін. Насінням шипшини розмножують для отримання підщеп для окулірування та щеплення. Догляд за рослинами в перші роки після посадки впливає на їх ріст і розвиток у майбутньому. Перші 3–5 років – це період посиленого їх росту.

Троянди в умовах лісостепу України квітнуть 2-3 рази за сезон. Для утворення відповідної надземної маси кущів навесні та поновлення її пізніше рослини потребують багато поживних речовин. У першу половину вегетаційного періоду троянди засвоюють багато азоту, трохи менше калію і фосфору. У другій половині сезону, навпаки, менше азоту, а більше калію і фосфору [2].

Обрізування троянд – один з основних агротехнічних заходів. З його допомогою регулюють ріст, розвиток, цвітіння троянд, формують, омолоджують та оздоровлюють кущі [2, 3].

Найбільш популярними та декоративними є монокультурні сади. Такі сади троянд, або розарії, створюють на окремій ділянці, де зібрані сорти і види одного і того ж роду рослин троянд. Актуальною проблемою є створення ботанічного саду при вищому навчальному закладі, або окремої експозиції, наприклад, розарію. Розарій має призначення демонстрації різноманітних сортів та форм троянд з одночасним показом їх декоративного використання.

Створення розарію має грандіозне значення, оскільки на міських ландшафтних об'єктах відсутні насадження троянд.

До періоду перебудови центральні ділянки міста були прикрашені великими квітниками з троянд.

Троянда у всіх формах прояву має таке міцне емоційне навантаження та індивідуальність, що не виносить супровід інших квітів, де вона губиться, а вони поряд з нею виглядають грубими і нав'язливими.

Втрата ефекту троянд через інші квітучі культури спостерігалась в окремих композиціях розарію в парку «Сокольники» (м. Москва, автор – архітектор А. Шукшина), і, навпаки, він був надзвичайно високим у випадках чистих насаджень, наприклад, в розарії Талліннського ботанічного саду (арх. А. Найне) [1].

Включення в композицію розарію інших культур можливе за умови, що вони обов'язково будуть мати інші терміни цвітіння; серед них значне місце займуть нейтральні по відношенню до троянд види рослин (седум, папороть, гіпсофіла); ця композиція буде достатньо віддалена від насаджень троянд, завдяки чому вони будуть грати деяку незалежну роль.

Врахування цих умов дало позитивний результат при створенні розарію в саду санаторію Кемері (Литва, арх. А. Кишкіс).

Троянди добре поєднуються як з водою, так із каменем, тому їм надають перевагу порівняно з супроводом рослинних форм [5, 6].

Підбір груп троянд і сортів в кожній групі подовжують час декоративного ефекту.

Сила ефекту від цієї культури така велика, що заради неї варто поступитися невеликою площею для створення розарію.

Завдяки такому моносаду розшириться діяльність цієї культури, що виконує і пізнавальну, і популяризаторську роль. Представлений у моносаду художньо оформлений асортимент культури троянд відіграє важливу роль у справі естетичного виховання людей різного віку, особливо молоді; вихованні художнього смаку, збагаченні та вдосконаленні молоді особистості.

Для облаштування розарію в умовах лісостепу придатні сорти наступних груп: чайно-гібридних, флорібунда, ремонтантних, грандіфлора, витких, паркових, мініатюрних, поліантових. При виборі місця для створення розарію керуються наступними вимогами: територія повинна мати сприятливі ґрунтові та гідрологічні умови, легкі ґрунти, повноцінний дренаж, відсутність високого рівня залягання ґрунтових вод – ділянка повинна мати південну, південно-західну або південно-східну орієнтацію, захищена від північних вітрів, бажане легке терасування ділянки. Розарій повинен мати один або два входи.

Дорожно-стежкова мережа прокладається для зручного пересування відвідувачів та розкриття краси пейзажу. Доріжки та майданчики мають бути достатньо міцних конструкцій. Покриття доріжок виконують з декоративної плитки з розшивкою швів у бетоні. Геометрична конфігурація ділянок розарію створює найкращі умови

для огляду сортів, для догляду за рослинами та укриття їх на зиму. Кожну ділянку відокремлюють від доріжок смугою газону завширшки 50 см, створюється фон для троянд. Газон можна замінити зимуючими килимовими рослинами, наприклад, седумами. На невеликих ділянках висаджують по 2-3 сорти троянд в ефектних сполученнях. Розарій повинен бути композиційно пов'язаний з ландшафтом та спорудами. Необхідно знайти вірне співвідношення декоративних елементів: мощення, газон, троянди, також використовують МАФ – малі архітектурні форми. Класичне сполучення в такому разі – це співвідношення 3:5:8. Краще дотримуватися чистосортності в межах груп [8].

Чайно-гібридні троянди, з великим різноманіттям кольору та цвітіння, висаджують в рабатки, групи, бордюри. Для бордюрів добре підходять троянди групи флорібунда, які дають рівну лінію вздовж доріжок. За допомогою опори типу трельяж, перголи чи піраміди вирощують виткі троянди. Вони мають довготривале цвітіння. Дуже оригінальні штамбові троянди, які мають округлу крону або крону зі звисаючими пагонами. Паркові троянди висаджують невеликими групами або поодинокі. Додатково, крім троянд, в розарії використовують живі огорожі з кизильнику блискучого, самшиту вічнозеленого, стрижених форм туї західної, тиса ягідного, поодинокі посадки магнолії оберненоїцеподібної чи тиса гострокінцевого.

Запропонований асортимент троянд для розарію – червоного кольору з групи чайно-гібридних: Баккара, Жозефін Брюс, Крیمсон Глорі, Міранді, Опера; з групи поліантових і флорібунда: Адольф Гріле, Кордес Зондермельдунг, Розмарі Роз; жовтого кольору з групи чайно-гібридних: Глорія Дей, Адольф Креггер, Луїза Краузе; з групи поліантових і флорібунда: Анголд Голдмарі, Старліт; з групи витких: Голден Глоу; білого кольору з групи чайно-гібридних: Леся Українка, Мадам Жюль Буш; з групи поліантових і флорібунда: Айсберг, Уайт Піноккіо; з групи витких: Аеліта, Уайт Дороті; рожевого кольору з групи чайно-гібридних: Климентіна, Прима, Балерина, Симфонія; з групи поліантових і флорібунда: Куїн Елізабет, Орлеан Роз; з групи витких: Дороті, Перкінс, Карлсруге та ін. [5].

Придбати вищезазначені сорти троянд можна в садових центрах різних міст України та на виставках квітів, але при цьому необхідно правильно вибрати сорти.

На території розарію доречний басейн геометричної форми. Басейн оточують рядами троянд на штабмі заввишки 1-2 м, наприклад, сорт Глорія Дей жовтого кольору, під ним низькорослий сорт Адольф Гріле червоного кольору. Навколо басейну можливо розмістити ділянки з різними сортами троянд. Низькорослі кущі троянд розміщують по схемі 0,55 x 0,55 м. Високорослі кущі троянд

розміщують по схемі 1,0 x 1,0 м. Приблизний баланс території розарію у відсотках: троянди – 45 %, дерева і кущі – 6 %, газон – 30 %, доріжки і майданчики – 18 %, малі архітектурні форми (перголи, трельяжі, опори, лави) – 1 % [1].

Троянди можна висаджувати навесні та восени, але найкращою є весняна посадка з 5 по 20 квітня (кущ троянди має добре вкоренитися, а потім рости вгору). Осіння посадка в наших кліматичних умовах проводиться з 20 по 30 вересня, тому що в цей час троянди добре укорінюються, а бруньки не проростають.

За 8–10 днів до посадки троянд готують лунки розміром 0,4 x 0,4 x 0,4 м та заливають їх водою. Коли вода проникне в ґрунт, засипають змішаний із землею перегній (2-3 лопати) та приблизно через тиждень починають посадку. Троянда посаджена правильно, якщо місце окулірування знаходиться на 2-3 см нижче поверхні ґрунту.

Кореневласні та плетучі троянди можна трохи заглиблювати в ґрунт для утворення додаткових коренів.

За допомогою обрізування формують стійкий кущ.

Догляд полягає у рихленні, боротьбі з бур'янами, хворобами та шкідниками, поливі та підкормці добривами.

Квапитися з накриттям не потрібно. 10-12 днів троянди витримують при мінусових температурах (-2, -5 °C). Вкривати краще повітряно-сухим способом.

Розглянемо запропонований матеріал на прикладі розробки проекту на території Східноєвропейського університету економіки і менеджменту.

Можлива ділянка для створення розарію розташована у південно-західній частині території університету, з лівого боку нового навчального корпусу. Розміри ділянки 25 x 50 м, площа – 0,125 га. Місце затишне від вітрів, рельєф рівнинний.

Пропонується композиційний центр всередині ділянки у вигляді майданчика відпочинку, що оздоблений декоративними басейнами з фонтанами (2 x 2 м кожний), декоративними лавами та урнами для сміття (рис. 1 та рис. 2).

Запроектовані два рівнозначні підходи до майданчику. Ширина доріжок становить 2 м. Вздовж них запропоновані квітники у вигляді бордюрів із троянд з групи поліантових та флорібунда.

Квітники квадратної та трикутної форми містять різні групи троянд: чайно-гібридні, ремонтантні, грандіфлора – по два-три сорти в кожному. Також пропонуються штамбові троянди.

Допоміжний асортимент складається з:

- ялівцю звичайного колоновидної та конусовидної форм – по 4 шт.;
- магнолії оберненояйцеподібної «Суланжа» – 3 шт.;
- ялівцю козацького.

Також запропоновані паркові та виткі троянди з опорами у вигляді трельяжів. Газон звичайний – садово-парковий – найкращий фон для троянд (рис. 1, рис. 2).

Проект саду троянд для розташування на території СУЕМ

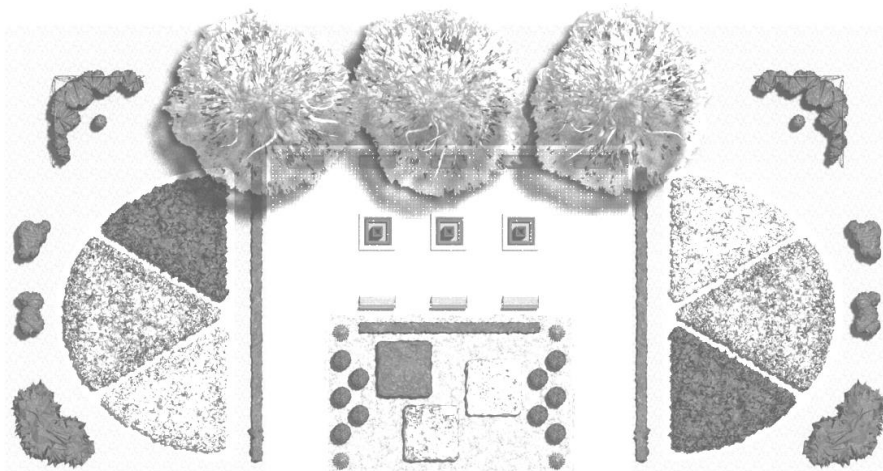

Рис. 1. План розарію (власна розробка)

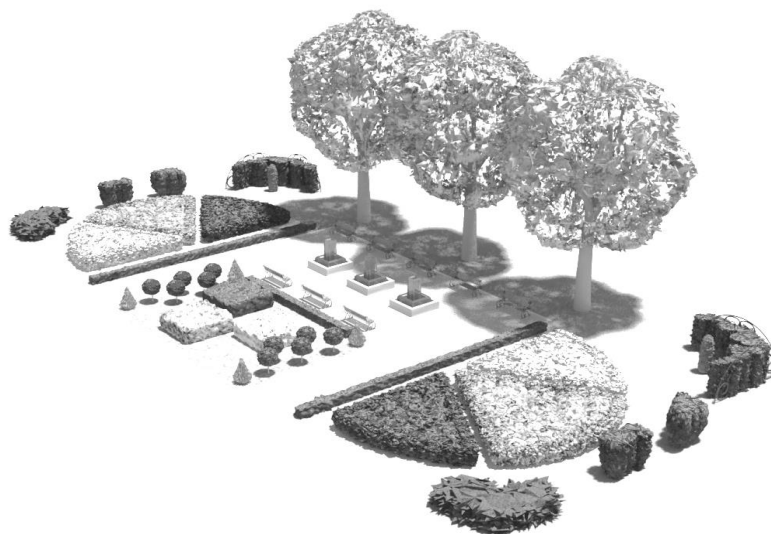

Рис. 2. Розарій в перспективі (власна розробка)

ВИСНОВКИ

Не одне тисячоліття троянда доводить свою перевагу над іншими культурними рослинами, зокрема завдяки розмаїттю зовнішнього вигляду та широкому діапазону умов зростання. Дякуючи багатолітнім

досягненням селекціонерів, ми маємо можливість обрати різновиди троянд на будь-який смак та використовувати їх в озелененні як великих територій, так і вертикальних композицій на обмеженій площі. Враховуючи ці фактори, троянди вважаються найбільш зручною та гармонійною культурою в садово-парковому мистецтві.

Після цього опису можна сказати про велике значення саду троянд:

- естетичне значення;
- значення для відпочинку;
- пізнавальне значення;
- експериментально-наукове значення.

Виходячи з умов вирощування в Черкаській області і багаторічного практичного досвіду, рекомендуємо найбільш придатні сорти троянд: Баккара, Глорія Дей, Жозефін Брюс, Куїн Елізабет, Айсберг Клементіна та ін.

Нехай же постійно милують очі квітучі троянди!

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Авадяева Е. Н. Энциклопедия русской усадьбы / Е. Н. Авадяева. – М. : Олма Пресс, 2001. – С. 283-300.
2. Рубцова О. Л. Паркові троянди / О. Л. Рубцова. – К. : КП «Дім, сад, город», 2004. – С. 48.
3. Рубцова О. Л. Троянди / О. Л. Рубцова // Ж-л «Квіти України». – 1999. – № 4. – С. 50.
4. Розарии парка «Сокольники» // Ж-л «Ландшафтный дизайн». – 2011. – № 3. – С. 67.
5. Австрия. Розарий в Бадене // Ж-л «Ландшафт. Каталог решений». – 2011. – № 2. – С. 192–193.
6. Клименко З. К. Розы. Каталог-справочник / Клименко З. К., Рубцова Е. Л. – К. : Наукова думка, 1986. – С. 212.
7. Ткачук А. А. Дарите розы / А. А. Ткачук. – К. : Реклама, 1981. – С. 223.
8. Соколов Н. И. Розы / Н. И. Соколов. – М. : ВО «Агропромиздат», 1991. – С. 138.
9. Björn Rasch Odor Cues During Slow-Wave Sleep Prompt Declarative Memory Consolidation / Björn Rasch, Christian Büchel, Steffen Gais, Jan Born // Science – 2007. – № V. 315. – P. 1426–1429.

Дата надходження до редакції – 28.02.2012 р.

Бедлевич Л. П.¹

ИСТОРИЯ СОЗДАНИЯ КАФЕДРЫ «ДИЗАЙН ЛАНДШАФТА»

ВСТУПЛЕНИЕ

Ландшафтный дизайн является искусством создания благоустроенных территорий частных и общественных садов, городских парков, лесопарков, скверов и бульваров, улиц и магистралей, территорий промышленных и аграрных предприятий, школ, детских садов, учебных заведений, зон отдыха, санаториев, приусадебных участков.

¹ Рецензент – к. т. н. Демессіє М. К.

В арсенале средств и методов ландшафтного дизайнера прежде всего – растительные древесные и травянистые растения, а также такие компоненты ландшафта, как вода и камень, инженерные сооружения и малые архитектурные формы. Это водоемы, бассейны, фонтаны, плотины, водохранилища, водопады, каскады, пруды, мостики, беседки, скульптуры, клумбы, фигурное оформление деревьев, входов домов, устройство детских игровых площадок, транспортных стоянок и др.

И все это – от скамейки в сквере и до более крупных инженерных объектов малых архитектурных форм – должно сооружаться с использованием новых форм, новых технологий, новых материалов. Но главное – архитектура должна быть частью пейзажа.

ПОСТАНОВКА ЗАДАНИЯ

Должно быть достигнуто единство природы и архитектуры, что обеспечит подлинный комфорт городской жизни, будет способствовать сохранению здоровья людей. Для архитектора не так важно, какое дерево или кустарник растет рядом с объектом, а для ландшафтного дизайнера это наиболее важно.

РЕЗУЛЬТАТЫ ИССЛЕДОВАНИЙ

Ноябрь 2002 года. Только что Черкасская Академия менеджмента отпраздновала свой славный юбилей – десятилетие. Необычный ВУЗ успешно прошел путь своего становления, преодолевая все трудности «первопроходца», и одержал победу. Руководство Академии, кафедры, преподаватели, все сотрудники с гордостью рапортовали о своих достижениях за 10 лет. А у Рауфа Ахметовича Аблязова, президента Академии, уже родилась новая и очень смелая идея – создать при Академии менеджмента кафедру совершенно нового направления и новой специальности – кафедру дизайна ландшафта. В настоящее время, когда повсеместно идет реконструкция и благоустройство центров, площадей, улиц, набережных, а также садово-парковое строительство, во всех городах, поселках, селах, специальность дизайнера ландшафта становится наиболее актуальной. Обеспечение Черкасс и Черкасской области специалистами ландшафтного дизайна становится также одной из наиболее актуальных проблем благоустройства города и области.

Деятельность ландшафтного дизайнера основывается на глубоких знаниях в различных областях: охраны природы, географии, ботаники, физиологии растений, ландшафтного проектирования, архитектуры, композиции, рисунка и живописи, графики, истории искусств и др., а также в инженерных знаниях, таких как инженерная графика, геодезия и картография, геология и грунтоведение, информатика и

компьютерная техника и др. Такого специалиста предстояло готовить в нашей Академии менеджмента.

Возглавить работу по организации кафедры ландшафта Р. А. Аблязов предложил мне. Я понимала, что путь создания кафедры будет непростым, так как мы были на этом пути одними из первых на Украине, а в Черкассах – самыми первыми. В то время кафедры дизайна ландшафта были только в 2-х ВУЗах Украины: в КАУККИ (Киевская Академия управления кадрами культуры и искусства) и КИДПИИД (Киевский государственный институт декоративно-прикладного искусства и дизайна им. М. Бойчука). Позже такую кафедру открыли в Институте рекламы. Мне очень понравилась идея Р. А. Аблязова о создании новой кафедры.

Но я тогда работала в Черкасском технологическом институте (теперь – университет). Мы готовили и выпускали инженеро-строителей. Кафедру строительства мы создали с нуля. И я руководила созданием двух лабораторий для кафедры строительства.

Мне, конечно, было жаль расставаться с институтом и коллективом, где я проработала около 30 лет. Но тогда был период, когда количество студентов на строительном факультете сокращалось, преподаватели работали с часовой недогрузкой. И я не смогла устоять перед предложением Р. А. Аблязова создать новую кафедру (нового направления и новой специальности) в нестандартном на то время частном институте. И я приняла предложение Р. А. Аблязова.

На то время институту уже было 10 лет, все кафедры были укомплектованы преподавателями и успешно работали. Мне надо было начинать с нуля. И еще одна особенность будущей кафедры: надо было открывать не только новую специальность, но и новое направление. Ведь Академия была академией менеджмента. Кафедры дизайна чаще и проще было открывать при архитектурных, строительных институтах и институтах искусства. А тут при Академии менеджмента!

Кафедру дизайна ландшафта отнесли к институту экономики и менеджмента. Директором института в то время был Овчарук Николай Петрович. Начинать нужно было с составления трех основных документов, которые необходимо было утвердить в Министерстве образования – это учебный план, ОКХ (образовательно-квалификационная характеристика) и ОПП (образовательно-профессиональная программа). Но прежде всего нужно было решить, какую специальность будем открывать – дизайн ландшафта или дизайн архитектурной среды. От этого зависел учебный план, то есть изучаемые дисциплины, и направление специальности – архитектура или искусство. Стандартов ни на ту, ни на другую специальность в Министерстве не было. Сначала с Овчаруком Н. П. решили готовить документы на дизайн архитектурной среды. Я предложила Овчаруку Н. П. посоветоваться по этому вопросу с Р. А. Аблязовым и

первым проректором Казариновой Н. Л., но Овчарук Н. П. решил пойти к ним с готовым учебным планом. Тогда я поехала в Киевский национальный университет строительства и архитектуры, как посоветовали в методическом центре Министерства образования и науки, чтобы они оказали нам помощь. Я обратилась к руководству архитектурного факультета с просьбой ознакомить с учебным планом специальности «Дизайн архитектурной среды». Декан факультета очень удивился, что мы в Академии менеджмента готовимся открывать кафедру дизайна и даже припугнул, что нам не открыть такую специальность и нецелесообразно даже этим заниматься. И привел примеры, что Львов в течение 5 лет не мог открыть, Николаев тоже (не разрешили), что с Одессы только посмеялись по поводу открытия в университете.

Я сразу почувствовала, что бояться конкурентов. Учебный план мне не показывали, декан только по памяти назвал некоторые дисциплины. Но когда я сказала, что в министерстве я уже согласовала вопросы об открытии кафедры дизайна и что мы всё же будем составлять учебный план, декан дал старый стандарт. По этому стандарту трудно было составить учебный план и другие документы, но около кафедры висело расписание для студентов специальности «Дизайн архитектурной среды» на все 4,5 года учебы, что помогло мне сориентироваться и составить учебный план. Я с Овчаруком Н. П. пошла к Аблязову Р. А. Рассмотрев учебный план, Аблязов Р. А. не поддержал наше решение об открытии специальности «Дизайн архитектурной среды», так как для этого требовалась громоздкая техническая база, большое количество лабораторий и др. «Не потянем», – сказал Аблязов, и нам стало ясно, что надо готовить специальность «Дизайн ландшафта» направления «Искусство». Это уже было окончательное решение, и снова пришлось начинать с нуля. Для составления учебного плана необходимо было знать, какие дисциплины будут изучаться на протяжении 4-х лет, сколько часов отводится на каждую дисциплину, на каком курсе изучается та или другая дисциплина, сколько часов лекций, практических и лабораторных занятий, по какой дисциплине экзамен и по какой зачет, какие лаборатории нужно создавать, по каким дисциплинам РГР (расчетно-графические работы), курсовые работы, курсовые проекты, какие практики, когда, сколько часов на дипломное проектирование и много еще других вопросов.

Таким образом, для того чтобы самостоятельно разработать учебный план по специализации «Дизайн ландшафта», необходимо было знать перечень дисциплин, которые изучают студенты на протяжении 4-х лет. Так как стандартов в министерстве не было, нам снова порекомендовали обратиться в ВУЗы, где уже были кафедры

ландшафтного дизайнера, с просьбой ознакомить нас с перечнем читаемых дисциплин. Я поехала в Киевскую Академию управления кадрами культуры и искусства. У них был только 1-й курс стационара и 1–3 курсы заочников. Мне удалось встретиться только с заведующей лабораторией, которая согласилась рассказать об учебном процессе, но наотрез отказалась не только ознакомить с учебным планом, но и с перечнем читаемых дисциплин. Узнав, что я из Черкасс и что мы тоже собираемся открывать кафедру «Дизайн ландшафта», сказала: «Конкуренты растут как грибы». Так я ни с чем и уехала, правда, сфотографировала расписания, которые висели на стенах.

В следующий раз я еду в Киевский институт декоративно-прикладного искусства и дизайна. В этом институте оказалось несколько специализаций: промышленный дизайн, дизайн мебели, интерьера, упаковки, рекламы, среды и ландшафта. Дизайн ландшафта у них – тоже новое направление, только 2 курса, поэтому делиться нечем. Снова я осталась ни с чем. А желание открыть новую специальность было непреодолимым. Очень хотелось оправдать доверие руководства Академии. И я пошла по другому пути: раз мне отказали, несмотря на рекомендации министерства, я пришла в учебную часть одного из этих ВУЗов, представилась учительницей-пенсионеркой и сказала, что мои внуки интересуются специальностью «Дизайна ландшафта» и хотят поступать в их ВУЗ. А я хочу ознакомиться, какие дисциплины они будут изучать на протяжении 4-х лет, под силу ли им они будут, может заранее их можно готовить. Глядя на мой солидный возраст, мне поверили и прямо в руки дали учебный план. Правда, при этом сказали, что я не разберусь сама. «Разберусь, я ведь учительница», – ответила я. Был обеденный перерыв, они сели за ширмой обедать, а я дрожащими руками, еще не веря, что держу учебный план, быстро сокращенно переписываю его в свой блокнот. Только успела кое-как закончить, как зашел начальник учебной части и спросил, почему учебный план в руках посторонних людей (я была с мужем). Пока они объясняли, я поспешила отдать учебный план, и мы ушли. Таким образом, начало было сделано. Далее немалую информацию для составления учебного плана я получила в результате собеседования непосредственно с преподавателями вышеупомянутых ВУЗов, побывала на занятиях, ознакомилась с работами студентов, с литературой. Много информации получила с расписаний занятий и экзаменов этих ВУЗов, с их рекламы.

Кроме того, в методическом центре Министерства образования нам дали стандарт другого направления – «Лесное и садово-парковое хозяйство». Из этого стандарта кое-что можно было также использовать для составления учебного плана. Таким образом, имея все эти данные, я, наконец, составила учебный план, который был подписан нашим руководством.

Теперь необходимо было подписать учебный план в Киеве. Так как неоднократно подчеркивалось, что нам в Академии менеджмента не открыть специальность «Дизайн ландшафта», поскольку у нас нет специалистов ни по архитектуре, ни по искусству, ни по другим техническим наукам, я пригласила поехать со мной в Киев Петренко А. Д., тогда первого заместителя главного архитектора г. Черкассы и главного художника г. Черкассы. С нами была еще Людмила Зиновьевна Данилюк с методичного центра Министерства образования и науки, которая активно поддержала нашу идею об открытии новой специальности. Таким образом, я с будущими нашими кадрами – архитектором Петренко А. Д., художницей Сирой О. и Людмилой Зиновьевной пошла к председателю комиссии научно-методического совета Министерства образования и науки Украины А. В. Чебыкину, ректору Киевского государственного университета архитектуры и искусства. Он первым должен был подписать учебный план. Чебыкин принял нас доброжелательно и поинтересовался у Петренко А. Д. как архитектора: какие основные дизайнерские работы будут проводиться в Черкассах? А. Д. Петренко рассказал о комплексном плане реконструкции г. Черкассы, о комплексной программе благоустройства набережной, об озеленении района Мытница, о том, что в настоящее время проводится конкурс по благоустройству центральной части города, а также скверов и парков. А. В. Чебыкин рассмотрел учебный план, сделал несколько замечаний – уменьшить часы по математике и строительной физике, увеличить по композиции и подписал его, т. е. подчеркнул, что в основном он согласен. Однако порекомендовал показать план для согласования Антоновичу Е. А., проректору Киевского института рекламы, специалисту по дизайну. Антонович Е. А. также являлся главным экспертом в экспертной комиссии. Антонович Е. А. принял нас хорошо, внимательно вместе с нами рассмотрел план, но сделал ряд замечаний. Порекомендовал убрать некоторые дисциплины (основания и фундаменты, основы лесоводства, тепличное хозяйство), разделить рисунок и живопись, вместо курсовых работ ввести курсовые проекты, вместо выпускной работы – дипломный проект и др. Со всеми замечаниями мы согласились. Но это было еще не все.

Антонович Е. А. сказал, что кроме 3-х подписей на учебном плане А. В. Чебыкина, К. М. Левкивского (научно-методичный центр высшего образования) и П. Я. Болубаша (департамент высшего образования министерства образования и науки Украины), должна быть четвертая подпись главного дизайнера Научно-исследовательского института дизайна Семкина В. В. в связи с тем, что он является членом государственной аттестационной комиссии, а также ответственным секретарем Совета по дизайну при Кабинете

Министров Украины. По этой причине Семкину В. В. был передан учебный план для окончательного рассмотрения.

Мы надеялись, что после поправок Антоновича Е. А. и Чебыкина А. В. разговор с Семкиным будет несложным. Но не тут-то было. Семкин В. В. принял нас с явным нежеланием, и то не с первого раза. Он тогда работал в Научно-исследовательском институте дизайна, там нас и принял. Сам Семкин В. В. – дизайнер-конструктор. Поэтому было понятно, насколько он далек от специальности «Дизайн ландшафта» и нашего учебного плана. Мы с Петренко А. Д. внимательно выслушали, какие изменения Семкин В. В. рекомендовал внести в учебный план. Всего было 22 замечания относительно некоторых дисциплин следующего содержания: изменить названия; объединить; разделить; сократить часы; добавить часы; добавить или убрать дисциплины и ряд других замечаний. Все они были обсуждены в Институте рекламы с профессором Антоновичем Е. А. С некоторыми замечаниями мы согласились, иные отвергли как необоснованные.

После замечаний Чебыкина А. В., Антоновича А. В. и Семкина А. В. учебный план необходимо было переделать. После всех изменений мы уже без особого труда утвердили учебный план. Эта первая победа на пути создания кафедры «Дизайн ландшафта» была одержана 22 мая 2003 года. Теперь предстояло готовить все необходимые для лицензирования материалы. В первую очередь это ОПП и ОКХ. Для подготовки этих документов, прежде всего, необходимо было составить аннотацию к каждой дисциплине, предусмотренной учебным планом. А таких дисциплин было 35. К циклу гуманитарных и социально-экономических дисциплин аннотацию написали наши преподаватели с других кафедр. А как быть с остальными дисциплинами, особенно циклом профессионально-практической подготовки, циклом дисциплин по выбору учебного заведения и по выбору студентов? Кадровый вопрос еще только решался. Параллельно с подготовкой ОПП и ОКХ для лицензирования также необходимо было подготовить следующие документы: концепцию подготовки специалистов; программу сквозной практики; методические рекомендации к выполнению курсовых работ; программу государственного экзамена; методические указания к выполнению, оформлению и защите дипломных работ.

Кроме решения кадрового вопроса, необходимо было создавать лаборатории, аудитории для ландшафтно-архитектурного проектирования, мастерскую для занятий по рисунку и живописи. Так как своих кадров еще было недостаточно, нам на помощь пришли многие специалисты города: архитекторы Петренко А. Д., Гарник Т. М. (ЧИТИ), заслуженный художник города Бондар И. И., главный художник города Борисов Ю. Б., главный архитектор Дмитренко, Мельник Ю. Н. – президент Малой Академии искусств и

архитектуры и др. Многие из них оформились к нам работать почасово. С их помощью все документы были готовы, одобрены в Министерстве 6.06.2003 г., и были приняты первые студенты.

Хочу также отметить, что я постоянно находила поддержку со стороны руководства Академии — Аблязова Р. А., Казариновой Н. Л., директоров института, работников РИО. Ведь учебный план и другие документы приходилось много раз исправлять, вносить коррективы, но никто, ни разу по этому поводу не выразил недовольства. Все верили, что кафедра дизайна будет создана.

С немалыми трудностями мы столкнулись и при наборе профессорско-преподавательского состава. Например, как найти в Черкассах специалиста по дендрологии и цветоводству? А ведь это одна из главных профессиональных дисциплин. Я наблюдала, где благоустроены территории (детских садов, школ, кафе, ресторанов), с целью найти там специалистов. И мне повезло. В газете «Нова Доба» от 6 октября 2003 года вышла статья «Щоб люди відпочивали душою». В этой статье писали о Галине Алексеевне Заварзиной, своими руками создавшей вокруг санатория «Украина» цветочное царство. При знакомстве с ней оказалось, что Галина Алексеевна окончила Московский лесотехнический институт и получила профессию инженера по озеленению. Как же нам был нужен такой специалист! Когда начались занятия, мы пригласили Галину Алексеевну поступить в университет на работу и преподавать такие дисциплины, как дендрология и цветоводство, ландшафтная архитектура и ландшафтный дизайн, флористика и фитодизайн и другие. Сейчас Галина Алексеевна – старший преподаватель, много работает с дипломниками. Преподавать ландшафтное проектирование пригласили архитектора Петренко А. Д., также успешно работавшего со студентами. Преподавать рисунок, живопись и композицию пригласили президента Малой Академии художеств и архитектуры Мельника-Шувалова Ю. Н., Так как на кафедре не было художественной мастерской, занятия по рисунку и живописи проводились в Малой Академии. Преподавать материаловедение и начертательную геометрию был приглашен инженер-строитель Демессие Мекуриа. Геодезию, геологию и гидросооружения в ландшафтном дизайне преподавала я.

После того, как были в основном укомплектованы кадры, необходимо было составить рабочие программы и НМКД по всем дисциплинам. НМКД – научно-методический комплекс дисциплины, куда входят все материалы, необходимые для ее изучения. По гуманитарным дисциплинам НМКД составили преподаватели других кафедр нашего университета, которые готовились преподавать эти дисциплины. А вот с циклом дисциплин профессионально-

практической подготовки и дисциплинами по выбору учебного заведения и студентов было сложнее. Во-первых, все преподаватели этих дисциплин, кроме меня, поначалу работали по совместительству. А я работала 4 года без методиста, и распределение нагрузки, отчет, табеля, академические задолженности и др. вопросы приходилось выполнять самой. Кроме того, мне приходилось помогать другим преподавателям составлять НМКД. Во-вторых, имелось недостаточное количество литературы. Современных учебников по ландшафтному дизайну еще не было. Поэтому мы искали литературу во всех библиотеках города, где находили книги 70–80 гг. известных авторов по ландшафтному дизайну, которые можно было использовать для составления рабочих программ. Назову несколько таких книг, которые имелись в библиотеке им. Шевченко: 1) А. Д. Жирнов. Искусство паркостроения. – Львов, 1977; 2) В. С. Теодоронский. Садово-парковое строительство и хозяйство. – Москва, 1989; 3) А. Николаевская. Садово-парковый ландшафт. – Москва, 1989; 4) Л. С. Залеская, Е. М. Микулина. Ландшафтная архитектура. – Москва, 1979 и др.

Так как эти книги были в одном экземпляре и на руки их не выдавали, я со своим мужем, который мне охотно помогал на протяжении всего времени создания кафедры, переписывали нужный материал из этих книг по ландшафтному дизайну. Мы брали с собой бутерброды и работали целыми днями в библиотеках города. Издавались уже и современные книги по ландшафтному дизайну, которые можно было купить в книжных магазинах: «Ландшафтные работы», 2001 г., «Ландшафтная архитектура вашего сада», 2001 г., «Флористика», 2004 г. и др.

В Киеве продавалась зарубежная литература, мы приобрели несколько книг: «Все о планировке сада», «Садовые водоемы за несколько дней», «Современный ландшафтный дизайн», «Иллюстрированная энциклопедия» и др. Кроме того, в то время издавалось уже много журналов по ландшафтному дизайну: «Сад своими руками», «Усадьба», «Мой прекрасный сад», «Ландшафтный дизайн» и др. 25 экземпляров учебной и методической литературы по ландшафтному дизайну мы приобрели в Киевской АУККЧ.

Кроме того, с самого начала работы по созданию кафедры мы заказали учебники по всем читаемым дисциплинам по имеющимся каталогам через нашу библиотеку.

Таким образом, мы подготовились к написанию рабочих программ и других материалов, необходимых для лицензирования. Сложным был и вопрос создания лабораторной базы. Необходимо было готовить мастер-класс для проведения занятий по рисунку и живописи, доставать приборы для лабораторных и полевых работ по геодезии и топографии, подготовить лабораторию по дисциплине «Основы геологии и грунтоведения». Здесь тоже специалисты города

пошли нам навстречу. Так, например, Сумцов Ю. Н. – специалист в области инженерной геологии – передал нам во временное пользование без оплаты дорогостоящие приборы для проведения лабораторных работ. В 2007 г. на территории университета он специально для наших студентов производил бурение, предусмотренное геологической практикой.

Коллекция минералов и горных пород для изучения на лабораторных работах была неполной. Поэтому я с письмами нашего руководства обратилась в Геологический музей Академии наук Украины и к ректору Киевского национального университета строительства и архитектуры помочь нам в приобретении недостающих у нас минералов и горных пород. Нам охотно помогли. Также необходимо было создавать лабораторию по материаловедению. Этим занимался к. т. н. Демессие М. К., который работал в строительной фирме «ЗАТ «Житлобуд», а у нас по совместительству готовился преподавать эту дисциплину.

При составлении рабочих программ в то время начала внедряться кредитно-модульная система, которая давалась преподавателям с трудом. Но мы преодолели и эти трудности. Для лицензирования необходимо было получить письма (мониторинг) о потребности таких специалистов от организаций города и области, а также ходатайство облгосадминистрации. Все эти документы мы подготовили и в 2005 г. получили лицензию Министерства образования и науки на подготовку бакалавров направления 0202 «Искусство» по специальности 6.020207 «Дизайн», а в 2007 г. состоялся первый выпуск.

Подготовка бакалавров специальности «Ландшафтный дизайн» обеспечивается такими дисциплинами: рисунок и живопись; основы композиции, цветоведение; ландшафтное и архитектурное проектирование; компьютерная графика в ландшафтном дизайне; история архитектуры и искусства, история дизайна; теория и методика дизайна; дендрология и цветоводство, флористика и фитодизайн, садово-парковый дизайн; геодезия и картография, основы геологии и грунтоведения; материаловедение и декоративное защитное покрытие и др.

Выпускники-бакалавры на конкурсном основании могут продолжать учебу для получения образовательно-квалификационного уровня «специалист». Углубленный курс подготовки студентов-специалистов ландшафтного дизайна базируется на таких дисциплинах: реконструкция и реставрация ландшафтных объектов; компьютерное проектирование, ландшафтное проектирование; гидросооружения в ландшафтном дизайне; декоративное освещение ландшафтных объектов; парковедение и декоративная растительность и др.

С 2009 г. кафедра начала готовить специалистов по специальности 7.020210 «Дизайн ландшафта». Все дипломные проекты бакалавров и специалистов базируются на реальных объектах. Это проекты ландшафтного дизайна скверов, территорий жилых зданий, проекты благоустройства и реконструкции территорий парков, жилых и промышленных зданий г. Черкассы и Черкасской области.

Для получения практических знаний для студентов организовывались следующие экскурсии: неоднократно в дендропарк «Софиевка» (г. Умань), в дендропарк «Александрия» (г. Белая церковь), в Национальный ботанический сад им. Н. Н. Гришко (г. Киев), в ботанический сад им. академика Фомина (г. Киев), в Музей национальной архитектуры и быта им. Пирогова, в Музей народной архитектуры и быта (г. Переяслав-Хмельницкий) и др.

За годы существования на кафедре работало 17 преподавателей (таб. 1): 1 профессор, 5 кандидатов технических наук, 3 кандидата сельскохозяйственных наук, 1 кандидат архитектуры, 1 кандидат искусствоведения, 1 кандидат исторических наук, 6 старших преподавателей.

Таблица 1

Преподаватели кафедры с 2002 г. по настоящее время
(собственная разработка)

№ п/п	Ф.И.О.	Научная степень	Научное звание	Должность	Годы работы
1	Бедлевич Л. Ф.	к. т. н.	доцент	зав. кафедрой нач. отдела зам. зав. каф.	2002–2005 2005–2006 2006– по н. в.
2	Заварзина Г. А.	–	–	ст. преп.	2006– по н. в.
3	Мельник-Шувалов Ю. Н.	–	–	ст. преп.	2003–2006
4	Петренко А. Д.	–	–	ст. преп.	2003–2006
5	Луговская Е. А.	–	–	ст. преп.	2005–2010
6	Безвынный А. Ф.	к. с.-х. н.	доцент	доцент	2004–2005
7	Демессие М. К.	к. т. н.	доцент	доцент	2006– по н. в.
8	Мусин В. Г.	к. т. н.	доцент	доцент	2005–2006
9	Цёмра Т. С.	к. и. н.	доцент	зав. кафедрой	2006–2009
10	Терещенко Ю. Ф.	д. с.-х. н.	проф.	проф.	2007–2011
11	Рубанова Т. Б.	–	–	ст. преп.	2006–2008
12	Зыков Э. А.	–	–	ст. преп.	2008– по н. в.
13	Леонтьев А. А.	к. ф.-м. н.	доцент	зав. кафедрой	2009–2010
14	Ткаченко В. Я.	к. с.-х. н.	доцент	доцент	2010 – по н. в.
15	Пономаренко А. М.	к. т. н.	доцент	зав. кафедрой	2010 – 2011
17	Борисов Ю. Б.	к. иск.	доцент	зав. кафедрой	2011 – по н. в.

Все преподаватели внесли свой вклад в развитие кафедры – от незначительного до такого, что заслуживает внимания. Добросовестно

поработали Луговская Е. А. и Безвынный А. Ф., составили рабочие программы, методические пособия. Художник Мельник-Шувалов Ю. Н. преподавал рисунок, живопись и композицию, предоставил свои художественные мастерские для наших студентов, пока мы готовили мастер-класс в новом корпусе. Зам. гл. архитектора города Петренко А. Д. на условиях почасовой оплаты преподавал архитектурно-ландшафтное проектирование в доме архитектора.

Значительный вклад в развитие кафедры и ее научного потенциала внес проф. Терещенко Ю. Ф. За время работы на кафедре опубликовал 13 научных трудов, издал 2 научных пособия. Заключил договор о сотрудничестве кафедры дизайна с кафедрами садово-паркового хозяйства, УНУС и с дендропарком «Софиевка» (Умань). Продолжает сотрудничество с нашей кафедрой.

За годы существования кафедры подготовлено более 40 учебно-методических пособий и научных трудов. Все преподаватели кафедры ведут научно-исследовательскую работу, проводят научные семинары, научно-исследовательские студенческие конференции, результаты публикуются в научных изданиях.

Следует отметить, что за время работы кафедры сменилось 6 заведующих кафедрой: Бедлевич Л. Ф. проработала 4 года, Цёмра Т. С. – 3 года, Леонтьев А. А. – 1 год, Пономаренко А. М. – 1 год, Гарник Т. М. – 2 месяца. В настоящее время с 2011 г. кафедру возглавляет Борисов Ю. Б., кандидат искусствоведения. Надеемся, что теперь уже надолго.

Возможно, такая текучесть кадров, возглавляемых кафедрой, сказалась на некоторых результатах ее работы. На кафедре мало студентов, что есть результатом недостаточной профориентационной работы. Однако члены кафедры стремятся исправить это положение и вывести кафедру ландшафтного дизайна в передовые.

В настоящее время кафедра ландшафтного дизайна имеет следующий преподавательский состав:

Борисов Ю. Б. – заведующий кафедрой, закончил Львовский государственный институт декоративного и прикладного искусства в 1990 г. Имеет квалификацию художника декоративно-прикладного искусства. Защитил диссертацию в 1994 г. в Москве. Имеет многолетний опыт преподавательской работы в сфере дизайна в Черкасском государственном технологическом университете и Киевском институте рекламы. Имеет более 40 научных трудов. Работал заместителем директора Черкасского художественного музея, был главным художником города Черкассы. Основатель областного Союза дизайнеров Украины. В 2003–2005 гг. был председателем Союза дизайнеров Украины, с 2011 г. – заместитель председателя Союза

дизайнеров Украины. С 2011 г. – заведующий кафедрой ландшафтного дизайна.

Бедлевич Л. Ф., доцент, к. т. н., зам. зав. кафедрой. В 1957 г. окончила Киевский гидромелиоративный институт по специальности инженер-гидротехник. В 1971 г. окончила аспирантуру при Киевском инженерно-строительном институте, получила степень кандидата технических наук, 30 лет проработала в Черкасском технологическом институте на кафедрах, выпускающих инженеров-строителей. Преподавала инженерную геодезию, инженерную геологию, основания и фундаменты. Была руководителем дипломного проектирования. В 2002 г. приняла предложение президента Академии менеджмента Аблязова Р. А. возглавить работу по созданию кафедры ландшафтного дизайна. Об этом идет речь в настоящей статье. На кафедре ландшафтного дизайна читает дисциплины: «Основы геодезии и топографии», «Основы геологии и грунтоведения», «Гидротехнические сооружения в ландшафтном дизайне». За время научно-педагогической деятельности написала более 40 научных трудов.

Демессие Мекуриа Келкай, доцент, канд. тех. наук, родом из Эфиопии, где получил среднее образование. В Украину приехал для продолжения учебы в высшей школе. Здесь окончил годовой курс по изучению русского языка, затем поступил в Черкасский инженерно-технологический институт на кафедру строительства. По окончании учебы он получил квалификацию инженера-строителя и ученую степень магистра. После окончания института трудовую деятельность начинал в Черкассах в строительной фирме «ЗАТ «Житлобуд» прорабом. Параллельно с 2001 по 2002 год обучался в Черкасском государственном технологическом университете и получил второе высшее образование по специальности «Финансы и кредит» и квалификацию экономиста. В 2006 г. окончил аспирантуру в Киевском национальном университете строительства и архитектуры и в 2007 г. защитил диссертацию и получил ученую степень кандидата технических наук. С 2006 г. работает доцентом кафедры ландшафтного дизайна. На кафедре читает ряд инженерно-дизайнерских дисциплин, таких как: реконструкция и реставрация ландшафтных объектов, материаловедение и декоративные защитные покрытия, декоративное освещение ландшафтных объектов, начертательная геометрия и перспектива, а также на кафедре туризма и отельно-ресторанного дела преподает дисциплины «Гражданское строительство» и «Инженерное оборудование строений». Руководит дипломным проектированием выпускников кафедры. Автор более 30 научно-педагогических трудов.

Заварзина Г. А., старший преподаватель, родилась в России (Вятская губерния). В 1980 г. окончила Московский лесотехнический институт. Защитила дипломный проект на тему «Реконструкция

территории Московского областного музея краеведения». Трудовую деятельность начинала в 1980 г. в Украине. Сначала работала инженером-дендрологом в дендропарке «Софиевка» (г. Умань). С 1983 г. работала в проектно-институте (Гражданпроект, г. Черкассы), потом в санатории «Украина» на должности инженера по озеленению. С 2005 г. – старший преподаватель на кафедре ландшафтного дизайна. Преподает дендрологию и цветоводство, ландшафтно-архитектурное проектирование. Консультирует по дипломному проектированию выпускников кафедры.

Ткаченко В. Я., доцент, к. с.-х. н., в 1973 г. окончил факультет агрохимии и грунтоведения Украинской сельхозакадемии. Трудовую деятельность начал в проектно-институте Гипроводхоза г. Кургана (Россия). В 1978–1991 гг. работал в лаборатории Молдавского НИИ. С 1990 г. – канд. с.-х. наук. В 1991–1996 гг. работал заведующим межобластной лабораторией Академии аграрных наук (г. Черкассы). Затем 2 года работал в Луганской исследовательской сельскохозяйственной станции. С 2010 г. – доцент кафедры ландшафтного дизайна. Автор более 20 научных трудов и 1 изобретения.

Зыков Э. А., старший преподаватель, окончил Харьковский педагогический университет им. Г. С. Скороводы по специальности «Учитель изобразительного искусства и художественного труда». В 2002–2005 гг. работал в Черкасском художественно-техническом колледже преподавателем рисунка и живописи, а также мастером декоративно-прикладного искусства. В 2004 г. ему присвоена квалификация «специалист второй категории». В 2005–2007 гг. работал в Черкасском государственном бизнес-колледже преподавателем рисунка и живописи. С 2008 г. по настоящее время – старший преподаватель кафедры ландшафтного дизайна, преподает рисунок, живопись и цветоведение.

Щербина М. Г., старший инспектор по учебно-методической работе. Работает на кафедре с 2008 г. Закончила Черкасский национальный университет им. Богдана Хмельницкого в 2011 г. Имеет квалификацию магистра биологии. С 2010 г. преподает на кафедре, занимается изучением геопластики, растительности, способов регулирования роста растений.

ВЫВОДЫ

К сожалению, нередко естественный ландшафт вытесняется застройкой, многие деревья и кустарники попадают под снос. Архитекторы еще мало работают над композицией естественного ландшафта, включенного в жилую застройку. Желательно размечать площадки и дорожки на месте, в натуре, учитывая композицию зданий и сложившиеся в природе композиции деревьев, рельефа.

Таким же путем определяется посадка деревьев, кустов, цветов, размещение малых архитектурных форм и декоративных камней.

Этими вопросами и многими другими должны заниматься дизайнеры ландшафта. Поэтому дизайнер ландшафта – это специалист не только в области искусства, это инженер широкого профиля, способный решать сложные задачи архитектурно-художественного проектирования объектов архитектурной среды.

Дата надходження до редакції – 26.06.2012 р.

НАШІ АВТОРИ

Бедлевич Л. П. – к. т. н., доцент кафедри дизайну Східноєвропейського університету економіки і менеджменту

Бобир Ж. М. – старший викладач кафедри іноземних мов Східноєвропейського університету економіки і менеджменту

Бушкова В. В. – к. ф. н., доцент, завідувач кафедри теорії і практики перекладу та компаративістики Східноєвропейського університету економіки і менеджменту

Гордуз М. О. – к. ю. н., професор кафедри правознавства Східноєвропейського університету економіки і менеджменту

Заварзіна Г. О. – старший викладач кафедри дизайну Східноєвропейського університету економіки і менеджменту

Задояний М. Т. – к. ю. н., доцент кафедри правознавства Східноєвропейського університету економіки і менеджменту

Захарова І. В. – к. і. н., доцент кафедри документознавства та інформаційної діяльності Східноєвропейського університету економіки і менеджменту

Мікрюков О. О. – доцент кафедри теорії і практики перекладу та компаративістики Східноєвропейського університету економіки і менеджменту

Оксьом І. Г. – к. ю. н., доцент, директор Інституту державного управління та права Східноєвропейського університету економіки і менеджменту

Піддубний А. С. – старший викладач кафедри теорії і практики перекладу та компаративістики Східноєвропейського університету економіки і менеджменту

Сиборова О. Л. – старший викладач кафедри теорії і практики перекладу та компаративістики Східноєвропейського університету економіки і менеджменту

Скворцова Є. І. – старший викладач кафедри теорії і практики перекладу та компаративістики Східноєвропейського університету економіки і менеджменту

Смаглій В. А. – старший викладач кафедри правознавства Східноєвропейського університету економіки і менеджменту

Сушко З. М. – доцент кафедри іноземних мов Східноєвропейського університету економіки і менеджменту

Сушко Н. В. – к. і. н., доцент кафедри туризму Східноєвропейського університету економіки і менеджменту

Черкашина Т. В. – к. п. н., завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, вчений секретар Вченої ради Східноєвропейського університету економіки і менеджменту

SUMMARY

Bushkova V.

**PROBLEMS OF THEORETICAL AND APPLIED ASPECTS OF
LINGUISTICS AND TRANSLATION SCIENCE INTEGRATION**

The article presents an analytical review of research results and achievements in language and translation studies of Theory and Practice of Translation Department scholars in the East European University of Economics and Management.

Sushko N., Sushko Z., Bobyr Zh.

**BASELINE STUDY OF FOREIGN LANGUAGES
DEPARTMENT RESEARCH**

The article investigates and analyzes the research of the foreign languages department over 20 years. The use of modern methods and techniques of teaching foreign languages for specific purposes is substantiated, the ways of their implementation in the educational process are defined.

Skvortsova Ye., Syborova O.

**LINGUISTIC INNOVATIONS AS A RESULT OF THE
INFLUENCE OF TECHNOLOGICAL PROGRESS IN SOCIETY
(on basis of English periodicals)**

The article deals with the reasons which cause the appearance of new lexical units in the Modern English language. The ways of word-creation and the determination of the most productive ways are investigated in the article.

Mikriukov O., Piddubnyi A.

**TO THE PROBLEM OF INTERLANGUAGE
COMMUNICATION OPTIMIZATION IN ECONOMIC SECTOR**

The structural-semantic analysis of clippings, abbreviations and acronyms in English economic terminological systems is given in respect to the optimization of the verbal communication in the international economic sector.

Cherkashyna T.

**SELF-PERFECTION OF HIGHER EDUCATIONAL
INSTITUTION FACULTY ON PRINCIPLES
OF SELF-ACTUALIZATION**

Self-actualization as a way of conscious existence in the current conditions creates rational by meaning and forces format of productive life in the part of effective forces self-perfection, in particular using pedagogical activity in the university environment.

Zakharova I.

**FORMATION AND DEVELOPMENT OF SPECIALITY
“DOCUMENTATION AND INFORMATION PROCESSING”
AT EAST EUROPEAN UNIVERSITY OF ECONOMICS
AND MANAGEMENT**

The main statements of the concept of training documentation and information processing specialists at the East European University of Economics and Management (Cherkasy) are considered in the article. The main directions, functions, types of professional activity, spheres of information processing specialists' employment are defined.

Horduz M.

**EVOLUTION OF RESEARCH ON LEGAL ISSUES
IN EAST EUROPEAN UNIVERSITY OF ECONOMICS
AND MANAGEMENT**

The article investigates the research on legal issues, highlights the current approaches to research of the Law Department professors. The necessity to define research priorities in the conditions of globalization impact on the legal system of Ukraine is proved.

Oksom I., Zadoianyi M.

**PROBLEMS OF TRAINING LAWYERS IN UKRAINE
AND WAYS OF THEIR SOLUTIONS**

The article analyzes the problems of training lawyers in Ukraine and proposes the ways of their solutions. Modernization of higher legal education in Ukraine is a complicated, complex problem of the society and the state, its solution depends not only on the social and economic situation in Ukraine, but also on the formation and development of a modern, civilized statehood in our country and understanding of laws, recognition and support of human freedom, the rule of law, judicial independence, democratic functioning of state institutions, authorities and establishments.

Smahliy V.

**SOME ECONOMIC AND LEGAL ISSUES CONCERNING
FURTHER DEVELOPMENT OF HOUSING AND
COMMUNAL SERVICES IN UKRAINE ON BASIS
OF HOUSING CODE PROJECT**

The author analyzes some novels concerning further development of housing law and housing and communal services management on the basis of Housing code project of Ukraine which is proposed to be adopted by the Verkhovna Rada of Ukraine during the next session at the second reading.

Zavarzina H.

CREATING GARDEN OF ROSES

The article deals with the history and mythology, systematic and ecological properties of the plant. The author focuses on the rules of planning and constructing the garden of one plant. The range of species from different subgenera is presented. The approximate balance of rose garden territory is determined.

Bedelevych L.

**DEPARTMENT OF LANDSCAPE DESIGN CREATION
HISTORY**

The article presents information about the creation of the Department of Landscape Design in the East European University of Economics and Management, which is topical on the threshold of the 20th anniversary of the University. The unique higher educational institution has successfully finished the process of its formation, overcoming all the difficulties of the “pioneer”, and continues its development and extension at present. New departments and specialities appear in the University from year to year.

ЗАПРОШУЄМО АВТОРІВ ДО СПІВПРАЦІ

У Східноєвропейському університеті економіки і менеджменту видається фаховий журнал «Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту»

Затверджено постановою президії ВАК України від 10 листопада 2010 року №1-05/7 (Бюлетень ВАК України, № 12, 2010).

Науковий журнал «Вісник СУЕМ» друкує статті за такими напрямками:

- економіка і організація,
- фінанси і кредит,
- інвестиції і ринок,
- бухгалтерський облік та аудит,
- сучасний менеджмент,
- проблеми маркетингу,
- дослідження молодих вчених.

Журнал виходить два рази на рік, статті приймаються до 15 квітня та 15 жовтня кожного року.

Статті слід надсилати електронною поштою на адресу journal3.suem@gmail.com. Після прийняття редакцією до друку (перевірки на відповідність вимогам та рецензування членами редколегії) необхідно подати (або надіслати поштою) до редакції журналу рукопис статті у паперовій формі, кожна сторінка підписана автором (авторами). Окремо подаються відомості про автора (ПІБ, місце роботи, посада, науковий ступінь, вчене звання, адреса, телефон, адреса електронної пошти).

Максимальна кількість співавторів – не більше чотирьох.

Автори, які не перебувають з Університетом у трудових відносинах, подають **рецензію доктора наук** з висновком «Стаття відповідає вимогам ВАК України та рекомендується до друку у науковому журналі «Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту».

Автори, які є аспірантами або здобувачами Університету, подають **висновок наукового керівника**.

Статті, що відхилені рецензентами, повертаються авторам на доопрацювання. Доопрацьована стаття надсилається до редакції в тижневий термін. Рукопис статті автору не повертається.

Автори оплачують вартість публікацій у розмірі **200 грн за обсяг 0,5 авторських аркушів (20000 символів) та вартість поштових витрат (20 грн)**. При бажанні співавтора мати окремий екземпляр додатково сплачується **80 грн**. Оплата здійснюється після прийняття Редколегією позитивного рішення (автор повідомляється електронною поштою).

Копія квитанції про оплату подається електронною поштою.

Рукопис статті автору не повертається.

Оплата у готівковій формі здійснюється в касі Університету, а безготівковою формою за такими платіжними реквізитами:

Одержувач платежу: ТОВ ВНЗ «СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ», код 14204539 МФО 354789, р/р 2600700025653 АТ «Укресімбанк», вул. Н.–Левицького, 16, м. Черкаси, 18036 (призначення платежу: за друк статті, із зазначенням прізвища автора).

Обов'язкові елементи статті:

- **УДК** даної теми дослідження (зазначається у лівому кутку вгорі);
- **дані про автора** (українською, російською та англійською мовами): прізвище, ім'я та по батькові; науковий ступінь, вчене звання; місце роботи (навчання), посада;
- **назва статті** (українською, російською та англійською мовами);
- **анотація** (українською мовою);
- **ключові слова** (не менше трьох та не більше восьми);
- **постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями;**
- **аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується дана стаття;**
- **формулювання цілей статті (постановка завдання);**
- **виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів;**
- **висновки з даного дослідження і перспективи подальшого дослідження даної теми;**
- **анотація англійською мовою (Summary)** (виділяється курсивом);
- **література** (не більше десяти посилань на наукові джерела; посилання подаються по тексту у квадратних дужках; на кожне використане джерело, зазначене у розділі «література», по тексту повинно бути не менше одного посилання).

Вимоги до оформлення статті:

- редактор – Microsoft Word (розширення файлу doc або rtf);
- формат редактора для формул – Microsoft Equation;
- шрифт тексту – Times New Roman, 12 кегль;
- інтервал між рядками – 1;
- береги: лівий, правий, верхній, нижній – 4 см;
- для рисунків та таблиць: шрифт – Times New Roman, 10 кегль, інтервал між рядками – 1;
- рисунки, таблиці, діаграми створюються з використанням чорно-білої гами; кольорові графічні об'єкти, заливки та зноски не допускаються!
- обсяг статті (зі списком використаної літератури, таблицями, схемами тощо) 8–13 сторінок формату А4;
- матеріал статті оформлюється із зазначенням відповідних розділів;
- бібліографічний опис у списку джерел наводиться у відповідності до вимог ВАК України.

За відсутності одного з перелічених компонентів, наявності великої кількості стилістичних, орфографічних і граматичних помилок, а також при оформленні, що не відповідає вимогам, матеріали Редколегією до розгляду не приймаються, не рецензуються та не повертаються автору.

Адреса редакції: вул. Н.-Левицького, 16, Черкаси, 18036.

Відповідальний секретар журналу Дешевенко Людмила Петрівна,
тел. (0472) 64-72-00 (внут. 101).

Випуск 2 (12), 2012

ISSN 2078-1628

ВІСНИК СУЕМ № 2 (12), 2012

Науковий журнал

Засновник, редакція, видавець і виготовлювач
Східноєвропейський університет економіки і менеджменту.

Свідоцтво про державну реєстрацію
серія КВ № 16612 – 5084Р від 23.04.2010.

Завідувач редакції,
художньо-технічний редактор
Л. А. Скварчинська

Редактор О. М. Строгалова

Підписано до друку _____. Формат 70x108/16.
Друк ризографічний. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. _____. Тираж 100 прим. Зам. № 38
Адреса редакції, видавця, виготовлювача: 18036, м. Черкаси, вул. Н. Левицького, 16
Телефон редакції (0472) 71-25-96, факс: (0472) 64-73-00,
e-mail: journal3.suem@gmail.com

Надруковано на обладнанні СУЕМ.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 3734 від 17 березня 2010 р.

Видається за рекомендацією Вченої ради СУЕМ
(протокол засідання № 10 від 30.08.2012 р.)
Статті проходять рецензування. Передрук і переклади матеріалів,
опублікованих у журналі, дозволяються лише зі згоди автора та редакції.

© Східноєвропейський університет економіки і менеджменту, 2011